ठाकुरबाबा नगरपालिका, बर्दिया
२०७५

नगर कार्यपालिका बाट मिति २०७५/०८/.. मा स्वीकृत

विषय सूची

संक्षेपीकरणको सूचि

गुरुयोजनाको सारांश

दुई शब्द

परिच्छेद-१

१.१ पृष्ठभूमि

१.२ गुरुयोजना निर्माणका उद्धेश्य

१.३ गुरुयोजना तर्जुमा प्रक्रिया

परिच्छेद-२ *नगरपालीकाको वर्तमान अवस्था, अवसर र संभावनाहरु*

२.१ मानव संसाधन तथा जनसंख्या व्यवस्थापन

२.१.१ जनसंख्या

२.१.२ उमेर समुह अनुसारको जनसँख्या वितरण

२.१.३ लिंग अनुसारको जनसँख्या वितरण

२.१.४ जातिगत जनसँख्या वितरण

२.१.५ विशिष्ट जनसँख्याको अवस्था:

२.२ शैक्षिक अवस्था

२.२.१ साक्षरता दर

२.२.२ शैक्षिक संस्थाहरुको उपलब्धता

२.२.३ विद्यार्थीहरुको संख्या

२.२.४ जातीगतरुपमा विद्यार्थीहरुको संख्या

२.३ स्वास्थ्य तथा सरसफाई

२.३.१ दक्ष स्वास्थ्यकर्मीहरुको अवस्था:

२.३.२ खानेपानी तथा शौचालय उपलब्धता

२.३.३ नगरपालिकामा उपलब्ध स्वास्थ्य सेवाहरु:

२.४ आम्दानीका श्रोतहरु

२.४.१ परमपरागत पेशा तथा व्यवसाय

२.४.२ जमिन माथिको स्वामीत्व

२.४.३ खर्चका मुख्य श्रोतहरु:

२.४ सामाजिक विकास

२.४.१ सामाजिक परम्परा तथा प्रथाहरु

२.५ सेवा तथा सुविधाहरु

२.५.१ सञ्चार सेवा तथा सुविधाहरु

२.५.२ सवारी तथा यातायात साधन

२.५.३ बैक तथा वित्तिय सँस्था

२.६ भू-उपयोग अवस्था

२.७ कृषि तथा पशु विकास

२.७.१ पशु तथा पंक्षी पालन

२.७.२ पशु विकास,

२.८ वन तथा वातावरण:

२.८.१ वनवाट प्राप्त गरेका सेवा तथा सुविधाहरु

२.८.२ वन्यजन्तुवाट क्षति

२.८.३ जलाधार तथा जलस्रोत

२.९ जलवायु परिवर्तन

२.९.१ विपद जोखिम व्यवस्थापन

२.१० पर्यटन, साँस्कृतिक सम्पदा तथा धरोहर

२.१०.१ पर्यटन सेवा तथा सुविधाहरु

२.११ उर्जा तथा शक्ति

२.१२ उद्योग

२.१३ भौतिक पूर्वाधार तथा संरचनाहरु

परिच्छेद ३ : नगरपालिकाको विकासका सिद्धान्तहरु

परिच्छेद ४ : नगरपालिकाको समग्र दूरदृष्टि, ध्येय, लक्ष्य, उद्देश्यहरु, नीति, कार्यक्रम तथा कार्यनीति
४.१ परिणामात्मक सूचाँकः

४.२ नतिजा सूचाँक

४.३ लगानी सूचकहरु

४.४ प्राथमिकता क्षेत्र र नीति

परिच्छेद ५ : विषयगत विकासका दूरदृष्टी, लक्ष्य, उद्देश्यहरु, नीति तथा कार्यक्रमहरु

५. १ शिक्षा, विज्ञान तथा प्रविधी

५.२ स्वास्थ्य, पोषण र सरसफाई

५.३ पर्यटन तथा सँस्कृति
५.४ कृषि, पशु, सहकारी तथा वजार व्यवस्थापन

५.५ उद्योग, बाणिज्य तथा व्यापार

५.६ *युवा तथा खेलकुद र सामाजिक विकास*

५.७ *वन, वातावरण, जलवायु परिवर्तन अनुकुलन र विपद जोखिम व्यवस्थापन*

५.८ भौतीक पूर्वाधार विकास

परिच्छेद ६: श्रोत र साधनको लेखाजोखा

परिच्छेद ७: सरोकारवालाहरु र तिनको अपेक्षित भूमिका

परिच्छेद ८: अनुगमन तथा मूल्याङ्कन योजना

तालिकाहरु

तलिका नं. १: जनसँख्या

तालिका नं. २: उमेर समूह अनुसारको जनसँख्या

तालिका नं. ३: लिंग अनुसारको जनसँख्या वितरण

तालिका नं. ४: जातिगत जनसँख्या वितरण

तालिका: ५ विशिष्ट जनसँख्या अवस्था

तालिका ६: साक्षरता दर

तालिका नं. : ७ शैक्षिक संस्थाहरु

तालिका नः ८: विद्यार्थीहरुको संख्या

तालिका नं. : ९ जातिगतरुपमा विद्यार्थी सँख्या

तालिका नं. १०: स्वास्थ्यसेवा प्रदायक संस्थाहरु

तालिका नं. ११: दक्षस्वास्थ्य कर्मीहरुको विवरण प्रतिशतमा

तालिका नं. १२: खानेपानी तथा शौचालय सेवाको उपलब्धता

तलिका नं. १३: उपलब्ध स्वास्थ्य सेवा

तालिका नं. १४: आम्दानीका श्रोतहरु

तालिका नं. १५: परमपरागत व्यवसाय

तालिका नं.१६ : जमिन माथीको स्वामित्व

तालिका नं. : १७ मुख्य खर्चका श्रोतहरु

तालिका नं. १८: सामूदायिक संस्थाहरुको विवरण

तालिका नं. १९: सामाजिक परमपरा तथा प्रथाहरु

तालिक नं. २०: सञ्चार सेवा तथा सुविधाहरु

तालिका नं. २१: सवारी साधन तथा यातायात

तालिका नं. २२: वैक तथा वित्तिय सँस्था

तालिका नं. द्दघः भु उपयोग

नक्शा १. भू-उपयोगको अवस्था २०१०

नक्शा २. भू-उपयोगको अवस्था २०१८

तालिका २४: संभावित कृषिवालीहरु

तालिका नं. २५: कृषीका लागी सिँचाईको अवस्था

तालिका नं. २६: कृषि विकास

तालिका नं. २७ : खेतवारी उपयोगको अवस्था

तालिका २८: नगदेवाली उत्पादनको अवस्था

तालिका नं. २९ अन्न बाली तथा तरकारी उत्पादन संभावना

तालिका नं. ३० : पशु तथा पंक्षी पालनको अवस्था

तालिका नं. ३१: पशुसेवा केन्द्र

तालिका नं. ३२: वनको अवस्था

तालिका नं. ३३: वनवाट प्राप्त सेवा तथा सुविधा

तालिका नं. ३४: वन्यजन्तुवाट क्षति (आधारवर्ष २०७५)

तालिका नं. ३५: जलवायु परिवर्तनका असहरु र प्रभावित घरधुरी संख्या

तालिका नं. ३६: विपद जोखिम व्यवस्थापन

तालिका नं. ३७: साँस्कृतिक सम्पदा

तलिका नं. ३८ : पर्यटन सेवा तथा सुविधाहरु

तालिका नं. ३९ : उर्जा तथा शक्तिको श्रोत

तालिका नं. ४१: भौतिक पूर्वाधार

तालिका ४२: नतिजा सुचाँक

तालिका ४३ : लगानी सूचकहरु

तालिका ४३ : लगानी सूचकहरु

तालिका: ४४ शिक्षा विज्ञान तथा प्रविधी : मुख्य कार्यक्रमहरु:

तालिका: ४५ स्वास्थ्य, पोषण तथा सरसफाई : मुख्य कार्यक्रमहरु:

तालिकाः ४६ पर्यटन तथा सँस्कृति : मुख्य कार्यक्रमहरुः

तालिका ४७: कृषि, पशु, सहकारीत तथा वजार व्यवस्थापन : मुख्य कार्यक्रमहरु

तालिका ४८: उद्योग, वाणिज्य तथा व्यापार : मुख्य कार्यक्रमहरु

तालिका ४९: युवा तथा खेलकुद र समाजिक विकासः मुख्य कार्यक्रमहरु

तालिकाः ५० वन वातावरण, जलवायु परिवर्तन अनुकुलन र विपद जोखिम व्यवस्थापनः मुख्य कार्यक्रमहरु

तालिका ५१: भौतिक पूर्वाधार विकास : मुख्य कार्यक्रमहरु

तालिका ५२: अनुमानित वजेट तथा श्रोतहरु

तालिकाः ५२ परिणाम अनुगमन खाका

तालिका ५३: लगानी अनुगमन सूचाँक

संक्षेपीकरणको सूचि

आ.व.	आर्थिक वर्ष
कि.मी.	किलो मिटर
क्यू. फि.	क्यूविक फिट
न.पा.	नगरपालिका
जिसस	जिल्ला समन्वय समिति
गैसस	गैर सरकारी संस्था
मे. टन	मेटिक टन
रा. नी	राष्टिय निकुञ्ज
ग पा	गाउँ पालिका
भु उपयोग	भुमि उपयोग

गुरुयोजनाको सारांश

नेपालको संविधान २०७२ ले नेपाललाई एक वहुजातीय, वहुभाषिक, वहुधार्मिक, वहुसाँस्कृतिक तथा वहुभौगोलिक विविधतायुक्त राष्ट्रको रुपमा स्विकार गर्दै नागरीक स्वतन्त्रता, मानव अधिकार, वालिग मताधिकारको सुनिश्चितता सहित सबै प्रकारका विभेदहरुको अन्त्य गर्दै आर्थिक समानता, समृद्धि र सामाजिक न्याय सुनिश्चित गर्न समानुपातिक समावेशी र सहभागितामुलक सिद्धान्तका आधारमा समाजवाद उन्मुख समाज सहितको राष्ट्रको परिकल्पना गरेको छ ।नयाँ सँविधानले नेपाललाई संघिय संरचनामा पुनरसँरचित गरी स्थानीय, प्रादेशीक र संघिय संरचनामा विभाजन गरेको छ । स्थानीय तहलाई स्वायत्त, अविछिन्न उत्तराधिकारवाला संस्थाको रुपमा स्थापित गरी स्थानीय स्तरको समग्र तथा दिगो विकासको लागि जिम्मेवार तहको रुपमा स्थापित गरेको छ । संविधानको प्रावधान अनुसार प्रदेश नम्वर ५ अन्तरगत वर्दिया जिल्लाको ठाकुरबाबा नगरपालिकाको स्थापना भएको छ । यस नगरको सन्तुलित र समग्र विकास गरी संविधानले परिकल्पना गरेका मौलिक अधिकारहरुको सुनिश्चितता र समृद्ध नगर निर्माण गर्ने उद्धेश्यका साथ २० वर्षे विकास गुरुयोजना तर्जुमा गरीएको छ । यो गुरुयोजनाले **समृद्धिको लागि जनसहभागिता अभियानू** लाई मार्गनिर्देश गर्नेछ ।

गरु योजना निर्माणको सन्दर्भमा नगरपालिका भित्र रहेका समाजिक, प्राकृतिक, साँस्कृति, आर्थिक, भौतिक श्रोतहरुको सूक्ष्म विश्लेषण गरी विगतका सफल सिकाईहरु, वर्तमानमा भएका अवसरहरु र संभावित अवसरहरु तथा श्रोतहरुको लेखाजोखा गरी ती सवैले सिर्जना गर्न सक्ने संभावनाहरुको लेखाजोखा गरी नगरको समग्र विकासलाई सकारात्मक योगदान दिएर समावेशी, समुन्नत, वातवारणीय सन्तुलन सहितको भौतिक विकास र समृद्ध समाज निर्माण गर्न दिगो विकास र समाजिक न्यायमा आधारीत विकासका सिदद्धान्तहरु निर्माण गरेर विकासको दृर दृष्टि, लक्ष्य, उद्धेश्यहरु र विकासका कार्यक्रमहरु निर्माण गरिएको छ ।

यस योजना अवधिमा नगरको आर्थिक विकासलाई ८ देखी १० प्रतिशतको दरमा कायम गरी निरपेक्ष गरिवीलाई शून्यमा झारेर सवै प्रकारका समाजिक विसंगीत, कुरीति र विभेदहरुलाई अन्त्य र सामाजिक न्यायमा आधारीत गुणस्तरीय जीवन सहितका समृद्ध र समावेशी समाजको निर्माण गर्ने लक्ष्य रहेको छ ।

यस गुरुयोजना जनसहभागीतामा आधारीत सहभागितामुलक योजना तर्जुमा पद्धतीहरु तथा प्रसंसनीय खोजका विधीहरुको प्रयोगका साथै नागरीकका भावना तथा चाहनाहरु, नगरपालिका भित्रका सूचना र तथ्यांकहरु, नेपालको संविधान, ऐन, कानून, नीति, नियम र कार्यक्रमहरु, अन्य सरोकारवालाहरुसँग अन्तरक्रिया मार्फत संकलित अभिमत, सूचना र तथ्यांकहरु, आन्तरीक तथा वाह्य श्रोतहरुको विस्तृत लेखाजोखा लगायतको व्याख्या एवम विश्लेषण गरेर तयार गरिएको छ । यो एक गतिशिल दस्तावेज हो । यसले नगरको समग्र विकासलाई मार्ग निर्देशन

गर्नेछ । नगरपालिकाले आगामी दिनमा प्राप्त गर्ने उपलव्धी एवम् नयाँ अवसरहरुलाई ध्यानमा राखी यसमा थप परिमार्जन तथा सुधार गर्दै जानेछ । नगरपालिकाका विकासलाई वैज्ञानिक दृष्टिकोणका आधारमा व्यवस्थित गर्न र यस गुरुयोजनालाई उपयोगी वनाउन ८ भाँगमा वाडिएको छ । । यस योजना अवधीमा अनुमानित रु. ३,११,५७,००,०००। खर्च लाग्ने अनुमान गरिएको छ र यो रकमलाई नगरपालिकाको वजेट, प्रादेशीक सरकार, संघिय सरकार, स्थानीय वासी, गैसस, नीजि क्षेहरु समेतको सहकार्यमा कार्यान्वयन गरिनेछ । योजनाले निदिष्ट गरेका नीति तथा कार्यक्रमहरुको निमयमित अनुगमन तथा मुल्याँकन प्रक्रिया मार्फत विकासको गुणस्तरीयता र शुसाशनलाई सुनिश्चितता गरिएको छ ।

दुई शब्द

आफूले चुनेका जनप्रतिनिधीहरुले आफनो संविधान लेख्ने करिव ६५ वर्ष पुरानो चाहनाको प्राप्ती पश्चात प्राप्त नेपालको संविधान २०७२ ले नेपाललाई संघिय संरचनामा पुन संरचित गरेर स्थानीय तहहरुलाई एक स्वशासित, अविछिन्न उत्तराधिकारवाला संस्थाको रुपमा स्थापित गरेको छ । नयाँ पुनसंरचना सँगसगै स्थानीय स्तरको समग्र विकासको जिम्मेवारी स्थानीय तकहमा आएकोछ । यो एक ऐतिहासिक अवसर हो र यस अवसरको सदुपयोग गरेर समग्र नगरको सकारात्मक रुपान्तरण हाम्रो दायित्व, जिम्मेवारी र कर्तव्य हो । तीन तहको सरकार मध्ये जनताको दिनुदिनका अवस्थासँग प्रत्यक्षरुपमा सरोकार र साझेदार गर्ने सरकारको रुपमा रहेको स्थानीय सरकारका सामु स्थानीय विकास र समृद्धिका लागि महत्वपूर्ण जिम्मेवारीहरु रहेका छन ।

ठाकुर वावा नगरपालिकालाई मुलुककै उत्कृष्ठ नगरको रुपमा विकास गर्न यहाँका नागरीकहरुको दक्षता तथा क्षमतामा अभिवृद्धि गरी सामाजिक तथा आर्थिक विकासका नयाँ अवसरहरु सिर्जना गरेर जनसहभागितामा आधारीत द्रुत तथा दिगो विकासका माध्यामले नागरीकको गुणस्तरीय जीवनको सुनिश्चित गर्न समृद्धिको लागि जनसहभागिता अभियान सञ्चालन गरिएको छ ।

नेपालको सीवधान २०७२ ले व्यवस्था गरेका काम, कर्तव्य र अधिकारहरुको सदुपयोग गर्दै, स्थानीय स्तरमा उपलब्ध श्रोत र साधनहरुको समुचित व्यवस्थापन र सदुपयोग गर्दै, समुदायमा आधारीत संघ संस्थाहरु, गैर सरकारी संघ संस्थाहरु, व्यापारीक प्रतिष्ठानहरु, नीति तथा पव्लिक संस्थाहरु, विकास साझेदारहरु, छिमेका स्थानीय सरकार, प्रादेशीक सरकार, संघिय सरकारसँग सहकार्य गर्दै ठाकुरवावा नगरपालिकाको सुन्दर भाग्य र भविष्यको सुनिश्चितता गर्ने दृढ अठोट गर्दै योजनावद्ध तवरवाट कार्यक्रमहरु सञ्चालन गर्न यो २० वर्षे रणनीतिक गुरुयोजना तर्जुमा गरि लागु गरिएको छ ।

निकै नै सहभागीतात्मक प्रकृयाद्धारा यो योजना तयार गरिएको छ । यस योजना तयारीको क्रममा सहयोग गर्नुहुने उपमेयर, सवै निर्वाचित वडा अध्यक्षहरु लगायतका जन प्रतिनिधीहरु, कर्मचारीहरु, विज्ञहरुको सहयोग उपलब्ध गराउनु हुने केयर नेपाल हरियो वन कार्यक्रम, रिकफ्ट (जनताको लागि वन केन्द्र, टोलि नेता श्री शंभु दंगाल, केयर नेपाल, हरियो वन कार्यक्रमका उप-प्रमुख श्री सन्देश सिह हमाल, जलवायु परिवर्तन अनुकूलन सल्लाहकार डा. जगन्नाथ जोशी, योजना विज्ञ डा. राम चन्द्र लामिछाने, शुसान विज्ञ श्री गुप्त वहादुर के.सि., हरियो वन नेपालका श्री किशोर गन्धर्व, डा. प्रेम सागर चापागाई लगायतका प्राविधीक विज्ञ समुहका सदस्यहरुलाई हार्दिक धन्यवाद व्यक्त गर्दछु ।

घन नारायण श्रेष्ठ

नगर प्रमुख

परिच्छेद-१ परिचय

प्रस्तावना

नेपालको संविधान २०७२ ले नेपाललाई एक वहुजातीय, वहुभाषिक, वहुधार्मिक, वहुसाँस्कृतिक तथा वहुभौगोलिक विविधतायुक्त राष्ट्रको रुपमा स्विकार गर्दै नागरीक स्वतन्त्रता, मानव अधिकार, वालिग मताधिकारको सुनिश्चितता सहित सबै प्रकारका विभेदहरुको अन्त्य गर्दै आर्थिक समानता, समृद्धि र सामाजिक न्याय सुनिश्चित गर्न समानुपातिक समावेशी र सहभागितामुलक सिद्धान्तका आधारमा समाजवाद उन्मुख समाज सहितको राष्ट्रको परिकल्पना गरेको छ। संविधानको भाग ४ राज्यका निर्देशक सिद्धान्त, नीति तथा दायित्व, भाग १७ स्थानिय कार्यपालिका, धारा २१४ स्थानीय तहको कार्यकारिणी अधिकार, भाग १८ स्थानीय व्यवस्थापीका, भाग १९ स्थानिय आर्थिक कार्य प्रणाली भाग २० संघ, प्रदेश र स्थानीय तहबीच अन्तरसम्वन्ध, एवम् अनुसूचि ८ र ९ ले व्यवस्था गरेका प्रावधानहरुको प्रयोग गरी प्रदेश नम्वर ५ अन्तरगत वर्दिया जिल्लाको साविकका बगनाहा, नेउलापुर, शिवपुर गाउँ विकास समिति र ठाकुरद्वारा नगरपालिकालाई गाभेर ठाकुद्धारा नगरपालिकामा रहेको ठाकुरद्वारा मन्दिरको नामबाट यस ठाकुरबाबा नगरपालिकाको स्थापना भएको छ। यस नगरको सन्तुलित र समग्र विकास गरी समृद्ध नगर निर्माण गर्ने उद्धेश्यका साथ यो २० वर्षे विकास गुरुयोजना तर्जुमा गरीएको छ। यो गुरुयोजनाले **"समृद्धिको लागि जनसहभागिता अभियान"** लाई मार्गनिर्देश गर्नेछ।

पृष्ठभूमि

नेपालको संविधान २०७२ ले नेपाललाई विधिवत रुपमा संघिय लोकतान्त्रिक गणतान्त्रिक प्रणालीमा रुपान्तरण गरेको छ। तीन तहको सरकार मध्ये स्थानीय तहहरु अविछिन्न उत्तराधिकारवाला स्वशासित निकायहरुको रुपमा स्थापित भएका छन। सम्वैधानिक रुपमा नै स्थानीय स्तरको शान्ति, सम्वृद्धी , स्थायित्व तथा विकासको लागि स्थानीय तहहरुलाई अधिकार प्रत्यायोजित गरिएको छ। नेपालको संविधान २०७२ ले दिएको शासकीय अधिकारको सदुपयोग गर्दै ठाकुरवावा नगरपालिकाले २० वर्षे विकासको गुरुयोजना तर्जुमा गरेको छ। यो नै नगरपालिकाको पहिलो गुरुयोजना भएकोले यस गुरु योजनाले विकासका मुख्य सुचकाँकहरु समेत निर्धारण गरेको छ। यस गुरुयोजना जनसहभागीतामा आधारीत सहभागितामुलक योजना तर्जुमा पद्धतीहरु तथा प्रसंसनीय खोजका विधीहरुको प्रयोगका साथै नागरीकका भावना तथा चाहनाहरु, नगरपालिका

भित्रका सूचना र तथ्यांकहरु, नेपालको संविधान, ऐन, कानून, नीति, नियम र कार्यक्रमहरु, अन्य सरोकारवालाहरुसँग अन्तरक्रिया मार्फत संकलित अभिमत, सूचना र तथ्यांकहरु, आन्तरीक तथा वाह्य श्रोतहरुको विस्तृत लेखाजोखा लगायतको व्याख्या एवम विश्लेषण गरेर तयार गरिएको छ ।

यो एक गतिशिल दस्तावेज हो । यसले नगरको समग्र विकासलाई मार्ग निर्देशन गर्नेछ । नगरपालिकाले आगामी दिनमा प्राप्त गर्ने उपलव्धी एवम् नयाँ अवसरहरुलाई ध्यानमा राखी यसमा थप परिमार्जन तथा सुधार गर्दै जानेछ ।

यस गुरुयोजनालाई ८ भागमा वाँडिएको छ ।

परिच्छेद १

ठाकुरवावा नगरपालिकाको परिचय, यो गुरुयोजना निर्माणको उद्धेश्य, गुरुयोजना निर्माणको प्रक्रियाहरु समावेश छन ।

परिच्छेद २

नगरपालिकाको वर्तमान अवस्था, अवसर र संभावनाहरुको वारेमा छलफल गरिएको छ ।

परिच्छेद ३

नगरपालिकाले अवलम्वन गरेका विकासका सिद्धान्तहरुको वारेमा व्याख्या गरिएको छ ।

परिच्छेद ४

नगरपालिकाको समग्र दूरदृष्टि, ध्येय, लक्ष्य, उद्देश्यहरु, नीति, कार्यक्रम तथा कार्यनीतिहरुको वारेमा व्याख्या गरिएको छ ।

परिच्छेद ५

विषयगत विकासका दूरदृष्टी, लक्ष्य, उद्देश्यहरु, नीति तथा कार्यक्रमहरु हरुको वारेमा व्याख्या गरिएको छ ।

परिच्छेद ६

यस गुरुयोजनालाई कार्यान्वयन गर्न आवश्यक पर्ने श्रोत र साधनको लेखाजोखा गरिएको छ ।

परिच्छेद ७

यो गुरुयोजना कार्यान्वयन गर्न महत्वपूर्णभूमीका खेल्नेसरोकारवालाहरु र तिनको अपेक्षित भूमिका वारेमा व्याख्या गरिएको छ ।

परिच्छेद ८

गुरुयोजनाले निर्दिष्ट गरेका योजना तथा कार्यक्रमहरुको अनुगमन तथा मुल्याङ्कन योजना (प्रक्रिया र विधी) को वारेमा उल्लेख गरिएको छ ।

गुरुयोजना निर्माणका उद्धेश्य

ठाकुरबाबा नगरपालिकाको निर्माण पश्चात् यो नै पहिलो गुरुयोजना हो । नगरपालिकाको विकासलाई मार्ग निर्देशन गर्न, नगरवासीको सहभागीतामा नगरवासीहरुको सम्वृद्धी, र नगरको समग्र विकासको लागि योजनावद्धरुपमा विकास कार्यक्रमहरु सञ्चालन गर्न, नागरीकहरुको दक्षता र क्षमता अभिवृद्धि गर्न र नगरमा शुसासनको प्रत्याभुति गराउन **"समृद्धीका लागि जनसहभागीता"** अभियान सफलतापूर्वक सञ्चालन गर्नको लागि यो गुरु योजना तयार गरी लागु गरिएको छ ।

गुरुयोजना तर्जुमा प्रक्रिया

नगर सभाले गुरुयोजनाले विकासका नयाँ संभावनाहरु खोज्न सक्ने र विकास प्रक्रिया संस्थागत र संगठित रुपमा अगाडी वढाउन सकिने संभावना वोध गरेपछि नगरप्रमुखको नेतृत्वमा गुरुयोजना निर्माणको पहल शुरु भयो । यसै सन्दर्भमा केएर नेपाल, हरियो वन कार्यक्रम र जनताको लागि वन केन्द्र (RECOFT) को प्राविधीक सहयोगमा सवलतामा आधारीत सहभागितामुलक योजना तर्जुमा विधीको प्रयोग गरी यो गुरुयोजना तर्जुमा गरिएको छ । यस गुरुयोजना तर्जुमा प्रक्रियामा नेपालको संविधानको प्रस्तावना, मौलिक हक, राज्यका निर्देशक सिद्धान्त तथा नीतिहरु, स्थानीय

कार्यपालिका, स्थानीय व्यवस्थापिका, स्थानीय आर्थिक कार्यप्रणाली, संघ प्रदेश र स्थानीय तहबीच अन्तरसम्वन्ध तथा संविधानको अनुसूचि ८ र ९ ले गरेको व्यवस्थाहरुलाई ध्यान दिइएको छ । नगरपालिकाको हाल मौजुदा अवस्थाको लेखाजोखा गर्न घरधुरी सर्वेक्षण, लक्षित समुह वैठक, सरोकारवाला छलफल, नगरसभा सदस्यहरुसँग अन्तरक्रिया, नगरसभा सदस्य र सरोकारवालाहरुसँगको संयुक्त वैठक, द्धितिय आँकडा/तथ्यांकहरुको लेखाजोखा, खेस्रा गुरुयोजना उपर छलफल, प्रस्तावित खेस्रा योजनामा नागरीकको राय तथा सल्लाह संकलन लगायतका प्रक्रियाहरु अवलम्वन गरी यो गुरुयोजना तर्जुमा गरिएको छ । आधारभूत तथ्यांक संकलन जाँचसूची र फाराम (अनुसुचि ...) तथा गोष्ठि सहजीकरणको तालिका र सहभागिहरुको नामावली (अनुसुचि ...) मा राखिएको छ ।

परिच्छेद-२
नगरपालीकाको वर्तमान अवस्था, अवसर र संभावनाहरु

यस परिच्छेदमा नगरपालिका भित्र समग्र आर्थिक, सामजिक, साँस्कृतिक, वातावरणीय एवं प्राविधीक विकासका लागि रहेका वस्तुगत अवस्था, प्रमुख सवल पक्षहरु, सिकाईहरु, अवसरहरु, संभावनाहरु र क्षेत्रहरुको लेखाजोखा गरिएको छ । नगरपालिकाको हालको अवस्था पहिचान गर्न प्रत्यक्ष रुपमा घरधुरी सर्वेक्षण, लक्षित समुह छलफल, श्रोत व्यक्ति सम्पर्क, सहभागीतामुलक ग्रामिण लेखाजोखाका औजारहरुको प्रयोग, द्धितिय आँकडा/तथ्यांकहरुको संकलन तथा विश्लेषण, नगरपालिकाका पदाधीकारीहरु, विद्यालय शिक्षक, कर्मचारी, नागरीक समाजका प्रतिनिधीहरु सम्मिलित कार्यशाला गोष्ठिहरु आयोजना गरिएका थिए । विभिन्न क्षेत्रमा छरिएर रहेका श्रोतहरुको विस्तृत लेखाजोखामा आधारीत विश्लेषणले यस गुरुयोजनाको दूरदृष्टि, ध्येय, लक्ष्य, उद्देश्य, नीति, रणनीति, कार्यनीति तथा कार्यक्रम, कृयाकलाप र अनुमानित वजेट निर्माण गर्न मार्गनिर्देशनका आधारहरु तयार गरेको छ । यस परिच्छेदमा यस नगरपालिकाको वस्तुगत, श्रोत तथा साधनहरु सहितको वर्तमान यथार्थता र श्रोत तथा साधानहरुको सदुपयोगले सिर्जना गर्ने अवसर तथा संभावनाहरुको वारेमा विस्तृत व्याख्या गरिएको छ ।

सम्वैधानिक तथा कानूनी अवस्था एवम् अवसर र संभावनाहरु

नेपालको संविधान २०७२ ले नगरपालिकालाई एक स्वायत्त अविछिन्न उत्तराधिकारवाला संस्थाको रुपमा स्थापित गरेको छ । संविधानको धारा ५७, धारा २१४ ले कार्यकारी अधिकारको व्यवस्था गरेको छ । अनुसूचि ८ र ९ ले अधिकारको क्षेत्रहरुको व्यवस्था गरेको छ । यस प्रकारको सम्वैधानिक व्यवस्थाले नगरपालिकालाई नगरपालिका भित्र रहेको सामाजिक, साँस्कृतिक विविधतालाई सम्वोधन गर्दै, सवै तह र तप्काका नागरीकहरुलाई सामाजिक, आर्थिक, राजनीतिक तथा भौतिक विकासका अवसरहरुमा सहभागी गराई समानुपातिक रुपमा अवसर तथा प्रतिफल वितरण गर्ने गरी, समग्र नगरपालिकाको सामाजिक, आर्थिक, साँस्कृतिक, प्राविधीक एवम् वातावरणीय विकासका लागि आवश्यक पर्ने नीति, ऐन, नियम, रणनीति तथा कार्यक्रमहरु तर्जुमा गरी कार्यान्वयन गर्ने अवसरहरु सिर्जना भएका छन ।

प्रशासनिक सेवा तथा व्यवस्थापन

हाल नगरपालिकामा निर्वाचित नगर प्रमुखको नेतृत्वमा १ जना उप प्रमुख, ९ जना वडा अध्यक्ष, ९ दलित महिला सदस्य सहित जम्मा ३६ जना वडा सदस्यहरु र ३ जना कार्यपालिका सदस्यहरु कार्यरत छन् भने प्रमुख प्रशासकिय अधिकृतको नेतृत्वमा .....कर्मचारीको समुहले प्रशासनिक सेवाहरु प्रदान गरिरहेको छ । नगरले प्रदान गर्ने सेवा तथा सुविधाहरुमा सर्वसाधारण नागरीकको सहज पहुँच पुगोस भन्ने हेतुले नगारीक वडा पत्रको प्रावधानको साथै, बार्षिक योजना र कार्यक्रमहरुको वारेमा सार्बजनिक जानकारी दिने गरिएकोछ ।

२.१ मानव संसाधन तथा जनसंख्या व्यवस्थापन

२.१.१ जनसंख्या

तलिका नं. १: जनसँख्या			
घरधुरी	**जनसंख्या**	**घरधुरी**	**जनसँख्या**
८,६४२	**४४,३१६**	**१०,६६७**	**५५,८१४**
स्रोतः केन्द्रीय तथ्याँक विभाग २०६८		ठाकुरवावा नगरपालिका घरधुरी सर्वेक्षण २०७५	

यस नगरपालिकामा वि.सं. २०६८ सालको तुलनामा हाल वि.सं. २०७५ सालमा घरधुरी वार्षिक रुपमा ३.३४ प्रतिशतका दरले र जनसँख्या ३.५७ प्रतिशतका दरले वृद्धि भएको छ । घर परिवारमा हुने अंशवण्डा, जन्म, तथा वाहिरवाट वसाई सराई आउने कारणले यहाँको जनसँख्यामा वृद्धि भएको छ । यस नगरपालिकाको जनसँख्या वृद्धिद्धर राष्ट्रिय जनसँख्या वृद्धिदर १.३५ प्रतिशत भन्दा धेरै छ । यहाँको औषत घरधुरी ५.२३ जना रहेको छ जुन राष्ट्रिय औसत ४.८८ जना भन्दा ज्यादा हो (तथ्याँक विभाग २०६८) । यहि दरमा जनसँख्या वृद्धि हुने हो भने अहिलेको जनसँख्या अवको २० वर्षमा दुईगुणा पुग्नेछ ।

२.१.२ उमेर समुह अनुसारको जनसँख्या वितरण

यस नगरपालिकाको सकारात्मक रुपान्तरणको आधार भनेको नै जनशक्ति हो । यहाँको जनसँख्याको वनावट हेर्दा सकृय उमेर समूह (१५देखि ५९बर्ष सम्म) को जनसँख्या अत्याधिक (५५ प्रतिशत) रहेको छ । यो जनसँख्याको सही व्यवस्थापन र सहभागीताले नै नगरपालिकाको रुपान्तरणको दिशालाई निर्देश गर्दछ । ६ वर्ष देखी १४ वर्ष सम्म उमेर समुहको जनसँख्या पनि निकै

तालिका नं. २: उमेर समूह अनुसारको जनसंख्या			
१ देखि ५ वर्ष	६ देखि १४	१५ देखि ५९	६०भन्दा माथि
४९८०	१७१९२	३०२९६	३०३६
९ प्रतिशत	३१ प्रतिशत	५५ प्रतिशत	५ प्रतिशत
श्रोतः ठाकुरवावा नगरपालिका घरधुरी सेर्वेक्षण २०७५			

राम्रो अवस्था देखिन्छ । यो जनसँख्या वितरण विकासको लागि अत्यन्तै संभावित र उपयोगी जनसँख्या हो । तर हालको सकृय जनसँख्याको केही हिस्सा वृद्धाअवस्था (६० वर्षे उमेर समुह) मा प्रवेश गर्दा किशोरावस्था देखी सकृय उमेर समुहमा प्रवेश गर्ने जनसँख्या तुलनात्मक रुपमा कम हुने दखिन्छ । यही समयमा नावालक जनसँख्या किशोरावस्थामा प्रवेश गर्दा सकृय उमेर समुहको जनसख्या पुनः सन्तुलित हुने देखिन्छ । हालको जन्मदरले जनसँख्यालाई

सन्तुलनमा राख्नुको साथै वृद्धि हुन जाने देखिन्छ। हालको सकृय जनसँख्यालाई उत्पादनमुलक क्षेत्रमा सहभागी गराउने र नगरपालिकामा उत्पादन र व्यवसायिक सँस्कारको विकास गरेर उत्पादकत्वलाई वहुआयमिक वनाएर निरन्तररुपमा उत्पादकत्व वृद्धि गरेर दिगो विकासको आधार तयार गर्न सकिन्छ। यसको लागि प्रयाप्त मात्रमा सिप तथा दक्षता विकासका कार्यक्रमहरु सञ्चालन गरेर जनशक्तिको दक्षता अभिवृद्धि गर्ने अवसरहरु रहेका छन्।

२.१.३ लिंग अनुसारको जनसँख्या वितरण

तालिका नं. ३: लिंग अनुसारको जनसँख्या वितरण

पूरुषसख्या	महिला सख्या	अन्य सख्या	जम्मा संख्या
२७३०२	२८५११	१	५५८१४
४९ प्रतिशत	५१ प्रतिशत		१०० प्रतिशत

श्रोतः **ठाकुरबाबा नगरपालिका** घरधुरी सेर्वेक्षण २०७५

यस नगरपालिकामा पुरुषको तुलनामा महिलाको जनसँख्या करीब २ प्रतिशत रहेकोछ। (तालिका नं. ३)। विकासका वहुआयमिक पक्षहरुमा महिलाको सकृय सहभागिताले नगरको समग्र विकास द्रुत गतिमा हुन्छ। सामाजिक, आर्थिक, राजनीतिक एवम् वातावरणीय संरक्षणका क्षेत्रमा महिलाहरुको दक्षतापूर्ण सहभागिताले नगरको सकारात्मक रुपान्तरणमा महत्वपूर्ण योगदान दिन्छ। लैङ्गीक मैत्री, मानव अधिकारमा आधारीत तथा समतामुलक कार्यक्रमहरु तर्जुमा गरी सबै प्रकारका विकासका कार्यक्रमहरुमा महिलाहरुको सहभागीता सुनिश्चित गर्न महिलाहरुको ज्ञान, सिप र दक्षतामा अभिवृद्धि गरेर स्थानीय श्रोत र साधानमा आधारित उद्यमशिलताको विकास गरेर महिलाहरुलाई मुलप्रवाहीकरण गरी सकारात्मक रुपान्तरणका लागि नयाँ अवसरहरु सिर्जना गर्न सकिन्छ।

२.१.४ जातिगत जनसँख्या वितरण

तालिका नं. ४: जातिगत जनसँख्या वितरण

वाहून	क्षेत्री	थारु	मगर	मूश्लिम	दशनामी	दलित
८११७	९९१८	२८८६५	१०६७२	१३०	१८७	४४९८
१५ प्रतिशत	१९ प्रतिशत	५५ प्रतिशत	२ प्रतिशत	१ प्रतिशत	१ प्रतिशत	९ प्रतिशत

श्रोत :ठाकुरबाबा नगरपालिका घरघुरी सर्वेक्षण २०७५

यस नगरपालिकामा थारु जातीको वाहुल्यता हुनुका साथै ब्राह्मण, क्षेत्री, मगर, दसनामी, दलित र मुस्लिम समुदायको मिश्रीत वसोवास रहेको छ -तालिका नं. ४)। विविध जातीगत तथा सामाजिक संस्कारका कारण धेरै प्रकारका चार्ड पर्वहरु, परम्परागत सिपहरु, साँस्कृतिक तथा सामाजिक प्रचलनहरुको आदान प्रदान गर्ने अवसरहरु सिर्जना भएका छन। थारु भाषा र नेपाली भाषाको मिश्रीत संगम भएकोले यहाँका नागरिकले दुवै भाषा तथा साहित्यमा दखल राख्न सक्दछन्। यस नगरपालिकाले दुवै सँस्कृतिको समिश्रण गरेर नयाँ सँस्कृतिको

आविष्कार गरी पर्यटन तथा मानवशास्त्रीय अनुसन्धानलाई प्रोत्साहन गर्न सक्दछ । मिश्रित जनसँख्याको कारण एक अर्काको मान सम्मान र पहिचानलाई स्विकार गरी समावेशी समाजको निर्माण गर्ने सम्भावनाहरु प्रशस्त रहेको छ । नगरभित्रका सबै जातीहरुमा रहेका अन्धविश्वास, कुरिती, रुढीवादी परम्पराहरुको अन्त्य गर्न एक अर्काका सँस्कृतिहरुले सहजीकरण गर्ने अवसरहरु सिर्जना गर्दछन् । मिश्रीत साँस्कृतिक समुहहरुको निर्माण गरी प्रवर्धन गरेर नयाँ रोजगारीका अवसरहरु सिर्जना गर्न सकिने संभावना रहेको छ ।

२.१.५ विशिष्ट जनसँख्याको अवस्थाः

यस नगरपालिका भित्र भूमीहिन, मुक्त कमलरी, मुक्त कमैया, अपांग, एकल महिला एवम पुरुष, र दुव्यसनिहरु छन् (तालिका नं. ५) । यस वर्गका नागरीकहरुको आधारभुत आवश्यकता परिपूर्ति गरि उनिहरुको सामाजिक सुरक्षा तथा पुनर्स्थापना, आत्म सम्मान र स्वतन्त्रताको संरक्षणको नगरपालिकाले आवश्यक व्यवस्था गर्न पर्नेछ ।

तालिकाः ५ विशिष्ट जनसँख्या अवस्था					
भुमिहिन	मुक्त कमैया	फरक क्षमता भएका (अपाँग)	अनाथ	एकल महिला	दुर्व्यसनी
८६०	६३८	४१८	९८	१०२२	३६७
श्रोत :ठाकुरबाबा नगरपालिका घरघुरी सर्वेक्षण २०७५					

साथै उनिहरुको सिप, क्षमता र दक्षतामा अभिवृद्धि गरेर उनीहरुको वौद्धिक तथा श्रम शक्तिलाई रोजगार, आयआर्जन तथा उत्पादनमुलक कार्यहरुमा सहभागी गराई उत्पादकत्व वृद्धि गर्नका लागि नगरपालिकाले यस विषयमा कार्यरत संघ संस्थाहरुसँग सहकार्य गरेर कार्यक्रमहरु सञ्चालन गर्न अवसरहरु रहेका छन् । ।

२.२ शैक्षिक अवस्था

२.२.१ साक्षरता दर

तालिका ६: साक्षरता दर		
जम्मा साक्षरता दर	पुरुष	महिला
६५ प्रतिशत	७४ प्रतिशत	५८ प्रतिशत
श्रोतः केन्द्रीय तथ्याँक विभाग २०६८		

यस नगरपालिका भित्र रहेका निरक्षर जनसँख्यालाई (महिला, पुरुष) सिप मुलक (प्राविधीक) साक्षरता कार्यक्रम मार्फत नागरीकमा अन्तरनिहित सिप तथा दक्षताको अभिवृद्धि गरेर उत्पादकत्व वढाउन सकिन्छ । नगरपालिकाको महत्वपूर्ण हिस्सा ओगटेको यस जनसँख्याको उत्पादन क्षमताले नगरको समग्र विकास एवम् समाजको सकारात्मक रुपान्तरणमा चमत्कारीक परिणाम ल्याउन सक्दछ ।

२.२.२ शैक्षिक संस्थाहरुको उपलब्धता

तालिका नं. : ७ शैक्षिक संस्थाहरु			
सरकारी विद्यालय	नीजि विद्यालय	प्राविधिक विद्यालय	क्याम्पस
३२	१३	२	२
श्रोत: ठाकुरवावा नगरपालिका २०७५			

सरकारी विद्यालयहरुको संस्थागत तथा शैक्षिक क्षमताहरुको अभिवृद्धि गरी सर्बसाधारण नागरीकको लागि गुणस्तरीय शिक्षा प्रदान गर्न सकिन्छ । नीजि विद्यालयहरुको गुणस्तरीय शिक्षा प्रदानमा प्राप्त गरेका अनुभवहरुवाट सार्वजानीक विद्यालयहरुले फाइदा लिन सक्ने वातवारण निर्माण गर्न नियमित रुपमा अनुभव आदान प्रदानका कार्यक्रमहरु मार्फत गुणस्तर अभिवृद्धि गर्न सकिन्छ । हाल संचालित कृषि तथा भेटेनरी प्राविधीक विषय अध्ययनका अवसरहरुले उद्यम बिकास तथा रोजगारीका अवसरहरु सिर्जना हुन्छन् भने यी प्राविधिक विद्यालयहरुको अनुभववाट थप प्राविधिक विद्यालयहरुको स्थापना, संचालन गरी दक्ष जनशक्ती वढाउन सक्ने देखिन्छ । क्याम्पसको उपलब्धताले उच्चशिक्षाको अवसरहरुलाई सहज वनाएको छ भने उच्च शिक्षाको अवसरले रोजगार, उद्यमविकास तथा सम्वन्ध विस्तारका अवसरहरु सिर्जना भएका छन् ।

२.२.३ विद्यार्थीहरुको संख्या

तालिका न: ८: विद्यार्थीहरुको संख्या				
छात्र	छात्रा	जम्मा	भर्ना दर	वीचमै छोडेने अवस्था
७,२१०	७,५५८	१४,७६८		
श्रोत: ठाकुरवावा नगरपालिका २०७५				

नगरपालिकाको जम्मा जनसँख्याको २६.२५ प्रतिशत जनसंख्या विद्यार्थीहरुको रहेको छ । (तालिका नं. ३ र ७) विद्यार्थीहरुको यस प्रकारको जनसंख्याले नगरपालिका भित्र दक्ष जनशक्ति उत्पादनको आधार निर्माण भएको छ । हाल सञ्चालनमा रहेका प्राविधिक विद्यालयहरुले प्राविधीक शिक्षा तर्फ विद्यार्थीहरुलाई आकर्षित गरेका छन । विद्यालयमा छात्र तथा छात्राहरुको अनुपात ४९:५१ रहेको छ । छात्राहरुको शिक्षामा भएको यसप्रकारको सहभागीताले लैङ्गिक समानतालाई प्रवर्धन गर्नेछ भने उद्यम विकास तथा रोजागारीका अवसरहरुमा महिला सहभागीतालाई सुनिश्चितता गर्ने सम्भावना रहेको देखिन्छ । हाल विद्यालयमा रहेका छात्राहरुलाई प्राविधीक विषयमा उच्च शिक्षा उपलब्ध गराउन सकेमा घरायसी काम र खेतीपातीमा आवद्ध हुने महिला जनशक्तिलाई उच्च आयआर्जन हुने प्राविधीक पेशा, उद्यमशिल विकासमा सहभागीता वढाउन सकिन्छ । त्यसकारण आर्थिक विकासका अवसरहरु सिर्जना गर्न अहिलेका विद्यार्थीहरुको चापलाई व्यवस्थित गर्न र प्राविधीक विषयमा उच्च शिक्षा उपलब्ध गराउने अवसर रहेको छ । यस नगरपालिकामा वन विज्ञान, पर्यटन तथा होटल व्यवस्थापन, उद्यमशिलता विकास, खाद्य प्रविधी, नर्सिंग, ईन्जिनियरीगं (सिभिल, मेकानिकल), सुचना प्रविधी (आईसिटी), व्यवस्थापन जस्ता विषयहरुमा उच्च शिक्षा सञ्चालन गरेर नगरका युवा पुस्ताहरुलाई विश्व स्तरमा प्रतिस्पर्धी र सक्षम वनाउन सकिने सम्भावना रहेको छ ।

२.२.४ जातीगतरुपमा विद्यार्थीहरुको संख्या

तालिका नं. : ९ जातिगतरुपमा विद्यार्थी सँख्या			
आदिवासी	क्षेत्री	ब्राह्मण	दलित
८,०८४	२,६०६	२,५२७	१,२८२
५६ प्रतिशत	१८ प्रतिशत	१७ प्रतिशत	९ प्रतिशत
श्रोतः ठाकुरवावा नगरपालिका २०७५			

यस नगरपालिकामा भएको जनसँख्या संरचना अनुसार नै विद्यार्थीहरुको जनसँख्या रहेको छ (तालिका ४ तथा तालिका नं. ९) । शिक्षामा यस प्रकारका विद्यार्थीहरुको सहभागिताले नगरपालिकाको समावेशी सहभागीता, साँस्कृति स्विकार्यता, समाजीक सदभाव र सहकार्यलाई सुनिश्चितता गरेको छ । नगरभित्रका सवै विद्यालयहरुको संस्थागत तथा शैक्षिक गुणस्तरको अभिवृद्धि गरी सवै विद्यार्थीहरुलाई दक्ष, इमान्दार, चरित्रवान वनाएर स्थानीय श्रोत र साधनमा आधारीत उत्पादनका कृयाकलापहरु सञ्चालन गर्न अभिप्रेरीत गर्ने अवसरहरु सिर्जना भएका छन् । विद्यार्थीहरुलाई नेपालको विविधताको वारेमा जानाकारी गराएर एक अर्काप्रति आदार र सम्मान सिर्जना गराई सहकार्य एवम् सदभाव् निर्माण गर्ने अवसरहरु सिर्जना भएका छन् । यसैगरी आर्थिक रुपमा विपन्न तथा समाजिक रुपमा पछाडी पारिएका विद्यार्थीहरुको लागि स्थानीय तहमा नै प्राविधीक तथा उच्च शिक्षा उपलब्ध गराएर आर्थिक विकासका अवसरहरु वृद्धि गर्ने अवसरहरु सिर्जना भएका छन ।

२.३ स्वास्थ्य तथा सरसफाई

तालिका नं. १०: स्वास्थ्यसेवा प्रदायक संस्थाहरु			
स्वास्थ्य संस्थाहरु	संख्या	उपचारका प्रकारहरु	वडा नं
स्वास्थ्य चौकि	४	प्राथमिक उपचार	१,३, ६, ८
सामुदायीक स्वास्थ्य इकाइ	१	जाँच र औषधी	९
सर्पदंश उपचार केन्द	१	सर्पदंश उपचार	४
गाउं किलीक	१	प्राथामीक उपचार	२
शहरी स्वास्थ्य केन्द्र	१	प्राथामिक उपचार	३
श्रोतः ठाकुरवावा नगरपालिका २०७५			

यस नगरपालिका भित्र ४ वटा वडामा स्वास्थ्य चौकीहरु, १ सामुदायिक स्वास्थ्य ईकाई, एक गाउँ क्लिनिक, एक शहरी स्वास्थ्य केन्द्र र एक सर्पदंश केन्द्र (तालिक १०) रहेका छन । यी संस्थाहरुले आधारभुत स्वास्थ्य सेवाहरु प्रदान गरिरहेका छन् । हाल सम्म प्रदान गरिएका आधारभुत स्वास्थ्य सेवाका कार्यक्रमहरुले नगरवासीहरुलाई स्वास्थ्य प्रति सजग गराएको छ भने स्वास्थ्य केन्द्रवाट प्रदान गरिने सेवाहरुको वारेमा जानाकारी पनि गराएको छ । आगामी दिनमा गुणस्तरीय तथा जरुरी सेवाहरु प्रदान गर्नको लागि सुविधा सम्पन्न अस्पताल तथा प्रयाप्त मात्रामा (कम्तीमा एक वडामा एक स्वास्थ्य केन्द्र) स्वास्थ्य केन्द्रहरु स्थापना गर्ने अवसरहरु सिर्जना गरेको छ । हाल भईरहेका स्वास्थ्य संस्थाहरुको सवलीकरण र नयाँ स्वास्थ्य संस्थाहरुको स्थापनाले नगरवासीको गुणस्तरीय एवम् स्वास्थ्य जीवनलाई सुनिश्चित गर्नेछ भने नयाँ रोजगारीका अवसरहरु पनि सिर्जना गर्नेछ ।

२.३.१ दक्ष स्वास्थ्यकर्मीहरुको अवस्थाः

तालिका नं. ११: दक्षस्वास्थ्य कर्मीहरुको विवरण प्रतिशतमा						
महिला	पुरुष	जम्मा	आदीवासी	वाहुन	क्षेत्री	दलित
६४	३६	१००	३१	२९	२१	७
श्रोतः ठाकुरवावा नगरपालिका २०७५						

यस नगरपालिकामा हाल अहेव, नर्स, अनमी, ल्याव एसिसटेन्ट आदी दक्ष स्वास्थ्यकर्मीहरुको रुपमा १०० जना कार्यरत रहेका छन । यसरी हेर्दा यस नगरपालिकामा भएको जनसंख्या (५५,८१४, तालिका नं. ३) र स्वास्थ्यकर्मीको अनुपात १:५५८ रहेको छ । यसमा चिकित्सकको (एम.वि.वि.एस.) उपस्थिती भने छैन । यस नगरपालिकालाई आवश्यक पर्ने तथा नगरपालिका भित्र चिकित्सा शिक्षाको अवसर सुनिश्चित गर्न एवम् स्वास्थ्य क्षेत्रका विविध विषयका दक्ष जनशक्ति उत्पादन गर्नको लागि स्वास्थ्य सम्वन्धी प्राविधीक शिक्षालय तथा यहाँका विधार्थीहरुलाई चिकित्साशास्त्रको उच्च शिक्षाका लागि अवसरहरु उपलब्ध हुने कार्यक्रमहरु तर्जुमा गर्ने अवसरहरु रहेका छन् ।

२.३.२ खानेपानी तथा शौचालय सेवाको उपलब्धता

तालिका नं. १२: खानेपानी तथा शौचालय सेवाको उपलब्धता	
सुरक्षित शौचालय भएका घरधूरी संख्या	पानी शुद्धीकण गरेर (उमालेर,छानेर खाने घरधुरी)
८,६०७	१,३४९
८० प्रतिशत	१२ प्रतिशत
श्रोतः ठाकुरवावा नगरपालिका घरघुरी सर्वेक्षण २०७५	

यस नगरपालिका भित्र पक्की शौचालय जम्मा ८० प्रतिशत घरधुरीमा रहेको छ भने पानी शुद्धीकरण गरेर पिउने सुविधा जम्मा १२ प्रतिशत जनसँख्याको लागि उपलब्ध छ । शत प्रतिशत घरधुरीको लागि पक्की शौचालय र खानेपानीको व्यवस्था गर्न आगामी वर्षहरुमा निरन्तर कार्यक्रमहरु तर्जुमा गरी कार्यान्वयन गरिनेछ । हाल भईरहेको अस्थायी शौचालयहरुले सबै घरधुरीका मानिसहरुमा शौचालयको आवश्यकतालाई वोध गराएको हुनाले नगरवासीको सहभागितामा छोटो अवधीमा नै पक्की शौचालय र शुद्ध पिउनेपानीका कार्यक्रमहरुलाई कार्यान्वयन गर्न सकिने अवस्था छ । पक्की शौचालय र खानेपानीको आपूर्ति गर्ने सन्दर्भमा दक्ष जनशक्ति नगरपालिका भित्रको नै प्रयोग गर्न सकेमा थप नयाँ रोजगारका अवसरहरु सिर्जना हुन सक्दछन् ।

२.३.३ नगरपालिकामा उपलब्ध स्वास्थ्य सेवाहरुः

तलिका नं. १३: उपलब्ध स्वास्थ्य सेवा		
उपलब्ध सुविधाहरु	सेवा उपभोग गर्ने व्यक्ति	स्वास्थ्य विमा गरेका घरधुरी
खोप, पोष्ठा,क्षयरोग, औलो चेकजाच, सुत्केरी सेवा, रगत चेक जाच, टिवी, भिटामिन, आइरन, परिवार नियोजन, औषधी उपचार, परामर्श	१२,६७५	१,४१७
श्रोतः ठाकुरवावा नगरपालिका २०७५		

यस नगरपालिकामा स्वास्थ्य क्षेत्रका विविध विषयका सेवाहरुको वितरण शुरुवात भएको छ -तालिका नं. १३)। नगरको सबै घरधुरी र केही छिमेकी घरधुरीहरुलाई सेवाहरु प्रदान गरीएको छ । यी सेवाहरुलाई सवलीकरण गरेर नगरको जनस्वास्थ्यमा आमुल सुधार ल्याई स्वास्थ्य जनशक्तिको विकास गर्न सकिन्छ भने रोकथाममा ध्यान दिएर जनस्वास्थ्यमा सुधार ल्याउन सकिन्छ। यस नगरपालिकामा स्वास्थ्य सेवा विमा कार्यक्रमहरु पनि लागु भएकोछ र स्वास्थ्य विमा कार्यक्रमलाई निरन्तरता दिएर सतप्रतिशत जनसँख्याको स्वाथ्य जीवन विमा गर्न सकिन्छ ।

२.४ आम्दानीका श्रोतहरु

तालिका नं. १४: आम्दानीका श्रोतहरु						
कृषि (घरधुरी)	मजदुरी (घरधुरी)	वैदेशिक रोजगार (घरधुरी)	व्यापार (घरधुरी)	सरकारी जागीर (घरधुरी)	गैसस जागिर (घरधुरी)	प्रति परिवार वार्षिक नगद आमदानी
६,४९१	२,८८१	१,४७५	८१२	९८०	७७७	९८,३९८
६० प्रतिशत	२७ प्रतिशत	१३.८२ प्रतिशत	७ प्रतिशत	९ प्रतिशत	७ प्रतिशत	९८४ अमेरीकी डलर
श्रोतः ठाकुरवावा नगरपालिका घरधुरी सर्वेक्षण २०७५						

यस नगरपालिका नागरीकहरुको मुख्य पेशा कृषि रहेकोछ भने मजदुरी, वैदेशीक रोजगार, व्यपार, सरकारी जागीर र गैरसरकारी क्षेत्रको जागीर पनि मुख्य आयश्रोतहरु रहेका छन। २३ प्रतिशत घरधुरीमा आम्दानीका एक भन्दा वढी श्रोतहरु रहेका छन । नगरको भू उपयोग प्रतिवेदन अनुसार यहाँको खेती प्रणाली अत्यन्तै परमपरागत र वर्षमा जम्मा ६ महिना मात्रै खेती गर्ने प्रचलन रहेको छ। यहाँको खेती प्रणालीमा आमुल सुधार गरी १२ महिना नै उन्नत र उच्च मुल्य प्रजातीका वालीहरुको खेती एव दक्ष जनशक्तिको विकास गर्न सके हाल प्रति परिवारको औषत आम्दानी रु ९८३९८ (९८४ अमेरीकी डलर) लाई वृद्धि गर्न सकिने सम्भवना देखिन्छ । (औषत पारिवारीक आम्दानीमा घरायसी खपतका उत्पादनका मुल्यहरु समावेश गरीएका छैन)

२.४.१ परमपरागत पेशा तथा व्यवसाय

यस नगरपालिकाको घरधुरीको १५ प्रतिशत घरधुरीहरु परमपरागत पेशा तथा व्यवसायद्धारा जिविकोपार्जन गरिरहेका छन् । परमपरागत पेशा तथा व्यवसायमा संलग्न जनशक्तिहरुको सिप तथा दक्षतामा अभिवृद्धि गरि पेशालाई आधुनिकिकरण गरेर व्यवसायीक वनाउन सकेमा थप आयआर्जन तथा रोजगारीका अवसरहरु सिर्जना हुन्छन् भने अन्धविश्वास र कुरीतिमा आधारीत पेशा तथा व्यवसायहरु विस्थापित हुन्छन । स्थानीय स्तरमा नै सिप विकास केन्द्रहरुको स्थापना गरी परमपरागत सिप तथा व्यवसायको व्यवसायीकरण गरेर स्थानीय श्रोत तथा साधनको सदुपयोगमा वृद्धि गर्न सकिन्छ भने व्यवस्थित वजारीकरणका माध्यामले थप रोजगारी एवम् आय आर्जन गर्न सकिन्छ ।

तालिका नं. १५: परमपरागत व्यवसाय

पेशा	आवद्ध घरधुरी
फलामका सामग्री	४६
लुगा सिलाउने	१५३
पशुपालन	११२५
गहना वनाउने	१०
धामी झाक्री	२३
गुरुवाई (थारु)	१२
माछा मार्ने जाल बुन्ने	११
डोको डालो बुन्ने	१२३
डकर्मी	१००
सिकर्मी	४०
मादल वनाउने	५
मुर्ति वनाउने	१
माटोको भाडा कुडा वनाउने	३
जम्मा	१,६५२

श्रोतः ठाकुरवावा नगरपालिका घरधुरी सर्वेक्षण २०७५

२.४.२ जमिन माथिको स्वामीत्व

तालिका नं.१६ : जमिन माथीको स्वामित्व

पुरुष	महिला	संयुक्त
७९ प्रतिशत	१७ प्रतिशत	४ प्रतिशत

श्रोतः ठाकुरवावा नगरपालिका घरधुरी सर्वेक्षण २०७५

नगरको मुख्य उत्पादनको श्रोतको रुपमा कृषि भूमी र जनसंख्या रहेको छ । उत्पादनशील भूमीको रुपमा रहेको जमिनको स्वामित्व महिलाको तुलनामा पुरुषको अधिक रहे पनि महिला र महिला पुरुष दुवैको नाममा पनि रहेको छ (तालिका नं. १६)। यस नगरपालिकामा सम्पत्ति माथी महिला स्वामित्वको स्विकारोक्ति वढदै गएको देखिन्छ । यसवाट नगरपालिकामा महिलाको सक्रियता अभिवृद्धि गरी सामाजिक, राजनीतिक तथा आर्थिक विकास गर्ने अवसरहरु

सिर्जना भएका छन । नगरको आधा भन्दा वढी जनसँख्या भएको महिलाको सक्रिय सहभागितामा मात्रै नगरको सामाजिक तथा आर्थिक रुपान्तरण संभव हुने हुँदा जमिनको उत्पादकत्व वृद्धि गर्न महिला तथा पुरुषको क्षमता अभिवृद्धिले नयाँ नयाँ अवसरहरु सिर्जना गर्नेछन ।

२.४.३ खर्चका मुख्य क्षेत्रहरु

यस नगरपालिकाका नागरीकहरुको मुख्य खर्च दैनिक कृयाकलापहरु सञ्चालनमा रहेका छन । अधिकाँश जनसँख्या कृषिमा आधारीत भए पनि खाद्यान्नमा अधिक खर्च हुने गरेको छ । उत्पादनमा वृद्धि गरी खाद्यान्नको आपूर्ति वृद्धि गरेर वचत वृद्धि गर्ने संभावनाहरु रहेका छन । त्यसै गरि सबै नागरीकहरुको लागि सहज र गुणस्तरीय प्राविधीक शिक्षाको उपलब्धता मार्फत शिक्षाको खर्चलाई वचत गर्न सक्ने देखिन्छ । नगरवासीहरु सबैको स्वास्थ्य विमा गरेर शुलभ र गुणस्तरीय स्वास्थ्य सेवाका माध्यामले स्वास्थ्यमा हुने गरेको खर्चलाई पनि वचतमा परिणत गर्न सकिन्छ । यसरी वचेको रकमलाई सहकारीहरुमा वचत गरी उद्यमविकासका अवसरहरु सिर्जना गर्न सकिन्छ ।

तालिका नं. : १७ मुख्य खर्चका श्रोतहरु

खर्चका मुख्य श्रोतहरु	खर्च प्रतिशत
खाना	३६ प्रतिशता
शिक्षा	१४ प्रतिशत
स्वास्थ्य	१० प्रतिशत
सञ्चार	८ प्रतिशत
लत्ताकपडा	३ प्रतिशत
संस्कार, चाडं पर्व	३ प्रतिशत
विधुत	२ प्रतिशत
अन्य	२४ प्रतिशत

श्रोतः ठाकुरवावा नगरपालिका घरधुरी सर्वेक्षण २०७५

२.४ सामाजिक विकास

तालिका नं. १८: सामूदायिक संस्थाहरुको विवरण	
संस्थाको नाम	मूख्य उरेश्य
थारु समुदाय विकास मञ्च	थारुजातिमा चेतना र सिप विकास
खोपानी उपभोक्ता समिति	शुद्ध खानेपानी वितण र सरसफाई
श्रीराम नगर उपभोक्ता समिति	वन व्यवस्थापन, संरक्षण र वन पैदावारको र वितरणमा सहयोग
नमुना सामुदायीक संस्था सिम्राहफांट	सामुदायीक विकास
अल्कापुरी सामुदायीक संस्था	सामुदायीक विकास
सुनौलो विहानी सामुदायीक सस्था	सामुदायीक विकास
श्रृष्टी सामुदायिक सस्था	सामुदायीक विकास
जुनकीरी सामुदायीक सस्था	सामुदायीक विकास
भुरिगाउं मध्यबर्ती क्षेत्र सामूयिक वन उपभोक्ता समुह	वन व्यवस्थापन, संरक्षण र वन पैदावारको र वितरणमा सहयोग
सिंहबाहिनि मध्यबर्ती क्षेत्र सामूदायिक वन उपभोक्ता समुह	वन व्यवस्थापन, संरक्षण र वन पैदावारको र वितरणमा सहयोग
श्रोतः ठाकुरबाबा नगरपालिका २०७५	

नगरभित्र छरिएर रहेका जनशक्तिहरुका साझा लक्ष्य र उद्धेश्यहरु प्राप्त गर्न समुदायमा आधारीत संस्थाहरु गठन र परिचालन गरिएका छन । यस्ता सँगठनहरुले स्थानीय नागरीकहरुलाई नेतृत्व विकास गर्ने, सहकार्यको सँस्कृति विकास गर्ने, सामाजिक सद्भाव, कुरीतिहरुको अन्त्य र समावेशीतालाई व्यवहारिक रुपमा नै कार्यान्वयन गर्ने अवसरहरु प्रदान गरिरहेका छन । यी सँस्थाहरुमा सँगठीत नागरीकहरुले औपचारीक रुपमा वा अनौपचारीक रुपमा आफ्ना अनुभवहरु आदान प्रदान गरेर सिकाईहरुलाई अभिवृद्धि गरेका छन र सामुहीक रुपमा छलफल गरेर निर्णय गर्ने गरेका छन । यी सँस्थाहरुले सामाजिक विसंगती, विकृती, कुरीति, अन्धविश्वास र परमपराहरुलाई अन्त्यगर्न समान धारणा वनाएर कार्यक्रमहरु तर्जुमा गरी कार्यान्वयन गर्ने आधारहरु तयार भएका छन् । समुदायमा आधारीत संगठनहरुको क्षमता अभिवृद्धि गरी नगरपालिका भित्रका प्राकृतिक, साँस्कृतिक तथा सामाजिक विकासको लागि थप प्रभावकारी र दक्ष वनाउन सकिन्छ । यी सामुदायिक संस्थाहरुलाई सवलीरण गरेर स्थानीय कुरीति अन्त गर्ने अभियानमा नेतृत्वदायी भूमीका खेल्न अभिप्रेरित गरेर छोटो अवधिमा नै नगरलाई छुवाछुत लगायतका विभेदहरुवाट मुक्त गर्न सकिन्छ ।

२.४.१ सामाजिक परम्परा तथा प्रथाहरु

तालिका नं. १९: सामाजिक परमपरा तथा प्रथाहरु		
सामाजिक परम्परा तथा प्रथाहरु	प्रभावित जनसँखया आधार वर्ष २०७५	नकारात्मक प्रभावहरु
छाउपडी	९०१ परिवार	लैगिक विभेद, हिंसा, असुरक्षा, आत्मसम्मानको अपमान
छुवाछुत	९६० परिवार	अपमान, विभेद, बहिष्करण
वालविवाह	११७ वालक १७० वालिका	असुरक्षा, परनिर्भरता, गरिवी, पछौटेपन
दाइजो	नगरपालिका सबै वार्डमा व्याप्त	समाजिक द्वन्द्व, लैगिक हिंसा, पारिवारीक विखण्डन
लैगिंक विभेद	नगरपालिकामा सबै वार्डमा व्याप्त	असमान ज्याला, असमान सहभागीता, वहिष्करण
वोक्सी	नगरपालिकामा सबै वार्डमा व्याप्त	लैगिंक हिंसा, अपमान, असहिष्णुता
श्रोत: ठाकुरवावा नगरपालिका घरधुरी सर्वेक्षण २०७५		

यस नगरपालिकाको विकासको गतिलाई अवरोध गर्ने मुख्य वाधकका रुपमा सामाजिक कुरीतिहरु एवम् नकारात्मक प्रभाव पार्ने परम्परागत मुल्य र मान्यताहरु रहेका छन । यस्ता नकारात्मक सामाजिक मुल्य र मान्यताहरुलाई विस्थापित गरी वैज्ञानिक दृष्टिकोण र सकारात्मक सोँचको विकास गर्न नीति तथा कार्यक्रमहरु तर्जुमा गरी कार्यान्वयन गर्ने सम्भावनाहरु रहेको छ ।

२.५ सेवा तथा सुविधाहरु

२.५.१ सञ्चार सेवा तथा सुविधाहरु

तालिक नं. २०: सञ्चार सेवा तथा सुविधाहरु				
सेवा प्रदायक	सञ्चारका माध्यामहरु	मोवाइल प्रयोगकर्ता जनसँख्या	टिभी प्रयोगकर्ता घरधुरी	इन्टरनेट प्रयोगकर्ता घरधुरी
नेपाल टेलीकम, नेपाल टेलीभिजन, शिशिर केवल नेटवर्क, डिस होम, टाईगर एफएम, फूलवारी एफ एम, दिक्षा प्रिन्टीग प्रेस, स्वर्गद्धारी प्रेस	ल्याण्ड लाइन टेलिफोन, मोवाईल, टेलिभिजन, ईन्टरनेट, पत्रिका	२३,८७२	५,८००	२,६०४
श्रोत: ठाकुरवावा नगरपालिका २०७५				

्यस नगरपालिकामा सञ्चारका आधारभुत सुविधाहरु उपलब्ध रहेका छन । करिव ५० प्रतिशत जनसँख्याले मोवाइल फोन र ५० प्रतिशत घरधुरीहरुमा टेलिभिजनको प्रयोग छ । सत प्रतिशत जनसँख्याको पहुँचमा रेडियो प्रसारण रहेको छ । करिव २५ प्रतिशत घरधुरीले इन्टरनेट सेवा प्रयोग गर्दछन । रीष्ट्रय स्तरका पत्रिकाहरु र स्थानीय स्तरमा पनि पत्रिकाहरु प्रकाशन हुने गरेका छन् (तालिका नं. २०) । हाल यहाँ उपलब्ध सञ्चारका माध्यमहरुको सदुपयोग गरेर नगरपालिकाका् नागरीकहरुलाई सम्वैधानिक, कानुनी, राजनीतिक, साँस्कृतिक तथा आर्थिक अधिकारहरुको वारेमा सुसुचित गरेर सचेत गराउने अवसरहरु रहेका छन् । नगरपालिका भित्र सूचनाको हकको सुनिश्चिता, मानवअधिकारको प्रवर्धन, सुशासनको प्रत्याभुति एवम् समावेशी तथा सद्भावयुक्त समाजको निर्माणमा सञ्चार माध्यमहरुको सदुपयोगले थप अवसरहरु सिर्जना गर्नेछ । नागरीकको दक्षतामा अभिवृद्धि गरी दैनिक जीवन निर्वाह तथा जीविकोपार्जन सुधारमा सूचना तथा प्रविधीको प्रयोग गर्ने अवसरहरु रहेका छन् ।

२.५.२ सवारी तथा यातायात साधन

तालिका नं. २१: सवारी साधन तथा यातायात										
ट्र्याक्टर	वाइक	साइकल	गाडी	ट्रक	बस	जिप	अटो रिक्सा	पावर टिलर	टिप्पर	अन्य
१३२	८७२	१७००	५	५	२२	६२	५८	४८	३	४
श्रोतः ठाकुरबाबा नगरपालिका घरधुरी सर्वेक्षण २०७५										

यस नगरपालिकामा यातायातको साधनको रुपमा साईकल र मोटर साइकले अधिक मात्रामा रहेका छन भने कृषि प्रयोजनको लागि ट्र्याक्टरको प्रयोग गरिएको छ। निजी तथा सार्वजानीक यातायातको लागि गाडी, ट्रक, वस, जिप, अटो रिक्सा, पावर टिलर, टिपर र अन्य रहेका छन् । स्थानीय युवाहरुलाई सवारी साधनहरुको मर्मत तथा सम्भार गर्ने सिपको विकास गरी केही रोजगारीहरुको सिर्जना गर्ने अवसरहरु रहेका छन । खेती प्रणालीलाई आधुनिकरण गरेर उत्पादकत्व वृद्धि गर्न ट्र्याक्टर लगायतका कृषी यन्त्रहरुको प्रयोगमा वृद्धि गर्न सकिने सम्भावनाहरु रहेकोछ ।

२.५.३ बैक तथा वित्तिय सँस्था

तालिका नं. २२: बैक तथा वित्तिय सँस्था					
वित्तिय संस्थाहरु	सँख्या	वचत व्याजदर	लगानी व्याजदर	लगानी क्षमता	लगानीका प्राथामिकताहरु
वाणिज्य बैक	८	७ देखी ८ प्रतिशत	१२ देखी १५ प्रतिशत	आवश्यकता अनुसार	उद्योग व्यवसाय
वचत तथा कृण सहकारी सँस्थाहरु	८	७ देखी ८ प्रतिशत	१४ देखी १५ प्रतिशत	५०, ००० देखी १० लाख सम्म	उद्यम विकास आय आर्जन
सहकारी संस्थाहरु	७	८ प्रतिशत	१४ देखी १५ प्रतिशत	५०, ००० देखी १० लाख सम्म	उद्यम विकास, आयआर्जन
श्रोतः ठाकुरबाबा नगरपालिका सर्वेक्षण २०७५					

नगरपालिका भित्र वाणिज्य वैकहरुका शाखा तथा स्थानीय नागरीकहरुको सहभागीतामा गठित सहकारी एवम् वित्तिय सँस्थाहरु संचालनमा रहेका छन् । यी वित्तिय सँस्थाहरुहरुको संचलनले उद्यमशिलता विकासको लागि आर्थिक प्रवन्धको व्यवस्थापन गर्ने अवसरहरु सिर्जना गरेका छन् । सहकारी एवम् वचत तथा ऋृण समुहहरुको विस्तार गरेर सबै नागरीकको पहुँचमा स्थापित गरी वचत तथा पूँजी निर्माण गर्न सकिने प्रचुर संभावना रहेको छ । वचत तथा लगानीको लागि सवै नागरीकको क्षमता अभिवृद्धि गरी स्थानीय स्तरमा वचतका माध्यमले पूँजी निर्माण गरी उद्यमशिलताको विकास गर्ने अवसरहरु रहेका छन् । यहाँका सहकारीहरुलाई प्रतिस्पर्धी वित्तिय सँस्थाको रुपमा विकास गर्न नयाँ पुस्तालाई वाणिज्य तथा व्यवस्थापन विषयमा उच्च शिक्षा सञ्चालन गर्ने अवसरहरु पनि रहेका छन ।

२.६ भू-उपयोग अवस्था

तालिका नं. २३: भू उपयोग				
भू उपयोग	२०१८	२०१०	२०१८	२०१०
	क्षेत्रफल वर्ग कि. मि.	क्षेत्रफल वर्ग कि. मि.	प्रतिशत	प्रतिशत
कृषी	४६.१४ (६८०८.८७ विघा)	५९.८८	४४.६५	५७.९४
जंगल	२९.९५	३४.६७	२८.९८	३३.५५
घासे मैदान	१२.०३	४.९८	११.६४	४.८२
वस्ती	८.७१	१.९०	८.४३	१.८४
अन्य	०.८५	०.१७	०.८२	०.१७
पानीले ढाकेको	५.६६	१.७४	५.४८	१.६९
जम्मा	१०३.३४	१०३.३४	१००.००	१००
श्रोत:ठाकुरवावा नगरपालिका भू उपयोग प्रतिवेदन २०७५				

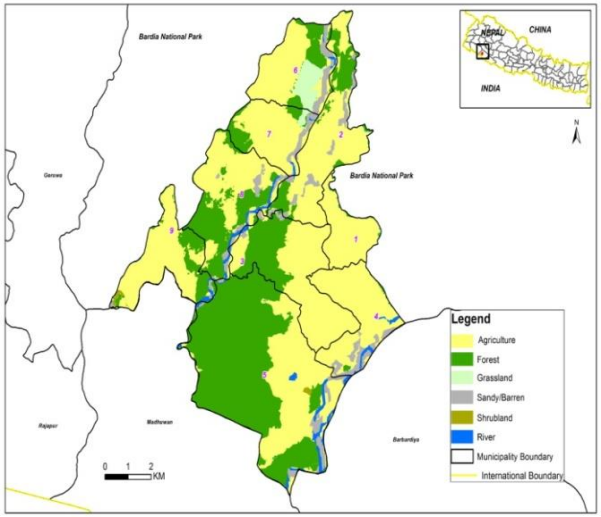

नक्शा १. भू-उपयोगको अवस्था २०१०

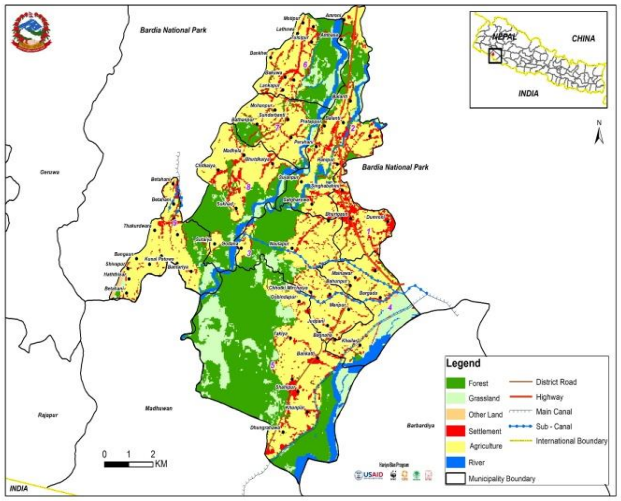

नक्शा २. भू-उपयोगको अवस्था २०१८

नगर भित्रको भु भागहरुलाई सुरक्षित र व्यवस्थित गर्नको लागि हाल भईरहेको कृषि भूमी, वन जंगल, घाँसे मैदान र वसोवास क्षेत्रलाई संरक्षण गर्नु पर्दछ । यहाँको जमिनको उत्पादकत्व वृद्धि गर्न जनताको सिप तथा दक्षतामा वृद्धि गरी जमिनको उतपदकत्व कायम रहने गरी भूमीको उपयोग गर्ने रणनीति अवलम्वन गर्ने अवसरहरु रहेका छन । नगरपालिका भित्र व्यवस्थित एवम् सुरक्षित वस्ती र वजारीकरणको लागि भू उपयोग नीति तर्जुमा गरी लागु गर्नको लागि हाल वसोवास क्षेत्रको लागि भुरी गाउँ आसपास, ठाकुरद्धारा र वगनाहमा व्यवस्थीत आवासको रुपमा विस्तारे गरेर व्यापारीक क्षेत्रको रुपमा विकास गर्ने तथा वडामा भएका खुला क्षेत्र र सार्वजानीक स्थलहरुलाई संरक्षण गरी व्यवस्थापन गर्ने अवसर तथा सम्भावना रहेको छ ।

नगरपालिका भित्रका भु उपयोगका क्षेत्रहरु

१. कृषि क्षेत्रः कृषि क्षेत्रमा अन्न वाली उत्पादन, पशुपालन, मत्स्य पालन, कृषि वन प्रवर्धन गर्ने संभावनाहरु रहेका छन । कृषि क्षेत्रको उपयोगका लागि निम्न अनुसारका संभावनाहरु रहेका छन ।

तालिका २४: संभावित कृषिवालीहरु		
वार्ड	संभावना १	संभावना २
१	धान, दलहन, तरकारी,	धान, फलफूल, वेमौसमी तरकारी, फूलखेती
२	धान, दलहन, तरकारी	धान, तरकारी, जडीवुटी, वेमौसमी तरकारी, फूलखेती
३	माछा, मकै, तरकारी, हिउदे धान	तरकारी, हिउदे धान, फलफूल वेमौसमी तरकारी, फूलखेती
४	माछा, हिउँदे धान, मकै, तरकारी	गहुँ, धान, मकै, तरकारी फूलखेती
५	माछा, धान, मकै, तरकारी, फलफूल	धान, मकै, धान, गहुँ, तरकारी, फूलखेती
६	धान, दलहन	फलफूल, फूलखेती
७	धान, दलहन	फलफूल, फूलखेती
८	धान, दलहन	फलफूल, फूलखेती
९	धान, तरकारी, मकै,	धान, मकै, तरकारी, फूलखेती
घरधुरी सर्वेक्षण २०७५		

२. आवास क्षेत्र : आवास क्षेत्रको रुपमा रहेका स्थानहरुमा व्यवस्थित वसोवास, पशुपालन, करेसावारी, ग्यारेज, वगैचा, फलफूल वगैचा, इनार आदीलाई प्रवर्धन गर्न सकिन्छ ।

३. व्यापारीक क्षेत्र : व्यापारीक क्षेत्रहरुका व्यापारीक भवनहरु, प्रदर्शनी स्थल, पेटोल पम्प, गोदाम, अस्पताल, वस पार्क, सभा सम्मेलन केन्द्रहरु आदी रहेका छन र आगामी दिनमा प्रवर्धन गर्न सकिन्छ ।

४.औधोगीक क्षेत्र : औधोगीक क्षेत्रहरुको विकास, विस्तार गर्न सकिन्छ ।

५. खानी क्षेत्र : यी क्षेत्रहरुका खनिज जन्य वस्तुहरुको संभाव्यता अध्ययन गरी प्रवर्धन तथा विकास गर्न सकिन्छ ।

६. साँस्कृति तथा सम्पदा क्षेत्रहरु : यस क्षेत्रमा रहेका साँस्कृतिक सम्पदाहरु अन्तरगत मन्दिर, धार्मिक क्षेत्र, गुम्वा, महस्जिद आदीको संरक्षण, सम्वर्धन र विकास गर्न सकिन्छ ।

७. नदी, ताल, पानीको श्रोतहरु : यस अन्तरगत ताल, तलैया, नदी, खोला, नहर, पोखरी, सिमसार आदी रहेका छन । यी क्षेत्रहरुका सम्वर्धन तथा विकास गर्ने संभावना रहेका छन ।

८. वन क्षेत्रः यस अन्तरगत राष्टिय, सामुदायिक, कवुलियती, तथा घाँसे मैदानहरु रहेका छन । यी क्षेत्रहरुको सम्वर्धन तथा विकास गर्ने संभावनाहरु रहेका छन ।

९.सार्वजानीक तथा खुला क्षेत्र व्यवस्थापन : यहा भएको सार्वजानीक तथा खुला क्षेत्र व्यवस्थापन तथा विकसा गरी शिक्षालयहरु, सार्वजानिक भवनहरु, सुरक्षा केन्द्र, अस्पताल, पुस्तकालयहरु ऋादि निर्माण गर्न सकिन्छ ।

१०. निर्माण सामाग्री उत्खनन स्थल : निर्माण सामाग्री उत्खनन गरेर व्यवस्थापन गर्ने अवसरहरु रहेका छन ।

११. अन्य क्षेत्रहरुको व्यवस्थापन : नगरपालिका भित्र माथि उल्लेखीत वाहेकका क्षेत्रहरुलाई संभावना र नयाँ अवसरको आधारमा व्यवस्थापन गरिनेछ ।

२.७ कृषि तथा पशु विकास

यस नगरपालिकाको समग्र भु भागको ४५ प्रतिशत भु भाग खेती योग्य रहेको छ । (भु उपयोग प्रतिवेदन २०७५) । नगरपालिकाका ९ वटा वडा मध्ये ६ वटा वडाहरुमा पूर्ण तथा आंशिक रुपमा सिँचाई सुविधा उपलब्ध रहेको छ भने ३ वटा वडाहरुमा सिँचाई सुविधा उपलब्ध छैन । यहाँ सिँचाईको श्रोत उपलब्ध भएको कारण सवै वर्डामा सिँचाई सुविधा उपलब्ध गराएर उतपदकत्व वृद्धि गर्न सक्ने संभावना रहेको छ ।

तालिका नं. २५: कृषीका लागी सिँचाईको अवस्था

वडा नं	विभिन्न ठाउमा सिचाईको अवस्था	श्रोत
१	हिउँदमा सिमित सिचाइ	३० देखी ३५ वोरीङ्ग, ववई सिचाई को सर्भे भइसकेको
		वलान्ती सिचाइ, अम्वासा नदी
		कर्माला सिचाइ, संकुनियम नदी
२		जहरे सिचाइ, जहरे ताल
३	वडाको पूर्वी भागमा हिउँदमा सिमित सिंचाई	ववई नदी पूर्वमा, गोडानमा वोरीगं, पश्चिमी क्षेत्रमा ओराही नदी
४	केही भुभाग वाहेक वडाभरी सिचाई सुविधा भएको	ववई नदी
५	९० प्रतिशत भुभागमा	ववई नहर
६	छैन	
७	छैन	
८	छैन	
९	वडा भरी	कर्णालीको सिचाई वन्ने अवस्थामा

श्रोतः ठाकुरवावा नगरपालिका भू उपयोग प्रतिवेदन २०७५

तालिका नं. २६: कृषि विकास

वालीहरु	उत्पादन क्षेत्रफल विघा	उत्पादन (क्विन्टल)	हालको वजार मुल्य दर प्रति क्विन्टल	जम्मा (रुपयाँ)	
धान	६,२५२	९४,१३९	२,२००	२०७१०५८००	
गहुँ	५८१	५,९२२	२,६००	१,५३,९७,२००	
मकै	२०८	२,२७९	१,७००	३८,७४,३००	
दलहन	४३९	६,२१८	६,०००	३,७३,०८,०००	
फलफुल (लिचि, कटहर, आँप,		८९०	५,०००	४४,५०,०००	
तरकारी		१६०४४	३,५००	५,६१,५४,०००	

स्रोतः ठाकुरवावा नगरपालिका घरधुरी सर्वेक्षण २०७५

यस नगरपालिकामा विगतको १० वर्षको तुलनामा खेती योग्य भूमीको क्षेत्रफल घटेको छ । हाल यस नगरपालिकाको कुल क्षेत्रफलको ४५ प्रतिशत भूभाग खेती योग्य रहेको छ । (ठाकुरवावा भू उपयोग प्रतिवेदन २०७५) यहाँका मुख्य वालीको रुपमा धान, गहुँ, मकै र दलहन वालीहरु रहेका छन । यहाँका उत्पादनको खपत नगरपालिका भित्र नै हुने गरेको छ भने मकै तथा दलहन आयात गर्नुपर्ने अवस्थामा रहेको छ । धानको तुलनामा अन्यवालीहरु निकै कम क्षेत्रफलमा खेती गर्ने गरिएको छ । घरायसी प्रयोजनका लागि तोरी, सरस्युँ र सूर्यमुखी उत्पादन गरिन्छ । घरायसी प्रयोजनको लागि मौसमी फलफूल र मौसमी तरकारीहरुको उत्पादन समेत हुने गरेको छ । यहाँको मुख्य पेशा कृषि नै भए पनि यहाँको खेतवारीहरुमा वर्षमा ६ महिना भन्दा खेती गरिँदैन । यहाँको खेती प्रणाली परम्परागत र शारिरिक श्रममा नै आधारीत भएकोले थोरै उत्पादनको लागि अधिक मिहिनेत गनु पर्दछ ।

खेत वारीको उपयोगको अवस्था

तालिका नं. २७ : खेतवारी उपयोगको अवस्था												
वाली	खेती गरिने महिना (१ बैशाख .... १२ चैत्र)											
	१२	१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११
धन												
मुसुरो, गहुँ, तोरी +												
मकै ++												
तोरी ++												
तुलनात्मक रुपमा होचो जमिनमा धान लगाईन्छ। ++ तुलनात्मक रुपमा उचो जमिन, सिचाइ सुविधा छैन। खाली स												
श्रोत: ठाकुर वावा नगरपालिका भु उपयोग प्रतिवेदन २०७५												

कृषि प्रणालीमा रुपान्तरण गर्न सवै कृषकहरुको क्षमता अभिवृद्धि गरी, कृषि प्रणालीलाई आधुनिकीकरण गरेर उत्पादकत्वमा अधिकतम वृद्धि गर्ने संभावनाहरु रहेका छन् । कृषिका लागि आवश्यक पर्ने औजारहरु, सामाग्रीहरु, प्राविधीक सेवाहरु, सूचना केन्द्रहरु, पारिवारीक व्यवसायीक योजनाहरु, सूचना तथा प्रविधीको उपयोग, भौतिक पूर्वाधार तथा संरचनाहरुको विकास, उत्पादीत वस्तुहरुको व्यवस्थित वजारीकरणका माध्यमवाट कृषि प्रणालीमा रुपान्तरण गर्ने अवसरहरु रहेका छन ।

नगदेवालीको अवस्था

तालिका २८: नगदेवाली उत्पादनको अवस्था			
वार्ड	नगदेवाली	वस्ती	कैफियत
१	तरकारी	सिन्हावाहीनि	१२ घरधुरी
		सोडाउ	१० घरधुरी
		भुरी गाउँ	१३ घरधुरी
२	तरकारी	सुानपुर, सतगरुवा	३ घरधुरी
	चैते मकै	सुजानपुर	११ घरधुरी
	चैते मकै	कारमला	५ घरधुरी
३	तरकारी	जुपाई	सिमित सिंचाई ५ घुधररी
	माछा	मनपुर	२ घरधरी
	आँप र लिचि	नेउलापुर	सानो आँप वगैचा
४	हिउँदे तरकारी	वरगाडा	५० घरधरी
	मत्स्य पालन	वाहुपुर	७,८विगाह,४घरधुरी
		टाकीय	५,७ घरधुरी
		वन्वीपुर	५,७ घरधुरी
५	तरकारी	खुनपुर	५,७ घरधुरी
	माछा	वनकट्टी	४ विगाह
७	माछा	मोहनपुर	१ घरधुरी
८	आँप र लिचि	मधेला	१ घरधुरी
	माछा	भुतकाईया, मधेला	१ घरधुरी
९	तरकारी	ठाकुरवावा	१ घरधुरी
	माछा	वेतनी	१ घरधुरी
श्रोत: ठाकुरवावा भु उपयोग प्रतिवेदन २०७५			

यस नगरपालिका भित्र नगदेवालीको रुपमा तरकारी, माछा पालन, मकै खेती र फलफुलहरु रहेका छन भने केही सिमित घरधुरी मात्रै नगदेवाली खेतीमा संलग्न रहेका छन । यहाँको उत्पादनमुलक भुमिमा नगदेवाली प्रवर्धन गरेर उत्पादकत्व वृद्धि गरी आय आर्जन तथा रोजगारीका अवसरहरु सिर्जना गर्ने संभावना रहेका छन ।

किसानको क्षमता अभिवृद्धि गरी आधारभुत पूर्वाधारहरुको निर्माण गरी वीऊ र मलखाद र रोग किराको उपचार व्यवस्थापन गर्न सकेमा हाल भईरहेको खेती प्रणालीमा निम्नासुर उत्पादकत्व वृद्धि गर्न सक्ने संभावना रहेको छ ।

तालिका नं. २९ अन्न बाली तथा तरकारी उत्पादन संभावना							
बाली	ठाकुरवावा नगरपालिकाको प्रति विघा उत्पादन क्विन्टल	नेपालको प्रति विघा अधिकतम उत्पादन क्विन्टल	प्रति विघा संभावित उत्पादन क्विन्टल ठाकुरवावा	हाल उत्पादीत क्षेत्रफल विघा	संभावित क्षेत्रफल विगाह (६८०८ विघा)	हालको उत्पादन क्विन्टल	संभावित उत्पादन क्विन्टल
धान	१५	३८	२९	६२५२	६,२५२	९४,१३९	१,८१,३०८
गहुँ	१०	३६	२७	५८१	३,१२६	५,९२२	८४,४०२
मकै	१०	३३	२५	२०८	४,६८९	२,२७९	१,१७,२२५
दलहन	१४	१४	१४	४३९	३,१२६	६,२१८	४३,७६४
आलु		१९	१५		१,६६८		२५,०२०
श्रोतः Statistical Information on Nepalese Agriculture 2072/2074, MOAD तथा ठाकुरवावा नगरपालिका घरधुरी सेंक्षण २०७५							

नेपालमा प्रति विघा धानको उत्पादन ३८ क्विन्टल, गहुँ ३६ क्विन्टल, मकै ३३ क्विन्टल, दलहन १४ क्विन्टल र आलु १९ क्विन्टल सम्म हुने गरेको छ । ठाकुरवावा नगरपालिका आधारभुत रुपमा कृषिमा आश्रीत रहेको र कृषि उत्पादनको दृष्टिकोण अत्यन्तै उपयुक्त हावापानी र माटो भएको कारणले अधिकतम उत्पादनको ७५ प्रतिशतकै हाराहारीमा उत्पादन हुँदा पनि तालिका नं. २६ मा उल्लेख गरिए अनुसार वृद्धि हुन जान्छ । यस्तो अवस्थामा नगरको उत्पादन हाल भईरहेको भन्दा दुई गुणा हुन जान्छ र सवै अन्न वालिहरु निर्यात गरी आम्दानी वृद्धि गर्न सकिने सम्भावना देखिन्छ ।

२.७.१ पशु तथा पंक्षी पालन

	तालिका नं. ३० : पशु तथा पंक्षी पालनको अवस्था				
		कृषि पेशा अपनाउनेहरु (६४९१ घरधुरी) मध्येवाट पशुपालक घरधुरी प्रतिशत	पशु सँख्या		
पशु तथा पंक्षी पालन विवरण	घरधुरी		स्थानीय (	उन्नत	जम्मा
रागा तथा भैसी	२,४८९	३८ प्रतिशत	२,४८९	४,०५०	६,५३९
गाई गोरु	९५०	१४ प्रतिशत	१,४००	३९०	१,७९०
खसी तथा वाखाहरु	३,७६६	५८ प्रतिशत	५,४१६	३,७९०	९,२०६
बंगुर	३,०८३	४७ प्रतिशत	२,२७६	५,८७८	८,१५४
कुखुरा	७४८	११ प्रतिशत	७१७	५,८७८	६,५९५
माछा	२६	०.४ प्रतिशत	२९ पोखरी		
श्रोतः ठाकुरवावा नगरपालिका घरधुरी सर्वेक्षण २०७५					

यस नगरपालिकामा पशुपालन आर्थिक विकासको आधारको रुपमा रहेको छ । यहाँका किसानहरुमा उन्नतजातका पशु चौपाया तथा पंक्षीपालन तर्फ आकर्षण देखिन्छ । कृषि पेशा अपनाउने किसानहरु मध्ये पनि थोरै मात्रामा पशुपालनमा संलग्न र पशुपालनको आकार पनि सानो भएको कारण हाल भई रहेको पशु तथा पंक्षीपालन (तालिका नं. १८) वाट भएको उत्पादन आन्तरीक रुपमा नै खपत भईरहेकोछ । हाल पशु तथा पंक्षीपालन गरिरहेका किसानहरुलाई पशु तथा पंक्षीपालनको आकार वृद्धि गर्न प्रोत्साहीत गर्दै कृषि पेशामा आवद्ध र मजदुरी तथा अन्य पेशामा आवद्ध नागरीकहरुलाई पनि पशु तथा पंक्षीपालन तर्फ आकषर्ण गरी व्यवसायीक पशु तथा पंक्षीपालनको अभिवृद्धि गरी आय आर्जन तथा रोजगारीका अवसरहरु सिर्जना गर्ने प्रचुर संभावनाहरु रहेको छ ।

२.७.२ पशु विकास

तालिका नं. ३१: पशुसेवा केन्द्र	
कृतिम गर्भाधान सेवा	१ ठाँउ
दुध डेरी	८ वटा
श्रोतः ठाकुरबाबा नगरपालिका २०७५	

यस नगरपालिकामा पशु विकास सेवा केन्द्रहरु विकास हुने क्रममा रहेका छन । पशुको कृतिम गर्भाधान गराउने सुविधाको शुरुवातवाट किसानहरुले उन्नत जातका पशुपालनलाई विस्तार गर्न सकेका छन् । यसले गर्दा पशुमा आधारीत उद्यमिशलताको विकास अर्को महत्वपुर्ण आयाम रहेको छ । हाल यस नगरपालिका भित्र ८ वटा दुध संकलन केन्द्रहरु रहेका छन् । यी सेवा केन्द्रहरुले किसानलाई व्यवसायीक उत्पादनको लागि प्रोत्साहीत गरिरहेका छन् भने पशु, माछा र पंक्षीको व्यवसायीक पालनका लागि आवश्यक पर्ने सवै प्रकारका सुविधा सम्पन्न सेवा केन्द्रहरुको स्थापना, विमा कार्यक्रम, पशुपालक किसानहरुको क्षमता अभिवृद्धि र पशुपंक्षीमा आधारीत उद्यम विकासको प्रवर्धनले आयआर्जन तथा रोजगारका अवसरहरु वृद्धि गर्न सकिने सम्भावनाहरु देखिन्छ ।

२.८ वन तथा वातावरण

तालिका नं. ३२: वनको अवस्था		
वनको प्रकार	संख्या	हैसियत
जम्मा वन क्षेत्र	२८.९८ प्रतिशत	सामान्य
राष्टिय निकुञ्ज	१ वटा	राम्रो
सामुदायिक वन		
मध्यवर्ती क्षेत्र सा.वन	५ वटा	, सामान्य .
सामुदायिक वन	२७ वटा	हैषियत विग्रेका५ सामान्य २ र राम्रो२०
धार्मिक वन	१ वटा	राम्रो
सडक किनारा		खाली
नदी किनार		खाली
सार्वजानीक जग्गाहरु		खाली
घाँसे मैदान	११.६४ प्रतिशत	सामान्य
श्रोतः ठाकुरबाबा नगरपालिका सर्वेक्षण २०७५		

यस नगरपालिकाको सिमानामा संरक्षित वनको रुपमा वर्दिया राष्टिय निकुञ्ज रहेको छ। यस राष्ट्रिय निकुञ्जले नगरको आर्थिक विकासमा पर्यटन प्रवर्धन गर्न महत्वपूर्ण योगदान दिईरहेको छ । यस नगरपालिकाको कुल क्षेत्रफलको २९.९८ प्रतिशत क्षेत्रफल वनजंगलले ढाकेको छ भने ११.६४ प्रतिशत भुभाग घाँसे मैदानले ओगटेको छ। यहाँको वनका मुख्य प्रजातीहरुमा साल, सिसौ, अस्ना, खयर, कोइराला, टाकी, जामुन, क्यामुन, सिमल, लगायत कुरीलो, अमला आदि जस्ता जडीवुटीहरु उपलब्ध छन् । नगरपालिका भित्र सामुदायिक वनहरुको वैज्ञानीक वन व्यवस्थापन गरेर वनको उत्पादकत्व वृद्धि गर्न सक्ने संभावनमा रहेको छ। धार्मिक वन क्षेत्र, सडक किनारा, नदीको किनाराहरु र सार्वजानीक जग्गाहरुमा वहुउद्धेश्यीय प्रजातीहरुको वृक्षारोपण गरेर वृक्षहरुको सँख्या र वन विकास गर्न सकिने संभावना रहेको छ।

२.८.१ वनवाट प्राप्त गरेका सेवा तथा सुविधाहरु

तालिका नं. ३३: वनवाट प्राप्त सेवा तथा सुविधा		
सामुदायिक वनले प्रदान गरेका सेवा तथा सुविधाहरु	परिमाण	रकम रु.
काठ उत्पादन तथा बिक्रि वितरण	१३, ८५२ घन फिट	१,६५,५६,२००
रोजगारी	४० जना	
वन संरक्षण	३२ वटा वन	
सामुदायिक वन भवन	१ वटा	
प्रतिक्षालय निर्माण	१ वटा	
प्रति सामुदायिक वनको औसत वार्षिक आम्दानी	३२	१, २५,००,०००
श्रोतः ठाकुरबाबा नगरपालिका २०७५		

यस नगरपालिका भित्र रहेका सामुदायिक वनहरुले नगर विकास र नगरवासीहरुको जीवनयापनमा महत्वपूर्ण योगदान दिएका छन । सामुदायिक वनको नेतृत्वमा काठहरुको उत्पादन तथा बिक्रि वितरण, स्थानीय स्तरमा रोजागर सिर्जना, सामुदायिक भवनको निर्माण, स्थानीय स्तरमा नेतृत्वको विकास, क्षमता अभिवृद्धि एवम आयमुलक कार्यक्रमहरु सञ्चालन गरिएका छन । यसका अलावा यस नगर भित्रका वनहरुले वातावरणीय सेवाहरु निरन्तररुपमा प्रदान गरिरहेका छन । सामुदायिक वन तथा वनको वैज्ञानिक व्यवस्थापन गरेर उपभोक्ताहरुको वैज्ञानिक वन व्यवस्थापन क्षमता अभिवृद्धि हुने अवसरहरु सिर्जना हुन्छ र वनको उत्पादकत्व वृद्धि हुन्छ । सामुदायिक वनको वैज्ञानिक व्यवस्थापनका माध्यमले रोजगारीको सिर्जना, वनमा आधारीत उद्यम विकास, सामुदायिक विकासका कार्यक्रमहरु, आय आर्जनका कार्यक्रमहरु सञ्चालन गर्ने अवसरहरु सिर्जना हुन्छन् । सामुदायिक वनहरुको वैज्ञानिक व्यवस्थापन गरी सामुदायिक वनहरुलाई नमुना वनको रुपमा विकास गरेर वन संरक्षण, पर्यापर्यटन, वन अनुसन्धान केन्द्रको रुपमा विकास गर्ने अवसरहरु छन् ।

२.८.२ वन्यजन्तुवाट क्षति

तालिका नं. ३४: वन्यजन्तुवाट क्षति (आधारवर्ष २०७५)			
वन्यजन्तुले क्षति	क्षति भएको घरपालुवा पशुको सँख्या	प्रभावित परिवार	क्षति गर्ने जनावरहरु
घरपालुवा पशु तथा पंक्षीलाई आक्रमण (वाखा, भैसी, गाई, वंगुर, कुखुरा)	४,०१७ वटा	३५७ घरपरिवार	वाघ, चितुवा, स्याल,
श्रोतः ठाकुरबाबा नगरपालिका घरधुरी सर्वेक्षण २०७५			

यो नगरपालिका वर्दिया राष्ट्रिय निकुञ्जको नजिक भएको कारण वन्यजन्तुहरुसँग प्रत्यक्ष सरोकार राख्दछ । वेलावेलामा वन्यजन्तुहरुको वस्ती र खेतीवारीमा हुने विचरणले किसानहरुको पशु चौपाया, पंक्षी र घर तथा खेतीवारीमा प्रत्यक्ष असर परिरहेको छ । राष्ट्रिय निकुञ्जसँग खुला सिमाना भएको कारण यो नियमित गतिविधीको रुपमा रहेको छ । हाल नगरवासीहरुले भोगीरहेका समस्याहरुको स्थायी समाधानको लागि राष्ट्रिय निकुञ्ज र वस्तीको सिमानामा सुरक्षित अवरोध तथा खेती प्रणालीमा परिवर्तन आवश्यक रहेको छ । वन्यजन्तुहरुवाट किसानहरुको पशु चौपाया, पंक्षी र घर तथा खेतीवारीमा पार्ने प्रत्यक्ष हानी नोक्सानीलाई कम गर्न नगरपालिकाले वनको सिमाना नजिकमा पोखरीहरु निर्माण गरी माछा खेती तथा वन्यजन्तुले नोक्सान नगर्ने प्रकारका वालीहरु उत्पादनमा नागरिकहरुलाई प्रोत्साहीत गरेर उत्पादन वृद्धि गर्ने संभावनाहरु रहेका छन ।

२.८.३ जलाधार तथा जलस्रोत

यो नगरपालिका कर्णाली र बबई जस्ता ठूला नदी तथा आम्वासा, ओराही, तलवेलुवा, जम्ती, बबही, खयरमही, ग्यांटा खोलाहरुको जलाधार क्षेत्र हो । यसका अलावा नगरभित्र प्रयोग हुने भूमीगत जल, नाला, पोखरी आदिको जलाधार क्षेत्र पनि यो नगरपालिका हो (अनुसुचि १८) । जलाधारहरुको संरक्षण, सम्वर्धन र विकास गर्न अन्तरसम्वन्धित विषयका कार्यक्रमहरु जस्तै वन, कृषि, सडक, आदीसँग तारताम्य मिल्ने गरी एकीकृत उप जलाधार ब्यवस्थापन योजना तर्जुमा गरी प्राथमिकता प्राप्त कार्यक्रमहरु कार्यान्वयन गर्ने संभावनाहरु रहेका छन ।

२.९ जलवायु परिवर्तन

तालिका नं. ३५: जलवायु परिवर्तनका असहरु र प्रभावित घरधुरी संख्या	
जलवायु परिवर्ननका असहरु	प्रभावित घरधुरी
वाढी, सुख्खा, गर्मी, शितलहर, मौसमी रोगहरु (झाडा पखाला, आँखा पाक्ने, जण्डीस)	१०,८१४
श्रोत: ठाकुरवावा नगरपालिका घरधुरी सर्वेक्षण २०७५	

नगरपालिकामा जलवायु परिवर्तनका असरहरुले दैनिक जनजिवन र उत्पादनमा प्रभाव पारेको छ । अतिवृष्ठिका कारण वाढी र खेतीयोग्य भूमीको कटान, फसल पाक्ने वेलामा फसलमा क्षति, सुख्खा/खडेरीको कारण उत्पादनमा कमी र उत्पादन चक्रमा नै प्रतिकुल प्रभाव परेको छ । अत्यधिक गर्मीका कारण लु चल्ने र शितलहरका कारण जन स्वास्थ्यमा प्रतिकुल असर पर्ने र कार्यक्षमता ह्रास आउने एवम् उत्पादन प्रणालीमा समेत असर गरेको छ। यसका साथै जलवायु परिवर्तनको प्रतिकुल प्रभावका कारण आँखा पाक्ने, झाडा पखाला, जण्डीस जस्ता रोगहरुको प्रभाव देखिएको छ । जलवायु परिवर्तन अनुकुलन र यसका नकारात्मक असर न्यूनिकरणका लागि जनचेतनमा अभिवृद्धि गर्दै समुदाय स्तरको जलवायु परिवर्तन अनुकुलन तथा नकारात्मक असर न्यूनिकरण योजना तर्जुमा तथा कार्यान्वयन आवश्यक छ । साझा समस्याहरुमा साझा दृष्टिकोण निर्माण गर्दै समुदायको उत्थानशीलता अर्थात समानुकूलन क्षमता अभिवृद्धि गरेर नकारात्मक प्रभावहरुलाई न्यूनिकरण गर्न सकिन्छ । नगरवासीहरुको क्षमता अभिवृद्धि गरी परिवर्तित जलवायु र मौसम अनुसार उपयुक्त उत्पादन प्रणालीको विकास गरी उत्पादन तथा आयआर्जनका अवसरहरु सिर्जना गर्ने रणनीति तय गरेर कार्यक्रमहरु तर्जुमा गरी कार्यान्वयन गर्ने अवसरहरु रहेका छन ।

विपद जोखिम व्यवस्थापन

तालिका नं. ३६: विपद जोखिम व्यवस्थापन		
संभावित विपद जोखिमहरु	वाढीका श्रोतहरु	संभावित जोखिमपूर्ण क्षेत्रहरु
अतिवृष्टि डुवान, कटान, पटान, आगलागि, सुख्खा/खडेरी, हुरी वतास, लु, शितलहर	तलवेलुवा खोला, वडवरुवा खोला,जम्ती नाला, अम्वासा, दानवताल, कर्मला खोला, गिंठे, रजकुंडा, ओराही, खोकनापुर	डुमेनि, सिंहवाहीती, खोदाउ, भूरीगाउँ, वतौली, कर्मला, रानीपुर, मानपुर, मिर्चैया, जुडपानी, नेउलापुर, गीदपूर, गोदमा, वर्गदा देखी खैलार सम्म, मोनीपुर, तुलसिपुर, मनिका, बकूवा, लठुवा, वनखूल, त्रतैया, मंदिर टोल, वन्तरीया, हात्तीसार, सूनैयन, मुकटोल, भुटकैया, चिटकैया
स्रोत: ठाकुरवावा नगरपालिका सर्वेक्षण २०७५		

यस नगरपालिकमा वर्षाको समयमा अति वृष्टिका कारण नगरपालिकाका विभिन्न क्षेत्रहरुका भएका खोला तथा नदीहरुका आउने वाढीको कारण डुवान, नदीकटान, पटान जस्ता बिपद जोखिमहरु रहेका छन (तालिका १६) । हिँउद तथा गर्मी मौसममा सुख्खा/खडेरी पर्दा आगलागीको जोखिम रहेको छ । नगरपालिकाले विपद जोखिम न्यूनिकरणमा व्यक्तिगत तह देखी वडा तथा नगरस्तरमा संगठीत कार्यक्रमहरु सञ्चालन गरी जनचेतना लगायत जलाधार संरक्षण तथा भौतिक पूर्वाधार निर्माण सम्मका कार्यक्रमहरु सञ्चालनका संभावनाहरु रहेका छन् ।

२.१० पर्यटन, साँस्कृतिक सम्पदा तथा धरोहर

तालिका नं. ३७: साँस्कृतिक सम्पदा				
मन्दिर	चर्च	मरुवा	मस्जिद	थारु संग्रहालय
२७ वटा	९ वटा	१९ वटा		१ वटा
श्रोत: ठाकुरवावा नगरपालिका सर्वेक्षण २०७५				

यो नगरपालिकका ऐतिहासिक साँस्कृतिक सम्पदाले भरिपूर्ण रहेको छ र यहाँ भएका ऐतिहासिक साँस्कृतिक धरोहरहरुले नगरलाई देशका अन्य भू भागहरुसँग जोडेको छ । हाल रहेका साँस्कृतिक सम्पदाहरुलाई व्यवस्थित गरेर यी सम्पदाहरुले आर्जन गर्ने विश्वास, आस्था र आयलाई पारदर्शी रुपमा व्यवस्थापन गरेर धार्मिक तथा शैक्षिक पर्यटनको विकास गर्न सकिन्छ ।

२.१०.१ पर्यटन सेवा तथा सुविधाहरु

तलिका नं. ३८ : पर्यटन सेवा तथा सुविधाहरु	
पर्यटन सम्वन्धि सुचनाहरु	सँख्या
होटलहरु	३३ वटा
होम स्टे	१० घरधुरी
पर्यटन क्षेत्र	भुरी गाउँ, ववई नदीपुल, ववई तटीय पुल, गोविन्दपुर, वेतहनी, ठाकुरद्धारा, हात्तीसार, कर्णाली पुल
वार्षिक पर्यटन आगमन	९५,९६० जना
होटलहरुको क्षमता	८०० वेड
होम स्टेको क्षमता	२० वेड
प्रत्यक्ष रोजगारी	४०० जना
श्रोत: ठाकुरवावा नगरपालिका २०७५	

यो नगरपालिका विश्व पर्यटन कै एक उत्कृष्ट गन्तव्य हो । वर्तमानमा यहाँको पर्यटनले रोजगारी सिर्जना, आय आर्जन, साना तथा मझौला व्यसायको प्रवर्धन, पर्यटन उद्यमशिलता विकास, उद्यम विकास, पर्यावरणीय जनचेतना, सम्वन्ध विस्तार जस्ता कुराहरुमा योगदान दिएको छ । हालको पर्यटन व्यवसायले प्रत्यक्ष रुपमा करिव ४०० जनालाई रोजगार दिएको छ ।

यहाँका नागरीकहरुको क्षमता अभिवृद्धि गरि गुणस्तरीय पर्यटन प्रवर्धनको लागि लगानी वृद्धि गर्ने, व्यवसायको क्षमता अभिवृद्धि गर्ने, सेवा तथा सुविधाहरुको

विस्तार, होटल तथा होम स्टेको विस्तार, स्थानीय पहिचानमा आधारीत उद्यम विकास जस्ता कार्यक्रमहरुले पर्यटन प्रवर्धनका अवसरहरुलाई वृद्धि गरी नगरभित्र थप रोजगार तथा आयआर्जनका अवसरहरु वृद्धि गर्न सकिन्छ ।

२.११ उर्जा तथा शक्ति

तालिका नं. ३९ : उर्जा तथा शक्तिको श्रोत						
उर्जा प्रयोग	विजुली	गोवर ग्यास	दाउरा	एलपी ग्यास	मट्टितेल	सोलार
खाना पकाउन	१२५ घरधुरी	१,२१६ घरधुरी	७,२८८ घरधुरी	१,९०४ घरधुरी	१३४ घरधुरी	
	२ प्रतिशत	११ प्रतिशत	६८ प्रतिशत	१८ प्रतिशत	१ प्रतिशत	
उज्यालो वत्ति	९,४९८ घरधुरी	५ घरधुरी			९९घरधुरी	१,३२९ घरधुरी
	८८ प्रतिशत				१ प्रतिशत	११ प्रतिशत
श्रोत: ठाकुरबाबा नगरपालिका घरधुरी सर्वेक्षण २०७५						

यस नगरपालिका ६८ प्रतिशत घरधूरीले खाना पकाउनको लागी दाउरामा निर्भर रहेका छन भने विजुली, गोवर ग्याँस र एलपि ग्याँसको प्रयोग पनि वढ्दो छ । उर्जा उपयोगमा नगरवासीको वदलीँदो व्यवहारले वनमा आधारीत उर्जाको निर्भरतालाई कम गर्न वैकल्पीक उर्जा वा दाउराको खपतमा कम हुने प्रकारका उन्नत चूल्होको व्यवस्था गरेर वनमा आधारीत उर्जालाई निरन्तर आपूर्ति गर्नको लागि वन व्यवस्थापन गरी वनको उत्पादकत्व वृद्धि गर्न उपभोक्ताहरुको क्षमता र दक्षतामा वृद्धि गर्ने अवसरहरु रहेका छन् ।

२.१२ उद्योग

तलिका नं. ४० : उद्योग			
उद्योगका प्रकार	सँख्या	रोजगारी	उद्योगका प्रकारहरु
साना उद्योग	३४ वटा	११० जना	पाउरोटी, ग्रील, अगरवत्ति, सावुन, फर्निचर, तेल, राईसमिल
मझौला उद्योग	५ वटा	९६ जना	ह्यूम पाईप, खाद्य पदार्थ, ईट्टा उद्योग, पोल्ट्री फर्म, कृर्षि फर्म
श्रोत: ठाकुरबाबा नगरपालिका २०७५			

यस नगरपालिका भित्र उद्यम तथा उद्योग विकासको प्रकृयाहरु पनि शुरु भएको छ । नगर भित्र साना तथा मझौला उद्योगहरुको विकासको आधारशिला तयार भएका छन । यी उद्योगहरुले स्थानीय श्रोत र साधनमा आधारीत उद्यमहरु सञ्चालन गरेर आर्य आर्जन तथा रोजगारीका अवसरहरु सिर्जना गरेका छन् । उद्यम प्रवर्धन गर्नको लागि सिप विकास तथा उद्यम प्रवर्धन केन्द्रहरुको स्थापना गरी नगरवासीहरुमा उद्यमशिलताको विकास गरेर स्थानीय श्रोत तथा साधनमा आधारीत साना, मझौला एवम ठला उद्योगहरुको विकास तथा विस्तार गर्न आवश्यक नीतिहरु तथा कार्यक्रमहरु कार्यान्वयन गर्ने अवसरहरु सिर्जना भएका छन् ।

२.१३ भौतिक पूर्वाधार तथा संरचनाहरु

तालिका नं. ४१: भौतिक पूर्वाधार	
वडा नं	विकास वा आयोजनाहरुको नाम
१	भूरीगाउ बजार चोक देखी सूर्खेत जाने रोडको सिंहवाहीनी सम्म पक्की वाटो, खानेपानी ट्यांकी निर्माण र वितरण, हाट बजार निर्माण, बजार क्षेत्रमा नाला निर्माण
२	खानेपानी सिंचाई ओहादी पूल नीमाण, आम्वासी पूल निर्माण,
४	बबई नहर निर्माण, बगैडा देखी र्खलार
५	पश्चिम बबई सिंचाई, योजना सडक निर्माण सदरमूकाम लिंक रोड
८	खानेपानी आयोजना
९	सिंचाइ आयोजना
श्रोतः ठाकुरबाबा नगरपालिका २०७५	

नगरलाइ पूर्व पश्चिम लोकमार्गको कोहलपुर कर्णाली चिसापानी खण्डले पार गरेको छ । नगरभित्रका सहायक सडकहरुले नगरका सबै वर्डा र टोलहरुलाई जोडेको छ । सडक सञ्जालले स्थानीय वजार, कृषि क्षेत्र, राष्ट्रिय राजमार्ग, राष्ट्रिय निकुञ्ज लगायतका क्षेहरुलाई सहज पहुँच वनाएको छ । जिल्लामा सिंचाइको सुविधाको लागि बबई भेरी डाईभर्सन तथा बबई सिंचाई आयोजना निर्माणाधीन छन भने सडक सञ्जाल, सिंचाई र खानेपानी आपुर्तिका लागि आयोजनाहरु निर्माणको चरणमा रहेका छन । उपभोक्ता समिती मार्फत सडक, सिचाई, पिउने पानी, सरसफाई, वातावरण संरक्षण, सुचना एवम् सेवा केन्द्रहरुको निर्माण, सामुदायिक भवनहरुको निर्माण गरेर सेवा तथा सुविधाहरुको विस्तार गर्ने अवसरहरु र सम्भावनाहरु रहेका छन् ।

परिच्छेद ३
नगरपालिकाको विकासका सिद्धान्तहरु

ठाकुरबाबा नगरपालिकाको **"समृद्धिको लागि जनसहभागीता"** अभियानमा नगरपालिकालाई समृद्ध, समावेशी, आधुनिक, वातावरणीय सन्तुलन सहितको शान्त समाज निर्माण गर्ने वृहत्तर लक्ष्य प्राप्तीको लागि राष्ट्रिय तथा प्रादेशीक प्राथमिकताहरुसँग समायोजन हुने गरी तल उल्लेखीत सिद्धान्तहरुमा आधारीत रहेर यो गुरुयोजना तर्जुमा गरीएको छ ।

१. आधारभुत आवश्यकताको परिपूर्ति :

यस योजनाको प्रथम ५ वर्षमा नै नगरवासीहरुको आधारभूत आवश्यकता (गाँस, वास, कपास, शिक्षा, स्वास्थ्य तथा सुरक्षा) परिपूर्ति गरिनेछ ।

२. आत्म सम्मानको सुनिश्चितता

यस योजनाको अवधिको पहिलो पाँच वर्षमा नगरपालिका भित्र सवै प्रकारका विभेदहरुको अन्त्य गरी सवै नागरीकहरुले आत्मसम्मान सहितको जीवनयापन गर्न सक्ने वातावरण निर्माण गरिनेछ ।

३. व्यक्तिगत स्वतन्त्रता

नगरभित्र सवै नागरीकहरुको व्यक्तिगत स्वतन्त्रताको सुनिश्चिता गरिनेछ ।

४. मानव अधिकार, सूचनाको हकको सुनिश्चिता तथा लोकतान्त्रीक अभ्यास

नगरमा मानव अधिकार र सूचनाको हकको सुनश्चितता गरी लोकतान्त्रिक प्रकृयालाई व्यवहारमा प्रवर्धन गर्दै आदर्श समाजको स्थापना गरिनेछ ।

५. रोजगारी तथा आयआर्जन

यस योजना अवधीमा १८ वर्ष देखी ६० वर्ष उमेर समुहका नगारीकको लागि आय आर्जन तथा रोजगारीका वातावरणहरु सुनिश्चित गरिनेछ ।

६. सहभागीता र समावेशीता

नगरपालिकाले लैङ्गिक समानता र सामाजिक समावेशिकरणलाई विकासको सिद्दान्तको रुपमा अंगिकार गरेको छ, नगर विकासको हरेक कार्यक्रम मार्फत लैङ्गिक असमानता घटाउने र विपन्न र लाभबाट वन्चित समुहसम्म कार्यक्रमको पहुँच बढाउने कुराको सुनिश्चित गर्दछ । नगर विकासका योजनाहरुले महिला, दलित र सीमान्तकृत समुदायको श्रोत सुशासनमा सहभागिताको अधिकार, भूमि र अन्य श्रोत माथिको अधिकार, आर्थिक र अन्य लाभमाथिको पहुँचलाई समेटेको छ ।

नगरको विकासमा नागरीकको सहभागितालाई संस्थागत रुपमा सुनिश्चित गर्नको लागि सवै नागरीकहरुलाई समुदायमा आधारीत संगठनहरु तथा सहकारीहरुमा संगठीत गरि संस्थागत सहभागिताको सुनिश्चित गरिनेछ ।

यस योजना अवधीमा वा समग्र विकास प्रकृया तथा अवसरहरुमा समावेशी सिद्धान्त अनुसार सबै नागरीकको सहभागितालाई सुनिश्चितता गरिनेछ ।

७. सामाजिक न्यायको सिद्धान्त

प्रत्येक २ वर्षमा नगरवासीहरुकोसम्पन्नता स्तरीकरण गरी (गरिवी परिचयपत्र) सोही स्तरिकरणका आधारमा नगरपालिकाका सेवा तथा सुविधाहरुलाई न्यायोचित रुपमा` प्रवाह गरिनेछ ।

८. समन्वय र सहकार्य

नगर बिकासको लागि संघिय सरकार, प्रादेशीक सरकार, छिमेकी स्थानीय सरकार, स्थानिय रुपमा रहेका सहकारी, नागरीक समाज, नीजि क्षेत्र, गैरसरकारी संघ संस्थाहरुसंग प्रत्यक्ष रुपमा समन्वय तथा सहकार्य गरिनेछ भने संघिय सरकारसँग अनुमती लिएर अन्तराष्ट्रिय संघ संस्थाहरुसँग पनि आवश्यकता अनुसार समन्वय र सहकार्यलाई अगाडी वढाइनेछ।

९. सुशासन प्रवर्धन

सबै नागरीकमा 'मेरो नगर मेरो सरकार' भन्ने भन्ने भावनाको विकास गराई प्रत्येक कृयाकलाप समावेशी र अर्थपूर्ण सहभागीता, जवाफदेही र पारदर्शीता सुनिश्चित गरी सम्पादन गरिनेछ । जसका लागी नगरपालिकाले आफ्ना हरेक संरचनाहरुलाई र गैरसरकारी तथा समुदायमा आधारित स्थानिय संघ संस्थाहरुलाई उनीहरुले संचालन गर्ने हरेक क्रियाकलापहरुको जनलेखा परिक्षण, वर्षको एक पटक संस्थागत रुपमा सामाजिक लेखा परिक्षण तथा आवश्यकता अनुसार सार्वजनिक सुनुवाई संचालन गर्ने प्रवन्ध मिलाउनेछ । सवै वडाकार्यालय, विद्यालय, सार्वजानीक कार्यालय, गैर सरकारी कार्यालयहरुमा नागरीक वडापत्रको व्यवस्था गरिने छ । सवै वडा कार्यालयहरु तथा नगर कार्यालयमा २४ सै घण्टा

हटलाइन सेवाको व्यवस्था गरिनेछ। गरी गुनासो र पृष्ठपोषण लिने र यसको उचित संवोधन गर्ने संरचना निर्माण गरिनेछ।

१०. सामाजिक सुरक्षा

विषेश रुपमा सामाजीक सुरक्षा प्रदान गर्नुपर्ने नागरीकहरुको पहिचान गरी विशेष नीति वनाएर कार्यान्वयन गरिनेछ ।

११. जनशक्ती विकास

नगरलाई सम्मानीत समाजको रुपमा विकास गर्न नगरपालिकाले दक्ष, प्रतिस्पर्धी, जिम्मेवार जनशक्तीको विकासलाई प्राथमिकताका साथ अगाडी वढाउनेछ।

१२. प्राकृतिक स्रोतहरुको दिगो व्यवस्थापन, कृषी विकास र पर्यापयर्टन प्रवर्धन

वतावरणीय सन्तुलन कायम राख्दै प्राकृतिक स्रोत साधनहरुको दिगो व्यवस्थापन तथा सदुपयोग गरी कृषिको उत्पादकत्व वृद्धि, उद्यम विकास तथा गुणस्तरीय पर्यटन प्रवर्धन गर्नेछ।

१३. विपद जोखिम न्यूनिकरण तथा पूर्व तयारी

नगरमा आइपर्न सक्ने सवै प्रकारका विपदहरुको जोखिमको न्यूनिकरण तथा पूर्व तयारीको लागि पारिवारीक योजना सहित सवै नागरीकहरुलाई सुसुचित र पूर्व तयारी कार्यलाई अवलम्वन गर्नेछ ।

परिच्छेद ४

नगरपालिकाको समग्र दूरदृष्टि, ध्येय, लक्ष्य, उद्देश्यहरु, नीति, कार्यक्रम तथा कार्यनीति

नगरभित्र र नगरको पहुँचमा भएका अवसर, सम्भावना, क्षेत्रहरु तथा नगरवासीहरुका क्षमता, दक्षता, चाहना, संभावनाहरुको लेखाजोखा तथा विश्लेषण गरी नगरको दूर दृष्टि, ध्येय, लक्ष्य, उद्धेश्यहरु, परिणात्मक लक्ष्य, नीति र कार्यक्रम तथा कार्यनीतिहरु तर्जुमा गरिएको छ ।

दृर दृष्टि

"सिर्जनशिल, स्वाभीमानी, सम्वृद्ध र सम्मानित नागरीक

वातावरण मैत्री, द्रुत र दिगो विकास ठाकुरवावाको सम्वृद्धता"

ध्येय

जनताको सकृय सहभागितामो रुपान्तरित, शान्त, समृद्ध र समावेशी ठाकुरवावा नगरपालिकाको समग्र विकास गर्ने ।

लक्ष्यः

छाटो अवधी (२०७५ देखी २०७९) को लक्ष्यः

स्थानीय जनशक्ति, प्राकृतिक, साँस्कृतिक तथा सामाजिक श्रोतहरुमा आधारीत सूक्ष्म अर्थतन्त्र विकासका अवसरहरुको प्रष्फुटन गरी स्थायी एवम् आत्मनिर्भर अर्थतन्त्रको विकास गरी समाजिक न्यायमा आधारीत समावेशी समाज निर्माणको आधारशिला तयार गर्ने ।

मध्यावधि लक्ष्य (२०७५ देखी २०८४) को लक्ष्यः

दक्ष जनशक्तिको विकास गरी कृषि, पशुपालन, पर्यापर्यटन र लघुउद्यमको व्यवसायीक विकास गरी आत्मनिर्भर अर्थतन्त्र र समाजिक न्यायमा अधारीत समाज सहितको मध्यम स्तरको आय आर्जन भएको नगरको रुपमा विकास गर्ने ।

दिर्घकालिन लक्ष्यः (२०७५ देखी २०९४):

यस योजना २० वर्षे अवधीमा (२०७५ देखी २०९४) सम्ममा सामाजिक न्याय, वातावरणीय सन्तुलन, भौतिक पूर्वाधार सहित उच्च आर्थिक विकासदर कायम राख्दै पूर्ण शिक्षित, निरपेक्ष गरिवीको अन्त्य, आधुनिक सूचना र प्रविधीमा आधारीत शुसासनयुक्त नगरपालिकामा रुपान्तरण गर्ने ।

उद्धेश्यहरु

- शुसासन तथा समाजिक न्यायको प्रत्याभुति गरिनेछ ।
- दक्ष जनशक्तिको विकास गरिनेछ ।
- वातावरण मैत्री, लैङ्गिक र सामाजिक समावेशी भौतिक पूर्वाधारहरुको विकास गरिनेछ ।
- आधारभूत शिक्षा र स्वास्थ्यमा सवैको पहुँचको सुनिश्चितता गरिनेछ ।
- कृषि उत्पाकदत्व वृद्धि तथा उद्यम विकास गरी द्रुत आयआर्जनका अवसरहरु सिर्जना गरेर उच्च आर्थिक वृद्दीदर प्राप्त गरि निरपेक्ष गरिवीको अन्त गरिनेछ ।
- वनको वैज्ञानिक व्यवस्थापन गरी उत्पादकत्व वृद्धि गरी उद्यम विकास, आय आर्जन तथा रोजगारी सिर्जना गरिनेछ ।
- प्रविधी विकास तथा विस्तार गरिनेछ ।
- सामाजिक रुपमा रहेका नकारात्मक प्रभाव पार्ने कुरितीहरु तथा विभेदहरुको अन्त्य गरिनेछ ।
- मावन अधिकार, दण्ड हिनताको अन्त्य सहितको सामाजिक सुरक्षालाई सुनिश्चित गरिनेछ ।

परिणात्मक लक्ष्यहरुः

यस योजना अवधिमा प्रमुख आर्थिक, सामाजिक, साँस्कृतिक, वातावरणीय लक्ष्यहरु र परिणामहरु तल उल्लेख गरे बमोजिम हुनेछन । यस गुरुयोजनामा आधार वर्ष देखी पहिलो ५ वर्षको लागि सूचाँकहरु निर्धारण गरिएको छ । ५ वर्षपछि नगरपालिकाको वार्षिक १० प्रतिशतका दरले आर्थिक विकास वृद्धि गर्दै लगिनेछ ।

नतिजा सूचाँक

तालिका ४२: नतिजा सुचाँक						
क्र.स.	सुचक/लक्ष	आधार वर्ष	२०७५/२०७९	२०८०/२०८४	२०८५/२०८९	२०९०/२०९४
१.	वार्षिक औषत आर्थिक वृद्धिदर (प्रतिशत परिवारीक)	रु ९८,४००	२०७६, २०७७ ८ प्रतिशत, २०७८, २०७९, १० प्रतिशत	१० प्रतिशत	(१० प्रतिशत)	(१० प्रतिशत)
२	स्वास्थ्य विमा (घरपरिवार)					
३.	शौचालयको उपलब्ध घरधुरीहरु	८२ प्रतिशत	शत प्रतिशत			
४.	शुद्ध खाने पानीको उपलब्धता	१२ प्रतिशत	शत प्रतिशत			
	शाक्षरता	६५ प्रतिशत (पुरुष ७४ प्रतिशत, महिला ५८ प्रतिशत)	९५ प्रतिशत			
५	कुरीति प्रभाव (वोक्सी, छाउपडी, वालविवाह, जातीय छुवाछुत)	सवै वडाहरुमा व्याप्त	मुक्त क्षेत्र			
६	धान उत्पादन प्रतिविगाह	१५ क्विन्टल	२९ क्विन्टल			
७	जमिनमा खेतलि ढाकिने अवधी	६ महिना	१२ महिना			
८	पशुपालक कृषक घरधुरी	३८ प्रतिशत	५५ प्रतिशत			
९	सामुदायिक वनवाट आम्दानी	१,२५,०००००	२,५०,०००			
१०	वन मौजाद वृद्धिदर	१.५ प्रतिशत	३ प्रतिशत			

लगानी सूचकहरु

तालिका ४३ : लगानी सूचकहरु						
क्र.स.	सुचक/लक्ष	आधार वर्ष	२०७५/२०७९	२०८०/२०८४	२०८५/२०८९	२०९०/२०९४
१.	स्वास्थ्य चौकी	४ वटा	९ वटा			
२.	व्यवस्थित वधशाला निर्माण	०	९ वटा			
३.	प्राविधीक विद्यालय स्थापना	२ वटा	४ वटा	७०:३०		
४.	एकिकृत सुचना केन्द्र	०	९ वटा			
५.	कृषि प्रदर्शनस्थल	०	१वटा			
६.	वैज्ञानिक वन व्यवस्थापन	०	२० साव	८ सा.व. (?)	४पहि ?	
७.	सडक किनारा तथा नदी किनारा वृक्षारोपण	०	२० किमी			
८.	वजार सेवा केन्द्र एव संकलन केन्द्रको स्थापना	०	९ वटा			
९.	दूध चिस्यान केन्द्र स्थापना	०	९ वटा			
१०.	भण्डारण (चिस्यान र सुख्खा) स्थापना	०	१			
११.	वन्यजन्तु छेकवार अवरोध		२० किमी			
१२.	जलवायु परिवर्तन सूचना केन्द्र	०	१ वटा			
१३.	विपद पुनस्थापना केन्द्र	०	९ वटा			
१४.	थारु, पहाडी समुदाय मिश्रीत साँस्कृतिक संग्रहालय	०	१ वटा			
१५.	होम स्टे सुविधा	१० घरधुरी	२०० घरधुरी			
१६.	गोवर ग्यास	१,२१६ घरधुरी	२२१६ घरधुरी			
१७.	साना उद्योग	३४ वटा	५०० वटा			
१८.	मझौला उद्योग	५	१००			

प्राथमिकता क्षेत्र र नीति

नगरपालिकाले २० वर्षे सोच, दूर दृष्टि, लक्ष्य, उद्धेश्य र परिणात्मक लक्ष्यहरु प्राप्त गर्न निम्नानुसारका **प्राथमिकताका** क्षेत्र**हरु** नीतिहरुलाई अवलम्वन गर्नेछ :

नगरपालिकाको विकासका प्राथमिकताहरु

नगरको समग्र विकासको लागि नगरपालिकाका सबै क्षेत्रहरुको विकासलाई सम्वोधन गर्नु पर्ने हुन्छ । यसरी विकासका कृयाकलापहरुलाई सञ्चालन गर्दा विकासका लागि गरिने क्षेत्र तथा कृयाकलापहरुको सहि प्राथामिकताले समयमा नै अपेक्षित परिणाम ल्याउँदछ । विकासका सही प्राथाकिताले लगानीको सही प्रतिफल प्राप्त गराउँदछ । ठाकुरवावा नगरपालिकाको सन्दर्भमा नगरमा शुसासनको प्रत्याभुति मार्फत दक्ष जनशक्तिको विकास गरी यस गुरु योजनाले निदिष्ट गरेको दुरदष्टिले दिशा निर्देश गरेको मार्गमा विकासका कृयाकलापहरुलाई कार्यान्वयन गरी निर्दिष्ट लक्ष्य प्राप्त गर्न जनसहभागीतामा आधारीत दिगो र द्रुत विकासको लागि निम्नानुसारको प्राथमीकतामा आधारीत नीति तथा कार्यक्रमहरु तर्जुमा र कार्यान्वयन गर्दै लगिनेछ ।

१.मानव अधिकार, सुशासन तथा सामाजिक न्याय

२.मानव संसाधन, सामाजिक तथा राजनीतिक विकास

३. प्राकृतिक श्रोत र साधनको उचित व्यवस्थापन

४. पूँजीको वृद्धी तथा सूचना तथा प्रविधी विकास

५. वातावरण मैत्री एवम् समावेशी भौतिक तथा पूर्वाधार विकास

गुरुयोजनासँग अन्तरसम्वन्धित क्षेत्रहरु

१. लैगिक समानता तथा समावेशीता

२. जलवायु परिवर्तन अनुकुलन तथा विपद जोखिम न्यूनिकरण

३. दिगो विकास लक्ष्यहरुको स्थानीयकरण

नीतिहरु

१. मानव अधिकार, सुशासन तथा सामाजिक न्यायसँग सम्वन्धित

१.१ नगरपालिका सबै प्रकारका सेवाहरु मानव अधिकार मैत्री, पारदर्शी र चूस्त स्फुर्त हुनेछन । प्रत्यक्ष र न्यायोचित करको व्यवस्था गर्दे संकलित करलाई सम्पन्नता स्तरिकरणको आधारमा विपन्नहरुलाई सहयोग गर्ने पद्दतीलाई सुनिश्चित गरिनेछ ।

१.२ सम्पन्नता स्तरीकरण (आर्थिक, सामाजिक, भौतिक, वातावरणीय, सामाजिक आदी सूचकहरु) गरेर सम्पन्नताको आधारमा विपन्न, दलित परिवारका सदस्यहरुलाई प्राविधीक शिक्षा, स्वास्थ्य उपचार र उद्यम सञ्चालनमा विशेष सहुलीयत दिइनेछ । वालक, अपाँग, ज्येष्ठ नागरीक सबै नगरवासीहरुलाई विधुतीय परिचयपत्र अनिवार्य गरिनेछ ।

१.३ नगरलाई वालश्रम, वालविवाह, छाउपडी, दाइजो, छुवाछुत, वोक्सी प्रथा निषेधीत वा मुक्त नगरको रुपमा विकास गरिनेछ । यसका लागि कानुन निर्माण र कार्यान्वयनमा विशेष जोड दिईनेछ । यसका साथै स्थानिय निकाय र यस अन्तरगतका शाखाहरु, समुदायमा आधारीत संगठन, स्थानिय संघ संस्थाहरुको जवाफदेहिता प्रवर्धन गरीनेछ ।

१.४ सामाजिक रुपमा रहेका कुरीतीहरु जस्तै छाउपडी, वालविवाह, वोक्सी, दाईजो, छुवाछुत, जाँड रक्सी, वहुविवाह, अन्धविश्वास आदीलाई हटाउन जनचेतनामूलक अभियानलाई संचालन गरिनेछ ।

२.मानव संसाधन, सामाजिक तथा राजनीतिक विकाससंग सम्वन्धित

२.१ नगरवासीहरुको सिप र दक्षता अभिवृद्धि गरी कृषि तथा पशुपालन क्षेत्रको आमुल रुपान्तरण गर्न कृषिको व्यसायीकरण, यान्त्रीकरण, सूचना तथा प्रविधीको उपयोग गरेर औधोगीकरण तथा बजारीकरण गरिनेछ ।

२.२ विद्यालय उमेरका सबै वालवालिकाहरुको लागि सहज गुणस्तरीय शिक्षा तथा स्वास्थ्य सेवा एवं इच्छुक विद्यार्थीहरुको लागि प्राविधीक शिक्षाको उपलब्धता गराइने छ । वाल मैत्रि, फरक क्षमता भएका विद्यार्थि मैत्रि, वालिका र किशोरीका लागि सुरक्षित शैक्षिक वातावरणको निर्माण गरीनेछ ।

२.३ प्रत्येक नागरीकले वर्षमा एकपटक अनिवार्य रुपमा स्वास्थ्य जाँच गराउने कुरालाई सुनिश्चित गरिनेछ । सुरक्षित प्रजनन स्वास्थ्य अन्तरगत नियमित गर्भ जाँच र स्वास्थ्य केन्द्रमा सुत्केरी गराउने कुराको सुनिश्चित गरिनेछ ।

२.४ नगरभित्र रहेका सबै समुदायमा आधारीत संगठनहरु, गैरसरकारी संस्थाहरु, विद्यालयहरु, व्यवसायीक प्रतिष्ठानहरुले वार्षिक कार्ययोजना सम्वन्धित वडा कार्यालयमा पेश गर्ने तथा वार्षिक रुपमा स्थानिय सरकारको प्रतिनीधिको रोहवरमा सामाजिक लेखापरिक्षण गर्नुपर्नेछ ।

३. प्राकृतिक श्रोत र साधनको उचित व्यवस्थापनसँग सम्वन्धित

३.१ नगर भित्रका प्राकृतिक श्रोतहरु (जल, जमिन, जंगल, जलचर, जनावर) को संरक्षण एवम् बैज्ञानिक तथा दिगो व्यवस्थापनद्धारा उत्पादकत्व वृद्धि गरी दिगो रुपमा सदुपयोग गरेर आय आर्जन तथा रोजगारीका अवसरहरु वृद्धि गरिनेछ ।

३.२ नगरलाई पर्यापर्यटन गन्तव्यको रुपमा विकास गरिनेछ ।

३.३ नागरीकहरुको क्षमता अभिवृद्धि गरी प्राकृतिक श्रोत र साधनहरुको दिगो सदुपयोगको लागि सक्षम वनाइनेछ ।

४. पूँजीको वृद्दी तथा सूचना तथा प्रविधी विकाससँग सम्वन्धित

४.१ हरेक घरपरिवारहरुलाई वार्षिक व्यवसायिक योजना तयार गरी उद्यमी वन्नको लागी प्रोत्साहित गरिनेछ भने व्यावसायीक योजना मुताविक उत्पादित वस्तुहरुको वजारीकरणलाई सुनिश्चित गरिनेछ ।

४.२ वार्षिक योजना मुताविक लक्ष्य भन्दा वढी कृषि, पशु तथा औधोगिक उत्पादन तथा विक्रि गरेर आय वृद्धि गर्ने घर परिवारलाई विशेष रुपमा सम्मान गरिनेछ ।

४.३ योजना अवधीको पहिलो ५ वर्षमा नगरपालिका भित्र नगरमा सकारात्मक प्रभाव पार्ने उद्योग, होटल व्यवसाय आदि सञ्चालन गरेर न्यूनतम १० जनालाई नियमित रोजगारी दिने रोजगारदाताहरुलाई करमा सहुलियत दिइने छ भने ५० जना भन्दा वढी रोजगारी दिनेहरुलाई विषेश सहुलियत प्रदान गरिनेछ।

४.४ नगरपालिकाका विकासका कार्यहरुको भुक्तानी लगायतका आर्थिक कारोवारहरु वैंकिङ्ग प्रणाली मार्फत गरिनेछ ।

५. वातावरण मैत्री एवम् समावेशी भौतिक तथा पूर्वाधार विकाससँग सम्वन्धित

५.१ नगरपालिकाले भौतिक पूर्वाधार मापदण्ड निर्माण गरी लागु गर्ने छ र सवै प्रकारका सार्वजानीक भौतिक संरचनाहरु समावेशी हुनेछन ।

५.२ नगरपालिकाले निर्माण गर्ने सवै प्रकारका भौतिक पूर्वाधार संरचनाहरु निर्माणको लागि उपभोक्ता समुह वा समुदायमा आधारीत समुह वा संस्थाहरुलाई प्राथामिकता दिइनेछ ।

५.३ सबै प्रकारका भौतिक पूर्वाधारहरुको योजना तर्जुमा प्रक्रिया देखी सम्पन्न भएर हस्तान्तरण प्रक्रिया सम्म सार्वजानीक सुनुवाई, जन सम्पादन जस्ता प्रक्रियाहरु मार्फत अनुगमन तथा मूल्याङ्कन गरिनेछ ।

५.४ प्रत्येक हप्ताको एक निश्चित वार र समय तोकी घरपरिवार तह देखी सार्वजनिक स्थलहरुमा सरसफाई अभियान कै रुपमा अनिवार्य गरिनेछ ।

५.५ सरसफाई, वाटोको दाँया वाँया वृक्षारोपण, खोलाको किनारामा वाँस एवम् वृक्षारोपण, जग्गामा नियमित खेतीपाती, व्यवस्थित सार्वजनिक शौंचालय, स्वस्थ्यकर खाना, उचित मूल्य आदिको व्यवस्थापन गरिनेछ ।

नगरपालिकाको समष्टिगत आर्थिक रणनीतिहरु

नगरको कुल ग्राहस्थ वचत वृद्धि हुदा पूँजी निर्माणको लागि वातावरण तयार हुन जान्छ र समृद्ध नगरको आधारशिला तयार हुन्छ र आर्थिक विकासले गती लिन्छ । उत्पादनमा वृद्धि, नयाँ प्रविधीको आविष्कार तथा विकास, रोजगारीको सिर्जना, वजारयोग्य वस्तुहरुको उत्पादन र विक्री, नागरीकहरुको वीचमा सहभागीता र वित्तिय संस्थाहरुको उपलब्धता, नगरपालिकाको वजेटको सदुपयोग र नीजि क्षेत्रको लागि लगानी मैत्री वातावरण निर्माणले पूँजी निर्माणको आधार तयार हुन्छ । आर्थिक विकासका लागि निम्नलिखत रणनीतिहरु अवलम्वन गरिनेछ :

१. संघिय सरकार, प्रदेश सरकारवाट प्राप्त अनुदानहरुको विकास प्राथामीकताको आधारमा लगानी गर्ने

२. जनशक्ति विकास, सामाजिक विकास, प्राकृतिक श्रोत र साधनको व्यवस्थापन, पूँजी निर्माण, प्रविधी विकास र भौतिक तथा पूर्वाधार विकासको लागि नीजि क्षेत्र, गैरसरकारी क्षेत्र, सहकारी, समुदायमा आधारीत संगठनहरुसँग सहकार्य गर्ने ।

३. सबै नागरीकले अनिवार्य रुपमा सहकारीको सदस्यता लिएर मासिक रुपमा न्यूनतम वचत गर्न उत्प्रेरीत गर्ने र वचत रकमलाई उत्पादनमूलक काममा लगानी गर्न प्रोत्साहित गर्ने

३. सबै नागरीकहरुलाई वैंक वा वित्तिय संस्थामा खाता खोल्न अभिप्रेरित गर्ने

४. सबै नागरीकहरुको लागि वचत र सहकारी शिक्षाको व्यवस्था गर्ने

५. वैदेशीक रोजगारीमा भएका व्यक्तिहरुको परिवारका सदस्यका लागि लक्षित गरी वित्तिय साक्षरता कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने

६. वैंकहरुलाई सबै वडामा शाखा खोल्न उत्प्रेरीत गर्ने

७. सहकारी तथा पब्लीक कम्पनीहरुमार्फत सामुदायिक उद्यमशिलता स्थापना तथा प्रवर्धन गर्न उत्प्रेरीत गर्ने

परिच्छेद ५

विषयगत विकासका दूरदृष्टी, लक्ष्य, उद्देश्यहरु, नीति तथा कार्यक्रमहरु

ठाकुरवावा नगरपालिकाले निर्दिष्ट गरेको सोच, दूर दृष्टि, ध्येय, लक्ष्य, उद्धेश्य र परिणामात्मक लक्ष्य प्राप्तीको लागि विषयगत दूरदृष्टी, लक्ष्य, उद्देश्यहरु, नीति तथा कार्यक्रमहरु, कार्यनीतिहरु तथा क्रियाकलापहरु तय गरी कार्यान्वयन गर्नेछ ।

५.१. *शिक्षा, विज्ञान तथा प्रविधी*

दूरदृष्टि

"मानव संशाधन विकास तथा अभिवृद्धि नगरको अभियान, गुणस्तरीय एवं जीवन उपयोगी शिक्षा ठाकुरवावाको पहिचान"

लक्ष्य तथा उद्धेश्यहरुः

यस योजनाका पहिलो ५ वर्षमा नगरपालिकाको साक्षरता ९५ प्रतिशत वनाउने, सबै वडाहरुमा प्राविधीक विद्यालयहरुको स्थापना गर्ने १० वर्ष भित्रमा प्राविधीक र सैद्धान्तिक शिक्षाको अनुपात ७०:३० पुर्‍याउने र योजनाको अन्तिम सम्ममा ठाकुरवावा नगरपालिकालाई ५ नं. प्रदेशकै प्राविधीक शिक्षाको गन्तव्यस्थल वनाउने । यस लक्ष्य प्राप्तीका लागि निम्नलिखित उद्धेश्यहरु रहेका छन् ।

१. सबै नागरीकको लागि शिक्षाको सुनिश्चित गर्दै गरिवीको रेखामुनी रहेका, विपन्न, दलित र पिछडीएका समुदायहरुका लागि विशेष रुपमा आधारभुत एवम् प्राविधीक शिक्षाको व्यवस्था गर्ने ।

२. नगरवासीको सिप तथा दक्षता वृद्धि गर्न सीप विकास केन्द्रको स्थापना गर्ने ।

३. शैक्षिक नीति, पाठ्यक्रम, शैक्षिक संस्था प्रशासन र संरचनामा प्रत्येक वर्ष पुनरावलोकन गरी दुरुस्त र चुस्त राख्ने ।

४. योजना अवधीको ५ वर्षमा प्राविधीक विषयहरुमा उच्च शिक्षा प्रारम्भ गर्ने ।

नीति तथा कार्यक्रम

१. शिक्षालाइ सबैको पहुँचमा पुग्ने गरी विद्यालयहरुको स्थापना एवा संस्थागत सुधार गर्ने ।

२. १८ वर्ष सम्मको वाल वालिकालाई अनिवार्य रुपमा आधारभूत शिक्षा उपलब्ध गराउने।

३. हाल निरक्षर रहेका १९ वर्ष देखी माथी ६० वर्ष सम्मका सवै नागरीकलाई ५ वर्ष भित्र प्राविधिक (सिपमुलक) साक्षर वनाउने ।

४.शिक्षालाई गुणस्तरीय, जीवनपयोगी र व्यवसायमूखी वनाउने ।

५. आर्थिक रुपमा विपन्न र सामाजिक रुपमा पछाडी पारीएका समुदायका विद्यार्थीहरुलाई विशेष सहुलियतका साथ आधारभुत, माध्यामिक र प्राविधीक शिक्षामा अवसर सुनिश्चित गर्ने ।

६. शिक्षालाई गुणस्तरीय र प्रतिस्पर्धी वनाउन सबै तहका शिक्षालयहरुमा प्रयोगशाला, अनुसन्धान केन्द्र (प्राविधीक तथा उच्च शिक्षाको हकमा) खुला सिकाई केन्द्र तथा वर्गैंचाको र स्थलगत अध्ययनको व्यवस्था मिलाउने

७. कृषि, वन, ईन्जिनियरींग, चिकित्साशास्त्र, खाद्य प्रविधी, पर्यटन, वाणिज्य, विकास जस्ता विषयमा प्राविधीकशिक्षा अध्यापनको लागि हाल भई रहेका माध्यामिक विद्यालयहरुलाई प्राविधीक विद्यालयमा स्तरोन्नती गर्न पब्लीक कम्पनी तथा सहकारी क्षेत्रसँग साझेदारी गर्ने ।

मुख्य कार्यक्रमहरु

तालिका: ४४ शिक्षा विज्ञान तथा प्रविधी : मुख्य कार्यक्रमहरु:

कार्यक्रमहरु	**कार्यनीतिहरु**	**कृयाकलापहरु**	**लक्ष**	**अनुमानित वजेट रु. (पहिलो ५ बर्ष)**	**सहकार्य**
१. सिपमुलक प्राविधीक साक्षरता अभियान	स्थानीय विद्यालयहरुसँग सहकार्य गरेर १८ वर्षभन्दा माथिका नागरीकलाई सीप र शिक्षासँगै सिकाउने	१. अवस्था पहिचान २. पाठ्यक्रम तयारी ३. कक्षा सञ्चालन	१. नगरपालिकाका सबै वडा २. आधारभूत र उच्च तह ३. नौ वटै वडामा कक्षा सञ्चालन	५०,००,०००	गैसस
२. वाल शिक्षा अभियान	अनिवार्य वाल शिक्षालाई प्रवर्धनका लागीका विधी र अनुदान सहयोग	दिवा खाजा कार्यक्रम	नगरपालिकाका सवै वडा	४५,००,०००	गैसस
३.गुणस्तरीय शैक्षिक अवस्थाको प्रवर्धन कार्यक्रम	शैक्षिक गुणस्तरको लागि आवश्यक भौतिक एव शैक्षिक पूर्वाधारहरु स्तरोन्नती गरी नियमीत अनुगमन तथा मुल्याङ्कन गरी पुरस्कारको व्यवस्था गर्ने ।	१. मेयरको अध्यक्षतामा नगर शिक्षा समिती वोर्ड गठन गर्ने २.वडा स्तरमा शिक्षा अनुगमन शिक्षा उप समिती गठन तथा परिचालन ३. विद्यालयको भौतिक पूर्वाधार विकास गर्ने ४. सरकारी शिक्षकहरुको क्षमता विकास ५. प्रत्येक ३ महिनामा विद्यालयको कार्य सम्पादन मुल्याँकन गरी पुरस्कृत गर्ने	१. सबै तहमा कम्तीमा ९० प्रतिशत उत्कृष्ट नतिजा	५,००,००,०००	

४. नियमित स्कूल संचालन	विद्यालय अनुदान	विद्यालयका गतिविधीहरु नियमित रुपमा सञ्चालन गर्ने		५,००,००,०००	
५. विद्यालयहरुलाई डिजिटल सुचना प्रविधी युक्तवनाउने	स्थानीय स्तरमा कार्यरत गैसस, शिक्षा कार्यालय तथा व्यापारीक प्रतिष्ठानहरुसँग सहकार्य गरी विद्यालयहरुलाई सूचना प्रविधीयुक्त वनाउर्ने	विद्यालयहरुमा कम्प्युटर, इमेल, इन्टरनेटको व्यवस्था गर्ने र विद्यालका सबै अभिलेखहरुलाई विधुतीकरण गर्ने	१. २०७९।२०८० सम्ममा सवै विद्यालयहरुलाई सुचना प्रविधी युक्तवनाउन	२,००,००,०००	नीजि क्षेत्र सामाजिक उत्तरदायित्व वहन
६. सुविधा सम्पन्न समावेशी भौतिक पूर्वाधार निर्माण तथा स्तरोन्नती कार्यक्रम	.विद्यालयहरुका भौतिक पूर्वाधारहरुलाई समावेशी, सुविधा सम्पन्न तथा सुरक्षित वनाउने कार्यविधी र अनुदान सहयोग	१. विद्यालय भवनहरुलाइ अपांग मैत्री वनाउने २. सबै विद्यालयहरुमा छात्र तथा छात्रामैत्री शौचालय, सफा पिउने पानी, फोहर संकलन स्थल/विन, पुस्तकालय, प्रयोगशाला, खेलकुद परिसर, साइकल स्टेण्ड, चमेना गृह, सिकाई केन्द्र,वगैँचा निर्माण गर्ने	१. २०७९।२०८० सम्ममा सबै विद्यालयहरुका छात्र, छात्रा शौचालय, सफा पिउने पानी, फोहर संकलन स्थल/विन, पुस्तकालय, प्रयोगशाला, खेलकुद परिसर, साईकल स्टेण्ड, चमेना गृह, सिकाई वगैँचा निर्माण गर्ने	६,००,००,०००	
७. प्राविधीक शिक्षाको मूलप्रवाहीकरण	समुदायमा आधारीत संस्थाहरुसँग सहकार्य गरेर जीवन उपयोगी, सिपमुलक र व्यवसायीक शिक्षाको सहज उपलब्धता	कृषि, वन, चिकित्सा, ईन्जिनियरीगं, पर्यटन, खाद्य प्रवीधि, आईसीटि, उद्यमशिलता जस्ता विषयमा प्राविधीक शिक्षा सञ्चालन गर्ने (सहकारी, पब्लीक कम्पनि) (२ वटा मौज्दात र थप २ वटा गरी जम्मा ४ वटा)	१. २०७९।२०८० सम्ममा कम्तीमा पनि उल्लेखीत विषयमा एक प्राविधीक विद्यालय सञ्चालन गर्ने	१,००,००,०००	सरकारी विद्यालयलाई स्तर उनोती गर्ने
८.प्रशिक्षार्थी कामदार (ओजेटी तालिम)	सेवा प्रदायक संघ संस्थाहरुसँग समन्वय गरी प्रक्षार्थी कामदार पठाउने वातावरण निर्माण गर्ने	सिपमुलक (प्राविधिक) साक्षरता प्राप्त सहभागीलाई (प्राविधिक विषयमा वर्षमा १० जना)		५०,००,०००	गैसस

९. उच्च शिक्षाको सहज उपलब्धता	समुदायसँग सहकार्य गरी नगरपालिकामा गुणस्तरीय शैक्षिक संस्था मार्फत उच्च शिक्षा सहज उपब्धता गराउने	प्राविधीक तथा सैद्धान्तिका मान्य विषयमा स्नातक तथा स्नाकोत्तर क्याम्पस सञ्चालन गर्ने	१. २०७९।२०८० सम्ममा कम्तीमा प्राविधीक विद्यालयमा एक स्नातक र सैद्धान्तिक विषयमा एक स्नाकोत्तर क्याम्पसको स्थापना गर्ने	१,००,००,०००	विद्यालयलाई स्तर उनोती गर्ने
१०. विद्यालयहरुमा हरित क्लवको विकास	प्रत्येक स्कूलमा हरित क्लवको गठन तथा प्रवर्धन	१. क्लव गठन २. नर्सरी स्थापना ३. विद्यालय परिसरमा वृक्षारोण	सबै विद्यालयमा हरित कल्व स्थापना गर्ने	१६,००,०००	विद्यालयसंग सहकार्य गर्ने
				१९,११,००,०००	

५.२. स्वास्थ्य, पोषण र सरसफाई

दूरदृष्टि

"स्वस्थ, सम्वृद्ध र सुरक्षित नागरीक नगरपालिकाको प्रतिवद्धता, नागरीकको घरदैलोमा स्वास्थ्य सेवाको सहज उपलब्धता"

लक्ष्य तथा उद्धेश्य

नगर भित्रका सबै नागरीकलाई गुणस्तरीय आधारभुत स्वास्थ्य सेवाहरु शुलभ तथा निशुल्क रुपमा उपलब्ध गराउन निम्नलिखित उद्धेश्यहरु निर्धारण गरिएका छन्:

१. आर्थिक रुपमा विपन्न, सामाजिक रुपमा पछाडी पारीएका, वालवालिकाहरु, ज्येष्ठ नागरीकहरु, अपाँग, असहाय नागरीकहरुलाई निशुल्क आधारभुत स्वास्थ्य सेवा उपलब्ध गराउने

२. नगरपालिकामा स्वास्थ्य व्यवहार र आनीवानी विकास गर्न स्वास्थ्य सम्वन्धि जनचेतना अभिवृद्धि गर्ने

३. नगरभित्र स्वस्थ जनशक्ति तयार गर्न, पोषणयुक्त खाना आपुर्ति, रोग प्रतिरोधात्मक क्षमता अभिवृद्धि र व्यक्तिगत, पारिवारीक तथा सामुदायिक सरसफाईलाई प्रवर्धन गर्ने ।

४. स्वास्थ्य नीति, नियम र मापदण्ड निर्माण गरी नगरपालिका भित्र शुलभ र गुणस्तरीय स्वास्थ सेवा सुनिश्चित गर्ने ।

५. व्यक्तिगत, पारिवारीक तथा सामुदायिक सरसफाईका कार्यक्रमहरु सञ्चालन गर्ने ।

नीति तथा कार्यक्रम :

१. मातृ शिशु सुरक्षा कार्यक्रम

२. परिवार नियोजन र जनसंख्या व्यवस्थापन

३. वंशाणुगत संक्रमणीत रोग एवं सरुवा तथा महामारीहरुको रोकथाम एवं सुरक्षा

४. युवा प्रजनन स्वास्थ्य प्रवर्धन

५. लैगिक हिंसाको उन्मुलन तथा हिंसा पिडितहरुको लागि स्वास्थ्य सेवा

६. नगरपालिका भित्र मदिरा तथा सूर्तिजन्य पदार्थको वेच विखन तथा उपभोग नियमन गर्ने

७. स्वास्थ्यलाई फाइदा नगर्ने तयारी खाद्य पदार्थहरु सूर्ति, मदिरा जस्ता वस्तुहरुमा सार्वजानीक स्वास्थ्य कर लगाउने

८. औषधी तथा खाद्यवस्तुहरुको मुल्य, म्याद र गुणस्तर नियमन गर्ने

९. खुला दिशापिसाव मुक्त क्षेत्रको रुपमा विकसित गर्ने

१०. सबै घर परिवारमा प्राथामिक स्वास्थ्य उपचार सम्वन्धि औषधी र सामाग्रीहरुको (प्राथामीक उपचार वक्स) व्यवस्थासहजीकरण गर्ने ।

११. समुदायमा आधारीत स्वास्थ्य सरोकार समुहहरु मार्फत स्वस्थ व्यवहार, दैनिक व्यायाम, औषधी, खोपहरुको प्रयोग र स्वस्थ आनीवानीहरु विकाससम्वन्धि जनचेता अभिवृद्धि गर्ने

१२. समुदायमा आधारीत स्वास्थ्य सरोकार संस्थाहरुको गठन तथा संस्थागत क्षमता सुदृढिकरण गर्ने

१३. स्वास्थ्य स्वंसेविकाहरुको क्षमता विकास तथा परिचालन

मुख्य कार्यक्रमहरु

तालिका: ४५ स्वास्थ्य, पोषण तथा सरसफाई : मुख्य कार्यक्रमहरु:					
कार्यक्रमहरु	कार्यनीति	कृयाकलापहरु	पहिलो ५ वर्ष	पहिलो ५ वर्षको लागि अनुमानित वजेट रु.	सहकार्य
१. स्वास्थ्य विमा कार्यक्रम	१. सबै नगरवासिहरुका लागि सहज स्वास्थ्य सेवामा पहुँच पुर्‍याउन अनिवार्य स्वास्थ्य विमा लागु गरिनेछ २. गरिवीको रेखा मुनि रहेका, फरक क्षमता भएका र असहाय नागरीकको लागि अनुदान उपलब्ध गराइनेछ ।	१. अभिलेख तयार गर्ने (औषधी समेतको) २. अनिवार्य स्वास्थ्य विमा गर्ने	२०७६।०७७ सम्म सवै नागरीकको विमा गरिसक्ने	५०,००,०००	गैसस
२. रोग अनुसन्धान तथा रोकथाम केन्द्रको स्थापना	नयाँ र विशेष प्रकारका रोगहरुको अनुसन्धान गरी रोकथामका उपायहरु अपनाइनेछ ।	१. स्वास्थ्य केन्द्रमा नगरस्तरीय अनुसन्धान केन्द्रको स्थापना २. सबै विद्यालयहरुमा स्वास्थ्य सूचना केन्द्रको स्थापना	१. २०७६।२०७७ सम्म अनुसन्धान केन्द्रको स्थापना २. २०७६।२०७७ सम्ममा सवै विद्यालयहरुमा सूचना केन्द्रको स्थापना	२५,००,०००	गैसस
३. पोषण तथा स्वास्थ्य जनचेतना कार्यक्रम	१. स्थानीय सामुदायिक रेडियोहरुसँग सहकार्य गरी पोषण तथा स्वास्थ्य सम्वन्धी नागरीकलाई जागृत गर्ने। २. समुदायमा आधारित स्थानिय समुहहरु मार्फत प्रचार प्रसार अभियान सञ्चालन गर्ने ३. विद्यालय, शिक्षक तथा विद्यार्थीहरुलाई परिचालन गर्ने	१. रेडियो कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने २. प्रचार प्रसार अभियान सञ्चालन गर्ने ३. विद्यालय तथा विद्यार्थीहरुमा सचेतना	साप्ताहीक रेडियो कार्यक्रम प्रचार प्रसार जनचेतना अभियान	१०,००,०००	गैसस र सञ्चार माध्ययम
४. सुनौलो हजार दिन तथा वाल स्वास्थ्य कार्यक्रम	१. प्रत्येक वालवालीकाको स्वास्थ्य र पोषण सुनिश्चितता गरिनेछ । २. गरिवीको रेखामुनि रहेका वालवालीकाहरुको पोषण सुनिश्चित गर्ने ।	१. जनचेतना कार्यक्रम २. पोषण सहयोग ३. सुनौलो हजार दिनका आधारभुत कार्यक्रमहरु सञ्चालन गर्ने ४. आधारभूत खोप कार्यक्रम	१. २०७५।२०७६ मा शत प्रतिशत सुनौलो १०० दिनको सुनिश्चितता	१,००,००, ०००	गैसस
५. मातृ शिशु सुरक्षा कार्यक्रम	सुरक्षित जन्म, आमा तथा शिशुको सुरक्षित स्वास्थ्य सुनिश्चित गर्ने (४ वाट ९ वटा वडामा पुर्‍याउने)	१. सवै वार्डहरुमा जन्म केन्द्रहरु स्थापना गर्ने	२०७५।२०७६ देखी शुरु गरी निरन्तर रुपमा कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने	५,००,००,०००	गैसस

		२. गर्भवती महिलाको प्रोफाइल तयार गरी निरन्तर फलो अप गर्ने ३. जन्म केन्द्र विस्तार (५ वटा) र संचालन			
६. रोग प्रतिरोधात्मक खोपको विस्तार	नगरपालिकालाई शतप्रतिशत रोग प्रतिरोधात्मक क्षेत्रको रुपमा विकास गर्ने	निशुल्क खोपको विस्तार गर्ने	२०७६।२०७७ सम्ममा शतप्रतिशत सेवा उपलब्ध गराउने	२५,००,०००	गैसस
७. परिवार नियोजन तथा जनसंख्या व्यवस्थापन	नगरपालिकाको जनसंख्यालाई व्यवस्थित गर्ने र प्रजनन योग्य उमेरमा वच्चा जन्माउन अभिप्रेरित गर्ने	१. जनचेतना २. स्थायी वन्ध्याकरण ३. परिवार नियोजनका साधन वितरण ३. सुरक्षित गर्भपतन परामर्श तथा सेवा ४. पाठेघर र क्यान्सर सचेतना तथा जाँच क्याम्प ५. विद्यालयहरुमा यौन तथा प्रजनन शिक्षा	२०७६।२०७७ देखी निरन्तर सञ्चालन	४०,००,०००	गैसस
८. सरुवा रोग तथा महामारी नियन्त्रण कार्यक्रम	नगरभित्रका सरुवा रोगको तथा महामारीको प्रभावलाई नियन्त्रण गर्ने	१. जनचेतना तथा महामारीको व्यवस्थापन योजना तयार	२०७६।२०७७	५,००,०००	गैसस
९. आपतकालिन स्वास्थ्य व्यवस्थापन	सबै स्वास्थ्य केन्द्रहरुमा आपतकालिन अवस्थामा स्वास्थ्य सेवा उपलब्ध गराउन सक्ने क्षमताको विस्तार गर्ने	१. आपतकालिन स्वास्थ्य उपकरण र औषधीहरुको व्यवस्था २. आपतकालिन उद्धार टोलीको गठन, क्षमता विकास तथा परिचालन	२०७६।२०७७ सम्ममा	२०,००,०००	
१०. विपन्न नागरीक स्वास्थ्य सेवा कोष	कार्यविधी वनाएर संचालन गर्ने सबै विपन्न नागरीकहरुको स्वास्थ्य सेवाको सुनिश्चिता गर्ने	१. विपन्न नागरीक आर्थिक सहायता कोष स्थापना र परिचालन गर्ने	२०७६।२०७७	२५,००,०००	
११. वंशाणुगत तथा सरुवा रोग नियन्त्रण तथा रोकथाम	नगरभित्रका सबै नागरीकहरुका वंशाणुगत तथा सरुवा रोगहरुको न्यूनिकरण तथा अन्त गर्ने	१. वंशाणुगत रोग तथा सरुवा रोगको प्रोफाइल तयार गर्ने	२०७६।२०७७	२०,००,०००	

		२. सबै स्वास्थ्य केन्द्रहरुमा सूचना तथा औषधीहरुको व्यवस्था गर्ने			
१२. औषधी व्यवस्थापन	सहज र सुलभ रुपमा औषधी वितरणको व्यवस्था गर्ने	हरेक स्वास्थ्य चौकीमा नगरपालिकाले साझा औषधी पसलको स्थापना र संचालन	२०७६।२०७७		
१३.लैगिंक हिंसा जन्य समस्याहरुको रोकथाम तथा उपचार	सबै प्रकारका लैगिंक हिंसाहरुको कारण उत्पन्न परिस्थीतीको उपचार सुनिश्चित गर्ने र लैगिक हिंसा विरुद्ध अभियान	१. जनचेतना २. जगेडा औषधीको व्यवस्था गर्ने ३. अभियान सञ्चालन गर्ने	२०७६।२०७७	५,००,०००	गैसस
१४. आर्युवेद अस्पताल स्थापना	आर्युवेदको उपचार पद्धतीको व्यवस्थाका लागी कार्यविधी निर्माण गर्ने	१. नगरस्तरीय आर्युवेदको स्थापना तथा संचालन	२०७८।२०७९	५०,००,०००	
१५.सरसफाई अभियान संचालन	१. कार्यविधीको निर्माण २.प्रत्येक हप्ताको एक पटक ७ देखी ९ वजे टोलमा र ९ देखी ११ वजे स्कूलमा सरसफाई अभियान संचालन गर्ने	१. सरसफाई अभियान	२०७८।२०७९	१,००,००,०००	
		२. फोहोर संकलन (डस्ट विन - गल्ने नगल्ने)			
		३. फोहर संकलन वा ढुवानीको व्यवस्था			
		४. डम्पींग साइटको व्यवस्था गर्ने			
		५. फोहर प्रशेधन केन्द्रको स्थापना र संचालन			
		६. अनुगमन तथा मूल्याङ्कन तथा पुरस्कार			
मानसिक स्वास्थ्य सुधार कार्यक्रम	मानसिक तनाव घटाएर सकारात्मक सोंचको विकास	जनचेतना विस्तार मानसिक स्वास्थ्य परामर्श विज्ञको व्यवस्था गर्ने	२०७६।२०७७	५,००,०००	गैसस
नगरमा आकस्मीक स्वास्थ्य सेवालाई सहज सुलभ वनाउने	समुदायमा आधारीत संघ संस्थाहरुसँग सहकार्य गरेर आकस्मीक स्वास्थ्य सेवा उपलब्ध गराउने	एम्वुलेन्स खरिद (३ वटा)	२०७६।२०७७	३५,००,०००	
आगलागी नियन्त्रण	स्थानीय गाउँ घर, वजार, जंगलमा अग्नि नियन्त्रण	दमकल खरिद -एक वटा)	२०७६।२०७७	१,००,००,०००	

गुणस्तरीय स्वास्थ्य सेवा	गुणस्तरीय स्वास्थ्य सेवाको सुनिश्चिताको लागि मदिरा वेचविखन तथा उपयोग, औषधी तथा खाद्य पदार्थ उत्पादन, विक्री, भण्डारण सम्वन्धि अनुगमन तथा नियमन	१. स्वास्थ्य नीति, नियम, मापदण्ड निर्माण तथा कार्यान्वयन २. स्वास्थ्य अनुगमन उप समिती गठन तथा परिचालन		१०,१५,००,०००	

५.३. पर्यटन तथा सँस्कृति

दूरदृष्टिः

"मिजासीला नागरीक, सन्तुलित वातावरण, विश्वासीलो सेवा

सुसँस्कृत गाउँ शहर, प्रविधीयुक्त व्यवसाय, पर्यटनमा टेवा"

लक्ष्य तथा उद्धेश्यहरु

नगरवासीहरुमा पर्यटन व्यवसायको क्षमता अभिवृद्धि गरेर गाुणस्तरिय व्यवसाय प्रवर्धन गरी देशभित्र र वाहिरका विभिन्न भागहरुसँग नगरको सम्वन्ध विस्तार गर्ने, नगरलाई पर्यटन गन्तव्यको रुपमा स्थापित गरेर रोजगार तथा आयआर्जनका अवसरहरु सिर्जना गर्न निम्न लिखित उद्धेश्यहरु निर्धारण गरिएको छः

१. नगरलाई एक सुरक्षित र आकर्षक पर्यटन गन्त्व्य स्थलको रुपमा स्थापित गर्ने

२. स्थानीय सँस्कृति, प्रकृति र प्रविधीको समिश्रण गरेर गुणस्तरीय पर्यटन प्रवर्धन गर्ने

३. नगरमा पर्यटन सँस्कृतिको विकास गर्न नागरीकको क्षमता अभिवृद्धि गरी पर्यटन व्यवसाय तर्फ आकर्षीत गर्ने

नीति तथा कार्यक्रम

१. गुणस्तरीय, विश्वासीलो र गाुणत्मक पर्यटन व्यवसाय प्रवर्धन गर्न दक्ष जनशक्तिको विकास गर्ने

२. सेवाको गुणस्तरको सुनिश्चितताको लागि पर्यटन व्यवसाय मापदण्ड विकास गरेर लागु गर्ने

३. पर्यटकको सुरक्षाका लागि सुचना र उद्धार संयन्त्रको विकास गर्ने

४. स्थानिय संस्कृतीको प्रवर्धन गर्दै पर्यापर्यटनको प्रवर्धन गर्ने

मुख्य कार्यक्रमहरुः

तालिकाः ४६ पर्यटन तथा सँस्कृति : मुख्य कार्यक्रमहरुः					
कार्यक्रमहरु	कार्यनीति	कृयाकलापहरु	पहिलो ५ वर्ष	अनुमानित वजेट रु.	सहकार्य
१. नगरको पर्यटन नीति तयार गर्ने	दिर्घकालिन र गाुणस्तरीय पर्यटन विकासको लागि रणनीति तयार गर्ने	१. पर्यटन विकासको लागी आधारभूत सूचनाहरु संकलन	२०७६।२०७७	५,००,०००	नेपाल पर्यटन वोर्ड
२. नगरपालिका स्तरीय पर्यटक सुचना केन्द्रको स्थापना	नगरभित्रका पर्यटन केन्द्रहरुका वारेमा सूचना उपलब्ध गराएर सूचनाको वारेमा जानाकारी गराउने	१. सूचना संकलन र जानकारी तयारी २. दुईवटा स्थानमा पर्यटन सूचना केन्द्रहरु स्थापना	१. २०७६।२०७७ २. २०७७।२०७८	२०,००,००० १८,००,०००	नेपाल पर्यटन वोर्ड
३. पर्यटन प्रवर्धन वोडको स्थापना	दिगो पर्यटन विकासको लागि नगरपालिकामा पर्यटन प्रवर्धन वोर्डको स्थापना गर्ने र नेपाल पर्यटन वोर्डसँग समन्वय गर्ने	१. पर्यटन प्रवर्धन वोर्डको स्थापना गर्ने २. वोर्डको कार्ययोजना वनाएर कार्यान्वयन गर्ने	१. २०७६।२०७७	१०,००,०००	नेपाल पर्यटन वोर्ड
४. गुणस्तरीय पर्यटन व्यवसायको लागि क्षमता अभिवृद्धि कार्यक्रम	गुणस्तरीय पर्यटन व्यवसायको लागि पर्यटन व्यवसायीहरुको क्षमता अभिवृद्धि गरी पर्यटन संस्कृतिको विकास गर्ने	१. पर्यटन व्यवसायीहरुको सूचि तयार गर्ने । २. पर्यटन व्यवसायीको लागि क्षमता अभिवृद्धि कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने	१. २०७५।२०७७	२५,००,०००	नेपाल पर्यटन वोर्ड
५. होम स्टे सञ्चालन प्रवर्धन	स्थानीय नागरीकको आयआर्जन वृद्धि गर्न र सँस्कृतिको प्रवर्धन गर्न होम स्टे	१. होम स्टे क्षमता अभिवृद्धि गर्ने	१. २०७५।२०७६	२५,००,०००	नीजि क्षेत्र र नेपाल पर्यटन वोर्ड, गैसस

	सञ्चालन प्रोत्साहीत गर्ने	२. होम स्टेको लागि आधारभुत संरचना तयार गर्ने (५ वटा) ३. होम स्टेको प्रवर्धन गर्ने			
६. र्‍याफटींग प्रवर्धन तथा सञ्चालन	पर्यटन प्रवर्धनका विविध अवसरहरुको सदुपयोग गरेर पर्यटन विकासको आधार तयार गर्ने	१. ववइ नदीमा समुदायमा आधारीत संस्थामार्फत र्‍याफटींग प्रवर्धन र सञ्चालन गर्ने	२०७७।२०७८	२०,००,०००	नीजि क्षेत्र र नेपाल पर्यटन वोर्ड
७.संग्रहालयको स्थापना तथा सवलिकरण	समुदायमा आधारित संग्रहालयको प्रवर्धन	१. थारु संग्रहालय सवलिकरण गर्ने २. थारु र पहाडी समुदायका मिश्रीत संग्रहालयको स्थापना तथा सवलिकरण	२०७७।२०७८	५०,००,०००	यूनेस्को, नीजि क्षेत्र र नेपाल पर्यटन वोर्ड
८. पर्यटक सुरक्षा	नगरभित्र आउने सवै पर्यटकहरुको सुरक्षाको प्रत्याभुति गराउने	१. पर्यटन सुरक्षा स्वयमसेवी दलको गठन तथा परिचालन	२०७७।२०७८	२७,००,०००	
१०. सुविधा सम्पन्न पर्यटन क्षेत्र	पर्यटक क्षेत्रहरुलाइ सुविधा सम्पन्न वनाउन सूचना तथा प्रविधी सेवा उपलब्ध गराउने र पर्यटक क्षेत्रहरुलाई प्लाष्टिक क्षेत्र निषेधीत घोषणा गर्ने ।	१. सवै सार्वजानीक क्षेत्रहरुमा पर्यटकहरुका लागि इन्टरनेट सुविधा उपलब्ध गराउने २. सवै पर्यटक क्षेत्रहरुमा शौचालय, स्नान केन्द्र, विश्राम स्थल, स्वस्थ पिउने पानीको व्यवस्था, प्राथमिक उपचारको, एटिएम व्यवस्था गर्ने,	२०७७।२०७८	५०,००,०००	एनटिवी, गैसस
पयर्टन पथ मार्ग (टेकिंग रुट)को स्थापन र संचालन	सामुदायिका वनहरु जोडेर सामुदायिक वनहरु जोडर पर्यटन पथ निर्माण गर्ने ।		२०७७।२०७८	२५,००,०००	
प्रचार प्रसार	नगरपालिकालाई पर्यटन गन्त्व्यको रुपमा विकास गर्न सरोकारवालाहरुसँग सहकार्य गरेर प्रचार प्रसार गर्ने	मूख्य स्थलमा डिस्प्ले तथा सार्वजनिक स्थाल र मूख्य वाटोमा होडिंगवोर्ड	२०७७।२०७८	२५,००,०००	एनटिवी, नीजि क्षेत्र, सञ्चार माध्यम
ठाकुरवावा मन्दीरको प्रवर्धन	स्थानीय जनसमुदायमा	मूख्य क्रियालापहरु राख्दा राम्रो	२०७७।२०७८	५,००,००,०००	

	आधारीत संस्थाहरुको सहकार्यमा मन्दिरको संरक्षण तथा प्रवर्धन गर्ने ।				
				८,००,००,०००	

५.४. कृषि, पशु, सहकारी तथा वजार व्यवस्थापन

दूरदृष्टिः

"दक्ष किसान, सेवा केन्द्रमा पहुँच, आधुनिक प्रविधी, उत्पादन वृद्धि, सहकारी वजारीकरण कृषीको समृद्धि"

लक्ष्य तथा उद्धेश्यहरु

किसानको दक्षता र जमिनको उत्पादकत्व वृद्धि गरि प्रति इकाई क्षेत्रफलमा अधिकतम उत्पादन गरि उद्यम विकास गरेर रोजगारी सिर्जना तथा उच्च आय आर्जन गर्ने ।

१. किसानको कृषि उत्पादन, उद्यम तथा वजारीकरण सम्वन्धि दक्षता वृद्धि गरी सवै किसानलाई व्यवसायिक किसानको रुपमा दक्ष वनाउने ।

२. जमिनको उत्पादकत्व वृद्धि गर्न प्रांगरीक मल तथा जैविक वस्तुहरुको प्रयोग गर्न प्रोत्साहीत गर्ने

३. समुदायमा आधारीत संस्था, सहकारी तथा पब्लीक कम्पनीहरु मार्फत कृषिमा आधारीत उद्यमिशलताको विकास गरेर रोजगारीका अवसरहरु सिर्जना गर्ने र आम्दानी वृद्धि गर्ने ।

५. पशुपंक्षी तथा मत्स्यपालन विकास गर्ने ।

नीति तथा कार्यक्रम

१. नगरको कृषि नीति तयार गरी लागु गर्ने

२. कृषकको उत्पादन तथा व्यवसायीक क्षमता वृद्धि गर्ने

३. सिचाई सुविधा, कषि सेवा केन्द्र र सूचना केन्द्रहरुको विस्तार गर्ने र प्रत्येक परिवारको पहुँचमा पुर्‍याउने

४. जलवायु परिवर्तन अनुकुलन र विपद जोखिम न्यूनिकरण क्षमता अभिवृद्धि गर्ने

५. कृषि उत्पादन, उद्यमशीलता तथा वजारीकरणको लागि संस्थागत संरचना स्थापना गरी विकास गर्ने
६. कृषकलाई नयाँ वाली र प्रविधी तर्फ आकर्षित गर्न सिकाई केन्द्र तथा कृषि प्रदर्शनस्थलहरु विकास तथा सहकारी खेतीलाई प्रवर्धन गर्ने ।

७. कृषिमा रसायनीक मल तथा हानीकारक विषादीहरुको प्रयोगलाई कमगर्दै प्रांगरीक तथा जैविक खेती प्रवर्धन गर्ने ।

८. किसानलाई उच्च मुल्य प्रजातीका नगदेवाली, पशुपंक्षी ी तथा मत्स्य पालनखेती गर्न प्रोत्साहन गर्ने

मुख्य कार्यक्रमहरुः

तालिका ४७: कृषि, पशु, सहकारीत तथा वजार व्यवस्थापन : मुख्य कार्यक्रमहरु					
कार्यक्रमहरु	कार्यनीति	कृयाकलापहरु	पहिलो ५ वर्ष	अनुमानित वजेट रु.	सहकार्य
१. व्यवसायीक कृषि योजना निर्माण	किसानको क्षमता अभिवृद्धि गरी व्यवसायिक क्षमता अभिवृद्धि गर्ने ।	१. सबै कृषकहरुलाई व्यवसायीक योजना निर्माण गर्न सहजीकरण गर्ने । २. सबै किसानहरुको वाली चक्र योजना निर्माण गर्न सहजीकरण गर्ने २. सबै जमिनमा उत्पादन भइरहेको र संभावित उत्पादन वालीको वारेमा अभिलेखीकरण गर्ने	२०७६।२०७७	२५,००,०००	
२. जमिनको संरक्षण	नगरभित्रको सवै प्रकारको जमिनको संरक्षण गरि उत्पमदकत्व वृद्धि गर्ने	१. कृषि जमिनको अभिलेखिकरण गर्ने २. भूक्षय तथा वाढी ग्रस्त क्षेत्रको पहिचान गरि संरक्षण तथा पुनरउत्थानका क्रियाकलापहरु संचालन गर्ने	२०७६।२०७७	१,००,००,०००	गैसस
३. वन्यजन्तु हुने क्षतीको न्यूनिकरण	वन्यजन्तुको अतिक्रमणवाट वाली नाली र जनधनको संरक्षण गर्ने	१. वन्य जन्तुले नोक्सान नगर्ने वाली विविधीकरण गर्न प्रोत्साहन गर्ने । २. सम्भावना भएका स्थानहरुमा संरक्षणको लागि भौतिक छेकवार निर्माण गर्ने	२०७६।२०७७	५०,००,०००	निकुञ्ज, राष्टिय प्रकृति संरक्षण कोष र गैसस
४. कृषि आपूर्ति केन्द्र र सूचना केन्द्रहरुको स्थापना	किसानको लागि आवश्यक पर्ने सूचना तथा सामाग्री र प्राविधीक सेवाहरुको आपूर्ति गर्ने	१.कषि सूचना केन्द्रको स्थापना २. वजार केन्द्रहरुको स्थापना ३. कृषि आपुर्ति केन्द्रहरुको स्थापना गर्ने	२०७६।२०७७	१,००,००,०००	
५.कृषि वन प्रणालीको विस्तार	कृषि वन उत्पादकत्व वृद्धि गर्नको लागि कृषि वन प्रविधी तथा खेती विविधीकरण गर्न प्रोत्साहीत तथा अनुदान गर्ने ।	१. कृषि वन नर्सरीको स्थापना २. कृषि वन प्रविधीको प्रदर्शन स्थल स्थापना (कृषक पाठशाला मार्फत)	२०७६।२०७७	५०,००,०००	गैसस

		३. कृषि वन प्रविधीमा कृषकहरुको क्षमता अभिवृद्धि			
६. उच्च मूल्य प्रजातीको खेती प्रणालीको विस्तार	नगरपालिकामा हुन सक्ने उच्च मूल्यका खेती वालीहरुको पहिचान गरी खेती गर्न अभिप्रेरित तथा अनुदान	१. संभावित उच्च मुल्य प्रजातीका वालिहरु पहिचान गर्ने २. कृषकहरुको क्षमता अभिवृद्धि गर्ने र उच्च मुल्य प्रजातीका वालिहरु उत्पादन गर्ने	२०७६।२०७७	१०,००,०००	गैसस
७. सहकारी खेतीको प्रवर्धन	सहकारी खेतीका लागी सम्भावित प्रदर्शन स्थलको पहिचान तथा अनुदान	१. सहकारी खेती प्रदर्शनका लागी सम्भावित सहकारी तथा स्थलको छनौट ३. नगदेवाली प्रवर्धन व्यवसायिक योजना निर्माण तथा कार्यान्वयन	??	१,००,००,०००	गैसस
८ प्रविधी विकास र विस्तार	विज्ञहरुको परामर्शमा उच्च मूल्यका वाली प्रवर्धनको लागि नगरपालिकाको जवलायु र भूवनौटको आधारमा परिक्षण (कृषक पाठशालासँगै जोड्ने)	१. प्रत्येक वार्डमा कृषि एवम जडीवुटी खेती प्रदर्शन स्थलहरुको निर्माण गर्ने २. नयाँ र उच्चमुल्य वाली प्रजातीहरु प्रवर्धन गर्ने	२०७६ देखी २०९४ सम्म	५०,००,०००	गैसस
९. प्रांगारीक मल उद्योग	नगरलाई प्रागारीक खेती क्षेत्रको रुपमा विकास गर्न समुदायमा आधारीत संस्थाहरु मार्फत प्रांगारीक मल उद्योग स्थापना गर्ने	१. प्रागारीक मल उत्पादन उद्योग स्थापना र सञ्चालन गर्ने २. प्रांगरीक मल वितरण केन्द्र स्थापना र संचालन गर्ने	२०७६ देखी २०९४	५०,००,०००	संघिय, प्रदेश सरकार
१०. कृषि विकासका लागि भौतिक पूर्वाधार संरचनाको विकास	समुदायमा आधारीत संस्थाहरु मार्फत कृषि उत्पादनको लागि चाहिने भौतिक पूर्वाधारहरु सिँचाई, प्रदर्शन केन्द्र आदि स्थापनाको लागि सहजीकरण गर्ने	१. कृषियोग्य जमिनमा सिँचाई उपलब्ध गराउने २. ड्राई तथा कोल्ड स्टोरको स्थापना र संचालन ३. वीउ भण्डारण केन्द्रको स्थापना तथा प्रवर्धन	२०७६ देखी २०८०	२,००,००,०००	नीजि क्षेत्र र सहकारी
११. आत्मनिर्भर तरकारी खेती	तरकारीमा आत्मनिर्भर हुन र पोषण आपुर्तिको लागि	१. तरकारी खेतीको लागी कृषकहरुको क्षमता अभिवृद्धि	२०७५ देखी	५०,००,०००	गैसस

	करेसावारी विकास कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने	२. हरेक घरमा करेसावारी अनिवार्य रुपमा स्थापना			
१२. फलफूल विकास कार्यक्रम	१.हरेक घरलाई फलफूल खेतीमा प्रोतसाहन गर्ने व्यवसायिक फलफूल खेती प्रवर्धन गर्ने हरेक घर फलफूलका कम्तीमा ५ वटा विरुवा रोपण गर्न अभिप्रेरित गर्ने व्यवसायिक फलफूल खेती प्रवर्धनका लागी अनुदान सहयोग	२. फलफूल विरुवा उत्पादन नर्सरी स्थापना संचालन २. तीन कट्ठा भन्दा माथीको जग्गामा व्यवसायिक फलफूल खेती प्रवर्धन गर्ने	२०७६।२०७७	१,००,००,०००	गैसस
१३. मत्स्य विकास कार्यक्रम	मैज्दात पोखरीहरुलाई प्रवर्धन गर्ने र सम्भावित स्थानमा नयाँ पोखरी स्थापना र प्रवर्धन	१. ... वटा मौजुदा पोखरीहरुलाई प्रवर्धन गर्ने २.सम्भावित स्थानमा ..... वटा नयाँ पोखरी स्थापना र प्रवर्धन	२०७६।२०७७	७५,००,०००	
१४. वाली विकास (तेलहन, दलहन, खाद्य वाली) कार्यक्रम	समुहगत वा व्यक्तिगत एक विगाहा जग्गाका लागी मात्र सहयोग अर्थात अनुदान उपलब्ध गराउने	१. सिंचाईको लागी सहयोग २. मेशिनरी सहयोग ३. केल्डस्टोर निर्माण सहयोग ४. चैते धान तथा हिंउदे मकैको लागी सोलार ड्रायरको व्यवस्था तथा संचालन	२०७६।२०७७	२,००,००,०००	ठूला सिंचाई संघिय, प्रदेश सरकार
१५. पशुपंक्षी विकास कार्यक्रम	व्यवसायिक पशुपंक्षी पालनलाई प्रोत्साहानका लागी अनेदान सहयोग गर्ने	१. उन्नत जातका पशुपंक्षी पालनमा सहयोग तथा अनुदान	२०७६।२०७७	३,००,००,०००	गैसस
१६. चरण तथा घाँस विकास कार्यक्रम	पशुपालनको लागी घाँस रोपण तथा प्रवर्धन गर्ने वीउ विरुवामा अनुदान	१. निजी जग्गामा वीउ विरुवा वितरण तथा रोपण कती कृषक वा क्षेत्रमा ??	२०७६।२०७७	४०,००,०००	सामुदायिक वनसंगको साझेदारी
१७. कृषी सहकारीको प्रवर्धन	हरेक वडामा कम्तीमा एक वटा कृषी सहकारी स्थापना, संचालन तथा आवश्यकता अनसार अनुदान	१. कृषी सहकारी भएको भए प्रवर्धन वा गठन गर्ने २. हरेक कृषक घरलाई कृषी सहकारीमा आवद्दता गर्ने	२०७६।२०७७	२,५०,००,०००	

		३. कृषी सहकारीलाई अनुदान (सामाग्री, वीउ, कृषी औजार तथा यन्त्र, औषधी आदी)			
१७ आधुनिक वधशाला	सहकारी मार्फत सुलभ र गुणस्तरको मासु उपलब्ध गराउने	१. वधशालाको स्थापना तथा संचालन	२०७६।२०७७	२०,००,०००	नीजि क्षेत्र, सहकारी
१८. कृषी सूचना केन्द्र	कृषि सम्वन्धी जानाकारीहरु उपलब्ध गराउन सञ्चार माध्याम तथा मोवाइल एप्स निर्माण गरी सञ्चालन गर्ने	मौसम, खेती समय, प्रजाती, लगाउने तरिका, रोग किरा आदीको सूचना तयार तथा स्थानिय रेडियोवाट प्रचार प्रसार	२०७६।२०७७	२५,००,०००	
				१७,९५,००,०००	

५.५. उद्योग, बाणिज्य तथा व्यापार

दूरदृष्टिः

"नगरमा उद्योग, घर घरमा उत्पादन,

जनसहभागीतामूलक रोजगारी र आयआर्जन"

लक्ष्य तथा उद्धेश्यहरुः

समुदायमा आधारीत संस्थाहरु मार्फत उद्योगहरुको स्थापना गरी उत्पादीत वस्तुहरुको वजारीकरण गरी रोजगार तथा आय आर्जनका अवसरहरु सिर्जना गर्ने लक्ष्यहरु पूर्ति गर्न निम्न लिखित उद्धेश्यहरु निर्धारण गरिएको छः

१. नागरिकको क्षमता अभिवृद्धि गरी उद्यम तथा व्यवसाय प्रवर्धनको लागि प्रोत्साहीत गर्ने

२. स्थानीय उत्पादनमा आधारीत उद्योगहरु स्थापना गर्ने

३. उद्यम विकासमा जनसहभागीताको माध्यमवाट समावेशी, समृद्ध, सदभावयुक्त समाजको निर्माण गर्ने

४. स्थानीय स्तरमा उत्पादीत वस्तुहरुको भण्डारण तथा वजारीकरण प्रवर्धन गर्ने

नीति तथा कार्यक्रम

१. संभावित उद्योगहरुको पहिचान गरी उद्योग स्थापनाको लागि श्रोतहरु जुटाउन सहजीकरण गर्ने

२. उद्योगका लागि आवश्यक पर्ने कानूनी तथा आर्थिक आधारहरु तयार गर्ने

३. प्रत्येक वार्डमा समुदायमा आधारीत उद्योग प्रवर्धन समितिहरु गठन गरी व्यवसायीक योजना निर्माण गर्न सहजीकरण गर्ने

४. स्थानीय कच्चा पदार्थमा आधारित कृषी जन्य तथा जडीबूटी उद्योगलाई स्थापना गर्न प्रोत्साहन गर्ने

मुख्य कार्यक्रमः

तालिका ४८: उद्योग, वाणिज्य तथा व्यापार : मुख्य कार्यक्रमहरु					
कार्यक्रमहरु	कार्यनीति	कृयाकलापहरु	पहिलो ५ वर्ष	अनुमानित वजेट रु.	सहकार्य
१. उद्यम विकास कार्यक्रम	१. उद्यम विकास नीति तयारी तथा कार्यान्व्यन २. प्रत्येक वार्डमा स्थानीय श्रोत र सिपमा आधारीत घरेलु तथा लघु उद्यमशिलताको विकास गर्ने ३. घरेलु तथा लघुउद्यमको विकाससंगै मझौला तथा ठूला उद्योग तर्फ जाने	१. २० वटा घरेलु तथा लघु उद्योगहरु स्थापना गर्ने	२०७६ देखी २०८० सम्म	१,००,००,०००	नीजि क्षेत्र
२. उद्यमशिलता विकास गर्ने	नगरवासीहरुलाई उद्यमशीलता विकासको लागि दक्ष वनाई उद्यमविकासको लागि अभिप्रेरीत गर्ने	१. उद्यमविकास नीतिको निर्माण गर्ने २. १००० जनालाई क्षमता अभिवृद्धि कार्यक्रम ३. उद्यम विकासमा अनुदान तथा सहुलियत	२०७६ देखी	१,००,००,०००	गैससससहकारी, नीजि क्षेत्र
३. औधोगीक सूचना केन्द्रहरुको स्थापना	नगरपालिका भित्र उद्योग सञ्चालनको लागि आवश्यक पर्ने सूचनाहरु संकलन गरी वितरण गर्ने	१. तथ्यहरुको संकलन २. सूचना केन्द्र स्थापना	२०७६ देखी २०७९ सम्म	२०,००,०००	उद्योग वाणिज्य संघ, नीजि क्षेत्र, सहकारी, वैंक
४. औधोगीक उत्पादनहरुको प्रवर्धन	नगरपालिका भित्रका उत्पादीत वस्तुहरुको प्रवर्धनको लागि विक्रि प्रदर्शन स्थलहरु स्थापना गर्ने व्यवसाय दर्ता, अनुगमन तथा नियमन नीति निर्माण र कर्यान्वयन	१. चार स्थानमा औधोगिक प्रदर्शन स्थलहरु स्थापना गर्ने २. पाँच वटा व्यवस्थित वजार विकास तथा प्रवर्धन (पूर्वाधार तथा संचालन) ३. वजार व्यवस्थापन समिती गठन तथा परिचालन	२०७६ देखी ७९ सम्म २०७६ देखी ७९ सम्म २०७६ देखी ७८ सम्म	२,००,००,०००	सञ्चार माध्यम, नीजि क्षेत्र
५. वित्तिय व्यवस्थापन	१. उद्यमविकासको लागि वित्तिय प्रवन्धको व्यवस्थापन गर्न वित्तिय	१. नगरपालिका र वैक तथा सहकारी संस्थाहरुविच सहकार्य गर्ने सहमती गर्ने	२०७६ देखी २०७७	१०,००,०००	सहकारी, वैंक

	संघ संस्थाहरुसँग सहकार्य गर्ने २. सहकारीहरुलाई लघु उद्यममा लगानी गर्न प्रोत्साहीत गर्ने ३. सहकारीको लगानी अनुगमन	२. सहकारीहरुको क्षमता विकास गर्ने ३. अनुगमन समितीको गठन तथा परिचालन .			
उद्यम सुरक्षा कोष	साना तथा मझौला उद्यमको विकासको लागि उद्यम विमा तथा प्रकोपवाट उद्धार गर्न कोषको व्यवस्था गर्ने	१. विमा	२०७६ देखी २०८०	२५,००,०००	
				७,५५,००,०००	

५.६.युवा तथा खेलकुद र सामाजिक विकास

दुरदृष्टीनगरभित्रका युवा तथा नगरवासीहरुको व्यैक्तिक क्षमतामा अभिवृद्धि गरेर दक्ष र प्रतिस्पर्धी वनाई हरेक क्षेत्रमा सिजर्नशिलता वनाएर दक्ष र प्रतिस्पर्धी समाजको निर्माण गर्ने

लक्ष्य तथा उद्धेश्यहरु

युवा तथा नगरवासीहरुका दैनिक जिवनमा आई पर्ने हरेक अवस्थालाई दक्षतापूर्वक सम्वोधन गर्न सक्षम वनाई सम्मानित, जिम्मेवार र जवाफदेही समाजको निर्माण गर्ने निम्नलिखित उद्धेश्यहरु रहेका छनः

१. सबैलाई मानवअधिकारको वारेमा जानाकारी गराएर मानवअधिकार संरक्षण सुनिश्चितता गरी सबै नगरवासीको आत्म सम्मान र स्वतन्त्रताको सुनिश्चिता गर्ने

२. नगरवासीहरुमा वैज्ञानीक दृष्टिकोणको विकास गरी अन्धविश्वास र कुरीतिमा आधारीत सोँच, विश्वास र व्यवहारको अन्त्य गर्ने

३. नगरवासीहरुलाई जीवन उपयोगी सीपहरु सिकाई सकारात्मक सोचको अभिवृद्धि, उन्नत प्रविधीको सदुपयोग र गुणस्तरीय जीवनयापनको आधारशिला निर्माण गर्ने

नीति तथा कार्यक्रम

१. प्रत्येक नागरीकलाई नेपालको संविधान, मुलुकी ऐन, नियम कानून आदीको वारेमा जानाकारी गराई अधिकारको उपयोग गर्न सक्षम वनाउने

२. प्रत्येक विद्यालयहरुमा नियमित रुपमा विज्ञान प्रविधी र यसले समाजमा पार्नसक्ने प्रभावको वारेमा विद्यार्थी आभिभावक विचमा नियमित अन्तरक्रिया गर्ने

३. नगरपालिकालाई वालश्रम, वालविवाह, छाउपडी, वोक्सी, दाइजो, छुवाछुत, मानव वेचवीखन जस्ता कुरीतीहरुवाट मुक्त नगरपालिकाको रुपमा स्थापित गर्ने

५. प्रत्येक टोल, वडाहरुमा वाल क्लव, युवा क्लव, जेष्ठ नागरिक समुहहरुको स्थापना गरी सामजीक विकासका कार्यहरु, खेलकुद आयोजना एवम अनुभव आदान प्रदान प्रोत्साहीत गर्ने ।

६. प्रत्येक टोल तथा वडामा सार्वजानीक पुस्तकालय स्थापना गर्ने ।

७. प्रत्येक टोल, वडामा खेलकुद परिसर, आश्रय स्थल, सामुदायिक भवन स्थापना गर्ने ।

८. नैतिक शिक्षा तथा मुल्य र मान्यतामा आधारीत समाजिक व्यवहार गर्न प्रोत्साहित गर्ने

मुख्य कार्यक्रमहरुः

तालिका ४९: युवा तथा खेलकुद र समाजिक विकासः मुख्य कार्यक्रमहरु					
कार्यक्रमहरु	कार्यनीति	कृयाकलापहरु	पहिलो ५ वर्ष	अनुमानित वजेट रु.	सहकार्य
१.समाजीक विकास कार्यक्रम	नगरको जनशक्तिलाई दक्ष र स्वस्थ वनाएर जिम्मवेार र जवाफदेही समाजको निर्माण गर्ने	१. युवा ल्कव र आमा समुह, जेष्ठ नागरिक समुहहरुको संस्थागत तथा व्यक्तिगत क्षमता अभिवृद्धि कार्यक्रम मार्फत सवलीकरण गर्ने	२०७६ देखी	२,००,०००	गैसस
		२. संविधान, कानून, नीति नियमको वारेमा जनचेतना अभिवृद्धि कार्यक्रमहरु सञ्चालन गर्ने	२०७६ देखी	१,००,०००	
		३. प्रत्येक वार्डमा सार्वजानीक पुस्तकालय स्थापना गर्ने	२०७६ देखी	५०,००,०००	
		४. वालवालीका उद्यानको निर्माण	२०७६ देखी	५०,००,०००	
		५.युवा अनुभव आदान प्रदान कार्यक्रम	२०७६ देखी	१,००,०००	
		६. जेष्ठ नागरिक केन्द्रको स्थापना	२०७६ देखी	५०,००,०००	
		७. टोल विकास संस्थाको गठन तथा परिचालन	२०७६ देखी	२,००,०००	
		८. आश्रय स्थलको व्यवस्था	२०७६ देखी	५०,००,०००	
२. हानीकारक सामाजिक परम्परा मुक्त समाजको स्थापना	नगरपालिकालाई सवै प्रकारका विभेद मुक्त समाज, अन्धविश्वास र कुरीति मुक्त घोषणा गर्ने । सामाजिक न्यायमा आधारीत न्याय प्रणालीको प्रवर्धन गर्ने सवै प्रकारका कुरीति र विभेद अन्त गर्न नगरप्रमुखको	१ वोक्सी, छुवाछुत, वालविवाह, दाइजो, लैगिंक असमानता, यौन हिंसा जस्ता हानीकारक समाजिक परम्परा विरुद्ध जनचेतना तथा क्षमता अभिवृद्धि कार्यक्रम २. हानिकार परपरा अन्त्य संयन्त्र निर्माण ३. कानुनी चेतना अभिवृद्धि कार्यक्रम	२०७५ देखी २०८०	२५,००,०००	गैसस

	अध्यक्षतामा उपसमिति गठन गर्ने	७. न्यायिक संयोजन समितिको क्षमता अभिबृद्दि कार्यक्रम			
				२,३२,००,०००	

५.७. वन, वातावरण, जलवायु परिवर्तन अनुकुलन र विपद जोखिम व्यवस्थापन

दुरदृष्टीः

व्यवस्थित वन, आकर्षक जैविक विविधता

सम्वृद्ध जलाधार, दक्ष उपभोक्ता नगरको सम्वृद्धता

लक्ष्य

नगरभित्रको वन, वनस्पति, वन्यजन्तु, जलाधारको वैज्ञानिक व्यवस्थापनद्धारा उत्थानशिल क्षमता अभिवृद्धि गर्ने, जलवायु परिवर्तन अनुकुलन र विपद जोखिम न्यूनीकरण/व्यवस्थापन गर्न नागरिकको उत्थानशील क्षमतामा अभिवृद्धि गरी सुरक्षित तथा सन्तुलित वातावरण श्रृजना गदै सम्वृद्धीको आधार तयार गर्ने लक्ष्य प्राप्त गर्न निम्न लिखित उद्धेश्यहरु निर्धारण गरिएको छः

१. वन तथा वातावरण, जलवायु परिवर्तन, वन्यजन्तु र जलाधारहरुको वैज्ञानिक व्यवस्थापन गर्दै उत्थानशील क्षमता अभिवृद्धि गर्ने ।

२. प्राकृतिक स्रोत र साधनको वैज्ञानिक व्यवस्थापन गरी वन तथा प्राकृतिक श्रोतहरुलाई वैकल्पीक आय आर्जन, पर्यापर्यटन प्रवर्धन र रोजगार प्रदान गर्ने क्षेत्रको रुपमा विकास गर्ने ।

३.हरियाली र वातावरणीय सन्तुलन कायम गरी जल श्रोत र जमिनको संरक्षण गर्ने ।

नीति तथा कार्यक्रम

१. वन क्षेत्रको घनत्वमा वृद्धि गरी (निजी, सामुदायिक तथा सरकारी) सार्वजानीक स्थलहरुमा उत्पादनमुलक तथा सौन्दर्यमुलक प्रजातीहरु वृक्षारोपण गरी नगरलाइ हरियो शहरको रुपमा विकास गर्ने ।

२. नगरका हरेक नागरीकलाई वन तथा प्राकृतिक श्रोतहरुको व्यवसायमुखी वैज्ञानीक व्यवस्थापनको लागि सक्षम वनाउने

४. नगरभित्र वग्ने नदीहरुको जलाधार क्षेत्रहरुको योजनाबद्ध ब्यवस्थापन एवं संरक्षण गर्ने

६.जलवायु परिवर्तन अनुकुलन र विपद जोखिम न्यूनिकरण तथा व्यवस्थापन क्षमता अभिवृद्धि गरी उत्थानशील क्षमता अभिवृद्धि गर्ने

मुख्य कार्यक्रमहरु

तालिका: ५० वन वातावरण, जलवायु परिवर्तन अनुकुलन र विपद जोखिम व्यवस्थापन: मुख्य कार्यक्रमहरु

कार्यक्रमहरु	कार्यनीति	कृयाकलापहरु	पहिलो ५ वर्ष	अनुमानित वजेट रु.	सहकार्य
१. वन व्यवस्थापन	नगरभित्रको सबै प्रकारको वन (नीजि, सरकारी, सामुदायिक) क्षेत्रलाई अद्याविधिक राखेर गुणस्तर अभिवृद्धि गर्ने । सामुदायिक वनको विधान तथा कार्ययोजनाहरु परिमार्जन गरेर उपभोक्ताहरुको क्षमता अभिवृद्धि गरी वैज्ञानीक वन व्यवस्थापन गर्ने	१. नगर भित्रको वनको प्रोफाइल तयार गर्ने २. वैज्ञानिक वन व्यवस्थापनको लागी वन कार्य योजनाहरुको परिमार्जन सहित नविकरण (२० वटा) ३. आधुनिक औजारहरुको खरिद तथा व्यवस्थापन ४. वैज्ञानिक वन व्यवस्थापनको लागी वन समुहहरुका क्षमता अभिवृद्धी	२०७६ देखी २०७७ सम्म	३०,००,०००	सामुदायिक वन
२. नीजि वन प्रवर्धन	कृषकहरुलाई जग्गाको सहि सदुपयोगको लागी उत्प्रेरणा सहित नीजि वनको प्रवर्धन गर्ने	१. विरुवा उत्पादन २.नतिजामूलक वृक्षारोपणको लागी पुरस्कार ३.वन समुहहरुको क्षमता अभिवृद्धी तालिम	२०७६ देखी २०७७ सम्म	१,००,००,०००	नीजि क्षेत्र, कृषक
३. मध्यवर्ती क्षेत्र सामुदायिक वन वैज्ञानिक व्यवस्थापन	वनको विधान तथा कार्ययोजनाहरु परिमार्जन गरेर उपभोक्ताहरुको क्षमता अभिवृद्धि गरी वैज्ञानीक वन व्यवस्थापन गन	१. वन समुहहरुको क्षमता अभिवृद्धी २. वैज्ञानिक वन व्यवस्थापन	२०७८ देखी	१०,००,०००	
४. घाँसे मैदान व्यवस्थापन	घाँसे मैदान व्यवस्थापनको कार्ययोजना निर्माण गरी लागु गर्ने	१. उन्नत जातका घाँसको वीउ तथा विरुवाको वितरण तथा रोपण २. घाँसे मैदानहरुको संरक्षण तथा व्यवस्थापन	२०७६ देखी	५,००,०००	निकुञ्ज

५. वन तथा फलफूल विकास	सामुदायिक वनहरुको कार्ययोजना परिमार्जन गरेर फलफूल रोपण गर्ने कार्यक्रमहरु तर्जुमा गर्ने	१. सामुदायिक वनमा फलफूल विरुवा रोपण	२०७६ देखी	५,००,०००	
६. वेत, वाँस, अम्रिसो प्रवर्धन	सामुदायिक वन तथा सार्वजानीक जमिनमा वेत तथा वास रोपण गर्ने	१. विरुवा उत्पादन तथा रोपण सहयोग २. प्रदर्शनी केन्द्रको स्थापना	२०७६ देखी	१०,००,०००	
७. नगरलाई हरियाली नगरको रुपमा विकास गर्ने	जनसहभागीता मार्फत वातावरणीय सन्तुलन सहितको विकास गर्ने । विरुवा उत्पादन नर्सरी संचालन र रोपणमा अनुदान	१.वार्षिक एकलाख विरुवा उत्पादन क्षमताका नर्सरी निर्माण गर्न सहयोग गर्ने २. सवै सडक किनारा, खोला किनारा र सार्वजानीक स्थलमा वृक्षारोपण गर्ने	१. २०७६ देखी २. २०७७ देखी	२५,००,०००	
८. जलवायु परिवर्तन अनुकुलन तथा विपद जोखिम न्यूनिकरण	जलवायु परिवर्तन अनुकुलन, विपद जोखिम न्यूनिकरण समेत समावेश गरी नगरपालिका भित्र वग्ने खोला वा नदीहरुको एकिकृत जलाधार व्यवस्थापन योजना तर्जुमा तथा कार्यन्वयन गर्ने	१. एकिकृत जलाधार व्यवस्थापन योजना तर्जुमा एवं कार्यान्वयन २. स्थानिय विपद तथा जलवायु उत्थानशिल योजना तयारी तथा कार्यान्वयन	२०७६।२०७७	२,००,००,०००	सहकारी, स्थानिय संस्थाहरु
९. विपद व्यवस्थापन	विपद व्यवस्थापन ऐनले निर्दिष्ट गरे मुताविक नीति तथा कार्यक्रम निर्माण गरी कार्यान्वयन गर्ने	१.स्थानिय विपद व्यवस्थापन समितीहरुको क्षमता अभिवृद्धी तथा परिचालन २. विपद व्यवस्थापन - पूर्व तयारी (सामाग्री, कोष) ३. प्रतिकार्य सहयोग (सामाग्री, कोष)	२०७६।२०७७	१,००,००,०००	रेडक्रस, सेना, प्रहरी, गैसस
				३,८५,००,०००	

५.८. भौतीक पूर्वाधार विकास

दुरदृष्टीः

समावेशी र वातावरण मैत्री भौतिक पूर्वाधार विकास ।

लक्ष्य तथा उद्धेश्यहरु

नगरपालिका भित्रका सबै सार्वजानीक तथा व्यवसायिक प्रयोजनका भौतिक पूर्वाधारहरुलाई समावेशी, सुरक्षित, वातावरण मैत्रि र सबै निजी संरचनाहरुमा न्यूनतम मापदण्ड सुनिश्चित गरी शुशासन र जवाफदेहीता प्रत्याभूति गर्ने ।

१. विपन्न, सामाजिक रुपमा पिछडीएका, सिमान्तकृत र जोखिममा परेका नगरवासीहरुको लागि सुरक्षित आवासको व्यवस्था गर्ने

२. नगरपालिका भित्र व्यवस्थीत वसोवास विकास गरी निर्माण आचारसंहीता लागु गर्ने

३. नगरपालिकाले सार्वजनिक रुपमा निर्माण गर्ने हरेक संरचनाहरुमा निर्माण आचारसंहिता लागु गर्ने

४. समुदायमा आधारीत संगठनमा संगठीत गरी सार्वजनीक संरचनाहरुको निर्माण, जनलेखा परिक्षण तथा सामाजिक लेखापरिक्षण सहित अनुगमन तथा मुल्याँकन सुनिश्चित गर्ने

नीति तथा कार्यक्रम

- नगरभित्र भौतिक पूर्वाधार आचारसंहीता निर्माण गरी कार्यान्वयन गर्ने
- आर्थिक रुपमा विपन्न, असाय र सडक वालवालीकाहरुका लागि सुरक्षित आवासको विकास गर्ने
- सबै टोलहरुमा समुदायमा आधारीत संगठनहरु मार्फत एकिकृत रुपमा पुस्तकालय, सूचना केन्द्र, सभा कक्ष भएका सामुदायिक भवनहरु तथा खेलकुद परिसर, साँस्कृतीक गृह, मनोरन्जन पार्क, सार्वजनीक शौचालय स्थापना गर्ने ।
- सबै प्रकारका भौतिक संरचना निर्माणमा ८० प्रतिशत नगरपालिका र २० प्रतिशत स्थानिय समुदायको सहभागितामा गर्ने
- विपद तथा जोखिममा रहेका कारण जोखिममा रहेका वस्ती, खेत, वनजंगलको संरक्षण गर्ने

मुख्य कार्यक्रमहरु:

<table>
<tr><td colspan="6">तालिका ५१: भौतिक पूर्वाधार विकास : मुख्य कार्यक्रमहरु</td></tr>
<tr><td>कार्यक्रमहरु</td><td>कार्यनीति</td><td>कृयाकलापहरु</td><td>पहिलो ५ वर्ष</td><td>अनुमानित वजेट रु.</td><td>सहकार्य</td></tr>
<tr><td>सडक तथा पुलपलेसाहरु निर्माण मरमत तथा संभार</td><td>जनसहभागीतमा नगर क्षेत्रका सडकका दुवै किनारमा नाली निर्माण गरी वृक्षारोपण गर्न मिल्नेगरी हरित सडक निर्माण गर्ने</td><td><table><tr><td>वार्ड न.</td><td>पिच</td><td>ग्राभेल</td><td>नयाँ वनाउने</td></tr><tr><td>१</td><td>७</td><td>७</td><td>३</td></tr><tr><td>२</td><td>१०</td><td>२०</td><td>१०</td></tr><tr><td>३</td><td>१२</td><td>२०</td><td>१०</td></tr><tr><td>४</td><td>१०</td><td>९</td><td>४</td></tr><tr><td>५</td><td>१२</td><td>५</td><td>५</td></tr><tr><td>६</td><td>७</td><td>१०</td><td>३</td></tr><tr><td>७</td><td>७</td><td>१७</td><td>१</td></tr><tr><td>८</td><td></td><td>२१</td><td>१६</td></tr><tr><td>९</td><td></td><td>१९</td><td>२२</td></tr><tr><td>जम्मा</td><td>६५</td><td>११८</td><td>७५</td></tr></table></td><td>२०७६ देखी सडक दुवै किनारामा नाला खोल्ने र ग्राभेल गर्ने</td><td>१,९३,५०,००,०००</td><td>सडक कार्यालय, उपभोक्ता समुह, संघिय सरकार, प्रदेस सरकार</td></tr>
<tr><td>सिंचाई</td><td>संघिय सरकार, प्रदेस सरकारसँग सहकार गरेर उपभोक्ता समुह मार्फत निर्माण गर्ने</td><td>नहर निर्माण

कुलो मर्मत

डिप वोरिंग निर्माण</td><td>२०७६ देखी</td><td>२,५०,००,०००</td><td></td></tr>
<tr><td>खानेपानी</td><td>फिल्टर यन्त्रका लागी अनुदान सहयोग</td><td>सवै घरपरिवार पानी फिल्टर यन्त्रको वितरण (१०,००० घरपरिवार)</td><td></td><td>२,५०,००,०००</td><td></td></tr>
<tr><td></td><td>नगरपालिकाको अनुदान</td><td>हाते पम्प निर्माण (५०० घरपरिवार)</td><td></td><td>५०,००,०००</td><td></td></tr>
<tr><td>हेलिप्याड</td><td>स्थानीय जनसमुदायसँग सहकार्य गरेर हेलिप्याड निर्माण गर्ने</td><td>हेलीप्याड निर्माण</td><td>२०७६ देखी</td><td>५,००,०००</td><td></td></tr>
<tr><td>वसपार्क</td><td>समुदायमा आधारीत समुहहरु तथा नीजि क्षेत्रहरुसँग सहकार्य गरी वसपार्क निर्माण गर्ने</td><td>वसपार्क निर्माण तथा संचालन</td><td>२०७६ देखी</td><td>२,००,००,०००</td><td></td></tr>
<tr><td>खेलकुद मैदान</td><td>समुदायमा आधारीत संस्थाहरुसँग सहकार्य गरी खेलकुद मैदानहरु निर्माण गर्ने</td><td>स्थानिय स्तरको खेलकुद मैदान निर्माण तथा संचालन</td><td>२०७६ देखी</td><td>२,००,००,०००</td><td></td></tr>
<tr><td>सार्वजनिक भवन निर्माण</td><td>प्रत्येक वडाहरुमा आवश्यक पर्ने सार्वजानीक भवनरु स्थानीय समुदायहरुसँग सहकार्य गरी निर्माण गरिनेछ ।</td><td>सामुदायिक भवनको निर्माण तथा संचालन</td><td>२०७६ देखी</td><td></td><td></td></tr>
<tr><td>सरकारी भवन</td><td>नगरपालिकाको भवन आचारसंहिता मुताविक स्थानीय समुदायसँग सहकार्य गरेर सरकारी भवन निर्माण गर्ने</td><td>वडा कार्यालय निर्माण</td><td>२०७६ देखी</td><td>९,००,००,०००</td><td></td></tr>
</table>

रंगशाला (व्यायामशाला)	स्थानीय समुदाय, तथा साझेदार निकायहरुसँग सभफेदारी गरेर निर्माण गरिने	पालिका स्तरको खेल मैदान रंगशालाको निर्माण	२०७८ देखी	३,००,००,०००	
वधशाला	अनुदान दिई नीजि व्यवसायिलाई प्रोत्साहित गर्ने ।	९ वटा वधशाला निर्माण र संचालन	२०७६ देखी	२७,००,०००	
ठूला विद्यालय	४ वटा विद्यालयहरुलाई स्तरोन्नती गरिने	४ वटा विद्यालय मर्मत तथा निर्माण	२०७६ देखी	२,००,००,०००	
सीप विकास केन्द्र	समुदायमा आधारीत संघ संस्थाहरुसँग सहकार्य गरेर सीप विकास केन्द्रको निर्माण गर्ने	सीप विकास केन्द्रको स्थापना र संचालन	२०७६	२०,००,०००	
सुविधा सम्पन्न अस्पताल	संघिय तथा प्रान्तीय सरकारहरुसँग सहकार्य गरेर सुविधा सम्पन्न अस्पतालको निर्माण गर्ने	सुविधा सम्पन्न अस्पताल स्थापना र संचालन	२०७६	१०,००,००,०००	संघिय, प्रदेशसरकार
हेल्थपोष्ट तथा जन्म केन्द्र	वडा कार्यलय तथा समुदायमा आधारीत संघ संस्थाहरुसँग सहकार्य गरेर हेल्थपोस्ट निर्माण गर्ने	हेल्थपोष्ट तथा जन्म केन्दको निर्माण तथा संचालन	२०७६	४,००,००,०००	
सार्वजनिक शौंचालय	शैचालय निर्माण गरी नीजि क्षेत्र वा स्थानिय संस्थाहरुलाई संचालनमा परिचालन गर्ने	सार्वजनिक शौंचालयको निर्माण तथा संचालन	२०७६	४,५०,००,०००	
सांस्कृतीक गृह तथा सार्वजनिक पुस्तकालाय	समुदायमा आधारीत संस्थाहरुसँग सहकार्य गरेर साँस्कृतिक तथा सार्वजानीक पुस्तकालय निर्माण गरेर व्यवस्थापन गर्न सहजीकरण गर्ने	सांस्कृतीक गृह तथा सार्वजनिक पुस्तकालाय	२०७६	१,००,००,०००	
एकिकृत वस्ती	जेखिममा रहेका घरधूरीहरुलाई पहिचान कार्यविधी तयार गर्ने	एकिकृत वस्ती विकास	२०७६ देखी	५,००,००,०००	
				२,४२,४७,००,०००	

परिच्छेद ६ : **श्रोत र साधनको लेखाजोखा**

मानवीय श्रोत

यस गुरुयोजनाले र्निदिष्ट गरेको "सम्वृद्धीका लागि जनसहभागिता" अभियानलाई नगरवासीको सहभागितामा सञ्चालन गरिनेछ ।

आर्थिक श्रोत

यस गुरुयोजनाको कार्यान्वयन गर्न पहिलो ५ बर्षको अनुमानित रु. ३,०९,४१,००,०००।- (रु. तीन अर्ब, नौ करोड, एकचालिस लाख) आवश्यक पर्ने अनुमान गरिएकोछ। यस योजना कार्यान्वयनको लागि आर्थिक श्रोत नगरपालिकाको आन्तरीक श्रोत, प्रदेश सरकारवाट प्राप्त अनुदान, संघिय सरकारको अनुदान, तथा परियोजनामा साझेदारी, गैरसरकारी संस्थाहरुसँग सहकार्य तथा साझेदारी र जनसहभागिता, जनश्रमदान, स्वयंसेवा, व्यवसायिक प्रतिष्ठानहरुको सामाजिक उत्तरदायित्व जस्ता श्रोतहरुवाट जुटाइनेछ ।

प्राविधीक श्रोत

यस गुरुयोजनाको लागि आवश्यक पर्ने प्राविधीक श्रोतहरुको व्यवस्था नगरपालिकाको आन्तरीक श्रोत, प्रादेशीक तथा संघिय सरकारसँग साझेदारी, गैरसरकारी एवम् निजी क्षेत्रसँग सहकार्य गरेर प्रवन्ध गरिनेछ ।

अनुमानित वजेट तथा श्रोतहरुः

तालिका ५२: अनुमानित वजेट तथा श्रोतहरु

क्र.सं	शिर्षक	अनुमानित वजेट रु.	संभावित श्रोतहरु
१.	मानव संशाधन, शिक्षा, विज्ञान तथा प्रविधी	१९,११,००,०००	संघिय सरकार, प्रदेश सरकार, नगरपालिका, गैसस, अन्तरीष्ट गैसस, विद्यालयहरु, नीजि क्षेत्रहरु
२.	स्वास्थ्य, पोषण र सरसफाइ	१०,१५,००,०००	संघिय सरकार, प्रदेश सरकार, नगरपालिका, गैसस, अन्तरीष्ट गैसस, विद्यालयहरु

३.	पर्यटन तथा साँस्कृति	८,००,००,०००	संघिय सरकार, प्रदेश सरकार, नगरपालिका, गैसस, अन्तरष्टिय गैसस, प्राविधीक विद्यालयहरु, नीजि क्षेत्रहरु
४.	कृषि,पशु, सहकारी तथा वजार व्यवस्थापन	१७,९५,००,०००	संघिय सरकार, प्रदेश सरकार, नगरपालिका, सहकारी संस्थाहरु, गैसस, अन्तरष्टिय गैसस, प्राविधीक विद्यालयहरु, नीजि क्षेत्रहरु
५.	उद्योग, बाणिज्य तथा व्यापार	७,५५,००,०००	संघिय सरकार, प्रदेश सरकार, नगरपालिका, सहकारी संस्थाहरु, गैसस, अन्तरष्टिय गैसस, प्राविधीक विद्यालयहरु, नीजि क्षेत्रहरु
६.	युवा तथा खेलकुद र सामाजिक विकास	२,४९,००,०००	संघिय सरकार, प्रदेश सरकार, नगरपालिका, सहकारी संस्थाहरु, गैसस, अन्तरष्टिय गैसस, प्राविधीक विद्यालयहरु, नीजि क्षेत्रहरु
७.	वन, वातावरण, जलवायु परिवर्तन र विपद जोखिम व्यवस्थापन	३,८५,००,०००	संघिय सरकार, प्रदेश सरकार, नगरपालिका, सामुदायिक वन उपभोक्ता समुह, गैसस, अन्तरष्टिय गैसस, प्राविधीक विद्यालयहरु, नीजि क्षेत्रहरु
८.	भौतीक पूर्वाधार विकास	२,४२,४७,००,०००	संघिय सरकार, प्रदेश सरकार, नगरपालिका, नीजि क्षेत्रहरु
	जम्मा	३,११,५७,००,०००	

परिच्छेद ७ : **सरोकारवालाहरु र तिनको अपेक्षित भूमिका**

सरोकारवालाहरु

यस गुरुयोजनाको कार्यान्वयनका लागि निम्नलिखित सरोकारवालाहरुको भूमीका महत्वपूर्ण रहनेछ ।

१. नगरपालिका

यस गुरुयोजनाको कार्यान्वयनको नेतृत्वदायी भूमीका नगरपालिकाले खेल्नेछ । आवश्यक श्रोत र साधनहरुको व्यवस्थापनमा नेतृत्वदायी भूमीका खेल्दै जनपरिचालन मार्फत शुसासनको प्रत्याभुति गराइदै कार्यान्वयन गरिनेछ ।

२. राजनितिक दलहरु

यस गुरुयोजनको कार्यान्वयनको लागि सवै राजनीतिक दलहरुको भूमीका अपरिहार्य छ । गुरुयोजनाका कार्यक्रमहरुको वारेमा नगरवासीहरुलाई सूसुचित गराउन, उनीहरुको सकारात्मक धारणा निर्माण गर्न कार्यक्रमहरुको कार्यान्वयनको लागि जन सहभागिता वृद्धि गर्न र श्रोतहरु संकलनमा महत्वपूर्ण भूमीका रहनेछ ।

३. सहकारी संस्थाहरु

यस गुरुयोजनाको कार्यान्वयनका लागि स्थानिय रुपमा रहेका सहकारीहरुको सकृय भूमीका रहनेछ र कार्यक्रमहरु कार्यान्व्यनको लागि सहकारीहरुसँग साझेदारी गरिनेछ ।

४. समुदायमा आधारीत संगठनहरु)

यस गुरुयोजनाले अवलम्वन गरेका अभियान तथा समुदायमा आधारीत कार्यक्रमहरु कार्यान्वयन गर्न एवम् अनुगमन गर्न समुदायमा आधारीत संगठनहरु जस्तै (समुह तथा स्थानिय गैह्र सरकारी संस्थाहरु, युवा क्लवहरु, उपभोक्ता समुहहरु, आमा समुहहरु) को भूमीकालाई सकृय गराईनेछ ।

५. गैरसरकारी संस्थाहरु तथा आयोजनाहरु

जनचेतना, क्षमता अभिवृद्धि तथा अभियानहरु सञ्चालनका लागि गैरसरकारी संघ संस्थाहरुसँग साझेदारी एवम् सहकार्य गरिनेछ ।

६. नीजि व्यापारिक प्रतिष्ठानहरु

व्यवसायिक समाजिक उत्तरदायित्व अन्तरगत नीजि तथा व्यापारीक प्रतिष्ठानहरुसँग सहकार्य गरेर जनचेतना तथा क्षमता अभिवृद्धि, पुस्तकालय, सूचनाकेन्द्र, प्रतिक्षालय, सामुदायिक भवन जस्ता कार्यक्रमहरु सञ्चालन गर्न सहकार्य तथा साझेदारी गरिनेछ ।

७. प्रादेशिक सरकार

नगरपालिकाले निर्दिष्ठ गरेरका कार्यक्रमहरु सञ्चालन गर्न तथा प्रदेश सरकारका कार्यक्रमहरु कार्यान्वयन गर्नको लागि सहकार्य तथा समन्वय गरिनेछ ।

८. संघिय सरकार

राष्टिय महत्वका कार्यक्रमहरु सञ्चालनको लागि तथा नगरपालिका भित्र संघिय सरकारको सहयोग प्राप्त गर्नु पर्ने आयोजनाहरु कार्यान्वयन गर्न संघिय सरकारसँग सहकार्य गरिनेछ ।

९. विद्यालय तथा शैक्षिक प्रतिष्ठानहरु

यस गुरुयोजनाले निदिष्ट गरेका हरित क्वल, सरसफाइका कार्यक्रमहरु, वृक्षारोपण, विज्ञान तथा प्रविधी एवम नयाँ विषयहरुका वारेमा नगरवासीहरुलाई जानाकारी गराउने कार्यक्रमहरु विद्यालयको नेतृत्वमा कार्यान्वयन गर्न उत्प्रेरीत गरिन्छ ।

१०. वर्दिया राष्ट्रिय निकुञ्ज

नगरवासीहरु र राष्टिय निकुञ्जवीचको सम्वन्ध सुमधुर वनाउन र वन्यजन्तुवाट प्रभावित परिवारहरुलाई क्षतिपूर्ति एवम् नगरवासीहरुलाई वन्यजन्तुहरुका आनीवानी र व्यवहारको वारेमा जानकारी गराउने र क्षमता अभिवृद्धिका कार्यक्रमहरु सञ्चालनको लागि सहकार्य तथा समन्वय गरिनेछ ।

११. सञ्चार संस्थाहरु

यस गुरुयोजनाले निदिष्ट गरेका कार्यक्रमहरु र योजनाहरु छनौट देखी सम्पन्न भइन्जेलसम्म उपभोक्ताहरुलाई सुसुचित गराउन र नगरपालिकामा सूचनाको हक प्रत्याभुति गराउन सञ्चार माध्यमहरुको भूमीका प्रभावकारी रहने छ ।

१२. दातृ निकायहरु

नगरपालिका भित्र सामाजिक अभियानका कार्यक्रमहरु सञ्चालन गर्न, ठूला परियोजना सञ्चालन गर्न र विभिन्न विषयका अनुसन्धानात्मक परियोजना सञ्चालन गर्न दातृनिकायहरु सँग साझेदारी तथा सहकार्य गरिनेछ ।

परिच्छेद ८: अनुगमन तथा मूल्याङ्कन योजना

अनुगमन तथा मूल्याङ्कन पद्धति

यस गुरुयोजनाले निर्दिष्ट गरेका कार्यक्रमहरुलाई प्रत्येक त्रैमासिक रुपमा अनुगमन गरिने छ भने गुरुयोजनाको प्रगती समिक्षा प्रत्येक वर्षमा गरिने छ र नगरसभामा र कार्यपालिका वैठकमा प्रगती प्रतिवेदन पेश गरी छलफल गरिनेछ । समिक्षाको अवस्थामा असान्दर्भीक कृयाकलापहरुलाई विस्थापीत गरिनेछ र प्रभावकारी कृयाकलापहरुलाई सान्दर्भीकता हरेर थप्दै गइनेछ ।

यस गुरु योजनाले निदिष्ट गरेका विकास योजना, नीति, कार्यक्रम तथा आयोजनाहरुको कार्यान्वयन पक्षलाई प्रभावकारी, नतिजामुखी र जवाफदेहीपूर्ण वनाउन र शुसासनको प्रत्योभुति गराउन नियमीत रुपमा अनुगमन तथा मुल्याङ्कने गरिनेछ । अनुगमन तथा मुल्याङ्कनलाई परिणाममा आधारीत व्यवस्थापन पद्धतीमा आधारीत रहेर अनुगमन तथा मुल्याङ्कन गरिनेछ ।

अनुगमन तथा मुल्याँकन

लगानी अनुगमनः नगरप्रमुखको नेतृत्वमा नागरीक समाज र समुदायमा आधारीत संस्थाका प्रतिनिधीहरुको सहभागितामा अनुगमन तथा मुल्याँकन उपसमिति गठन गरेर नगरपालिका भित्र नगरपालिका वा अन्य सरोकारवालाहरुले सञ्चालन गर्ने सबै प्रकारका कार्यक्रमहरु तथा योजनाहरुको छनौट प्रक्रिया देखी नै नागरिकको सहभागिता अनिवार्य गरिनेछ र कुन प्रक्रियावाट निर्माण गर्ने भन्ने कुराको निर्णय गरिनेछ । प्रत्येका ३ महिनामा योजना, कार्यक्रमहरु एवम् कृयाकलापहरुको लगानी एवम् प्रगतीहरुको नियमित रुपमा अनुगमन गरेर प्रतिवदेन सार्वजानीक गरिनेछ ।

प्रक्रिया अनुगमनः योजना तथा कार्यक्रमहरु विधी तथा प्रक्रिया सम्मत छन् की छैनन भन्ने वारेमा नियमित रुपमा अनुगमन गरेर प्रतिवेदन सार्वजनीक गरिनेछ ।

परिणाम अनुगमनः लगानी अनुसार प्रतिफल आउछ की आउदैन भन्ने वारेमा अनुगमन गरिनेछ र कार्यक्रम वा परियोजनाको समाप्ती पश्चात मुल्याँकन गरेर प्रतिवेदन सार्वजनीक गरिनेछ ।

अनुगमन तथा मुल्याङ्कन संयन्त्र

विषयगत समिति : नगर प्रमुखको अध्यक्षतामा अनुगमन तथा मुल्याङ्कन समिति निर्माण अनुगमनतथा मुल्याङ्कन कार्यविधी निर्माण गरी नगरसभावाट पारित गराई लागु गरिनेछ । आवश्यक परेमा वडा अध्यक्षको अध्यक्षतामा वडा स्तरमा उपसमितीहरु निर्माण गरिनेछ ।

अनुगमन खाका

तालिका: ५२ परिणाम अनुगमन खाका									
क्र.स.	सुचक/लक्ष	आधार वर्ष	२०७५/२०७९	प्रगती	सुचनाको स्रोत	सुचनाको पुष्ट्याई	अनुगमनको अन्तराल	जिम्मेवारी	अनुमान तथा जोखिम
१.	वार्षिक औषत आर्थिक वृद्धिदर (प्रतिशत परिवारीक)	९८४००	२०७६, २०७७ ८ प्रतिशत, २०७८, २०७९ प्रतिशत						
२	स्वास्थ्य विमा (घरपरिवार)								
३.	शौचालयको उपलब्ध घरधुरीहरु	८२ प्रतिशत	शत प्रतिशत						
४.	शुद्ध खाने पानीको उपलब्धता	१२ प्रतिशत	शत प्रतिशत						
	शाक्षरता	६५ प्रतिशत (पुरुष ७४ प्रतिशत, महिला ५८ प्रतिशत)	९९ प्रतिशत						
५	कुरीति प्रभाव (वोक्सी, छाउपडी, वालविवाह, जातीय छुवाछुट)	सवै वार्डहरुमा व्याप्त	मुक्त क्षेत्रको						
६	धान उत्पादन प्रतिविगाह परिणाम	१५ क्विन्टल	२९ क्विन्टल						
७	जमिनमा खेतले ढाकिने हालकोअवधी	६ महिना	१२ महिना						
८	पशुपालक कृषक घरधुरी	३८ प्रतिशत	५५ प्रतिशत						
९	सामुदायिक वनवाट आम्दानी	१,२५,०००	२,५०,०००						
१०	वन मौजाद वृद्धिदर	१.५ प्रतिशत	३ प्रतिशत						

लगानी वा नतिजाका सूचकहरु

तालिका ५३: लगानी अनुगमन सूचाँक

क.स.	सुचक/लक्ष	आधार वर्ष	लक्ष्य २०७५/२०७९	प्रगती	सुचनाको स्रोत	सुचनाको पुष्ट्याई	अनुगमनको अन्तराल	जिम्मेवारी	अनुमान तथा जोखिम
१.	स्वास्थ्य चौकी	४ वटा	९ वटा						
२.	व्यवस्थित वधशाला निर्माण	०	९ वटा						
३.	प्राविधीक विद्यालय स्थापना	२ वटा	४ वटा						
४.	एकिकृत सुचना केन्द्र	०	९ वटा						
५.	कृषि प्रदर्शनस्थल	०	१ वटा						
६.	वैज्ञानिक वन व्यवस्थापन	०	२० सा.व.						
७.	सडक किनारा तथा नदी किनारा वृक्षारोपण	०	२० कि.मी.						
८.	वजार सेवा केन्द्र एव संकलन केन्द्रको स्थापना	०	९ वटा						
९.	दूध चिस्यान केन्द्र स्थापना	०	९ वटा						
१०.	भण्डारण केल्ड र सुख्खा स्थापना	०	१ वटा						
११.	वन्यजन्तु छेकवार अवरोध		२० कि.मी.						
१२.	जलवायु परिवर्तन सूचना केन्द्र	०	१ वटा						
१३.	विपद पुनस्थापना केन्द्र	०	९ वटा						
१४.	थारु, पहाडी समुदाय मिश्रीत साँस्कृतिक संग्रालय	०	१ वटा						
१५.	होम स्टे सुविधा	१० घरधुरी	२०० घरधुरी						
१६.	गोवर ग्यास	१२१६ घरधुरी	१००० घरधुरी						
१७.	साना उद्योग	३४ वटा	५०० वटा						

१८.	मझौला उद्योग	५	१००						

अनुसूचीहरु

अनुसूचि १ घरधुरी विवरण

वडागत घरधुरी विवरण

वडा नं	जनसंख्या	घरधूरी
१	७७२८	१५३२
२	१०११५	१६८६
३	६६३२	१४९२
४	५६८६	१०८३
५	६६३७	१२१३
६	४६४७	८६३
७	५०७९	८७०
८	३९७१	८७८
९	५३१९	१०५०
जम्मा	५५८१४	१०६६७

श्रोत : घरधुरी शर्भेक्षण २०७५

ऋतूसुची २ एम्र समूह ऋतुसर जन्संख्ङ्ँीव्वरण

वडा नं	उमेर समुह अनूसार			
	१ देखि ५ वर्ष	६ देखि १४	१५ देखि ५९	६०भन्दा माथि
१	८५०	१५४५	४५५९	७७४
२	७८०	३६६२	५४६१	२१३
३				
४	६८२	९६६	३४११	६२७

५	५०२	१९६६	३३९१	४६८
६	३५४	१४२५	२५५६	३१२
७				
८	४५०	१४९७	१७२२	३०२
९				
कूल	३६१८	११०६१	२११००	२६९६

श्रोत : ठाकुरवावा नगरपालिका घरधुरी शर्भेक्षण २०७५

अनूसुची ३ वडागत जातजाती घरधुरी विवरण

वडागत घरधूरी विवरण जातजाती अनूसार						
वडा नं	वाहून घरधूरी	क्षेत्री घरधूरी	थारु घरधूरी	मगर घरधूरी	ब्रसनामी घरधूरी	दलित घरधूरी
१	४४०	२४९	६९२	२७	७	११२
२	२३६	३०३	८२४	६७	४२	२९३
३	२२६	३२६	८२६	१३	१७	६६
४	२३०	१७५	६२०	१५	४	३९
५	१७२	१६६	७७६	३९	१४	३८
६	१४२	२००	२९८	१०	५०	१६२
७	२०	२०४	५७६	२	१५	५३

८	४४	२१८	५००	३८	१३	६५
९	१०७	१६८	६५९	२३	५	८७
जम्मा	१६१७	२००९	५७७१	२३४	१६७	९१५
प्रतिशत जम्मा	१५	१९	५४	२	२	९

श्रोत : ठाकुरवावा नगरपालिका घरधुरी शर्भेक्षण २०७५

अनूसुची ४ जनसंख्याको अन्य बिवरण संख्यामा

जनसंख्याको अन्य बिवरण संख्यामा																			
भुमी हिन			मूक्त कमलरी			मूक्तकमैया			अपांग (फरक क्षमता भएका)			अनाथ वालवालिका			एकल महिला		दूर्व्यसनीहरु		
घरधूरी	पु	म	घरधूरी	पु	म	घरधूरी	पु	म	घरधूरी	पु	म	घरधूरी	पु	म	घरधूरी	म	घरधूरी	पु	म
१९४	६१५	६५०	८	०	८	४४	४४	०	४४	३०	१४	३५	२०	१५	१११	१११	३०	५०	०
२९०			६६		६६				७०	३२	३८	५	२	३	१९०	१९०	६७	६२	५
६४	१३०	१४१	११		११	३७	९५	९४	३५	२९	२१	३	१	२	१४८	१५१	३६	२७	९
						७८	७१	७	२१	१६	५	१४	६	८	१०८	१०८	११२	१२	

१११	२२२	३३३	४०		४०	२०१	४०२	६०३	६८	५०	४३	१८	८	१०	१०९	१२५	७०	८३	
२५	७३	१०२	१९		१९	८९	८१	८	१०५	६१	५७	८	८	७	१०५	१०५	१६	१२	४
१२१	१०८	१३	३५		३५	११७	१०७	१०	२५	११	१६	३	२	१	१२२	१२५	४	४	
५५	४५	१०	१७		१७	७२	७२		५०	३२	१८	१२	८	४	१२९	१२९	३२	३२	
८६०	११९३	१२४९	१९६	०	१९६	६३८	८७२	७२२	४१८	२६१	२१२	९८	५५	५०	१०२२	१०४४	३६७	२८२	१८

श्रोत : ठाकुरवावा नगरपालिका घरधुरी शर्भेक्षण २०७५

अनूसुची ५मुख्य आम्दानीका श्रोत वडागत

वडा नं	कृषि (घरधूरी)	कृषि (घरधूरी) प्रतीशत	ज्याला मजदूरी नोकरी (घरधूरी)	ज्याला मजदूरी नोकरी (घरधूरी) प्रतीशत	वैदेशिक रोजगार (घरधूरी)	वैदेशिक रोजगार (घरधूरी) प्रतीशत	व्यापार (घरधूरी)	व्यापार (घरधूरी) प्रतीशत	जम्मा घरधूरी
१	९७४	४३	४५२	२०	४४५	२०	३८२	१७	२२५३
२	६९०	४६	६९४	४६	७६	५	४०	३	१५००
३	८९३	६८	२२४	१७	१०३	८	९०	७	१३१०
४	९९२	४८	६५०	३२	३६०	१८	५०	२	२०५२
५	७८५	७१	२२४	२०	५१	५	५२	५	१११२
६	४७४	६२	१०४	१४	१११	१५	७५	१०	७६४
७	४५५	५२	१८०	२१	२२०	२५	१५	२	८७०
८	६०३	६९	१९१	२२	५८	७	२६	३	८७८
९	६२५	६८	१६२	१८	५१	६	८२	९	९२०
जम्मा	६४९१	५६	२८८१	२५	१४७५	१३	८१२	७	११६५९

श्रोत : ठाकुरवावा नगरपालिका घरधुरी सर्भेक्षण २०७५

ऋनूसुची ६ जमीन्ीब्वरण र स्वैम्त्व प्रतीशत

वडा नं	जमीन बिवरण र स्वामित्व प्रतीशत

	अव्वल			दोयम			सिम			चहार		
	पुरुष	महिला	संयुक्त	पुरुष	महिला	संयुक्त	पुरुष	महिला	संयुक्त	पुरुष	महिला	संयुक्त
१	८०	१८	२	०	०							
२												
३												
४	७९	२०	१	८०	२०	०	८०	२०		८०	२०	
५	९३	७		९३	७		८३	१४				
६	५१	२९	२०									
७	९०	२	३									
८				६२	२४	१४						
९	७५	२०	५									

श्रोत : ठाकुरवावा नगरपालिका घरधुरी शर्भेक्षण २०७५

अनूसुची ७ सामाजिक परिदृष्य

जातिय छूवाछूत प्रभावित		छाउपडी मान्ने गरिएको स्थानका		दाइजो प्रथा प्रभावित स्थान	
स्थानको नाम	जातजाती	नाम	प्रभावित जातजाती	नाम	जातजाती

प्रतापपूर, बलाती, सत्घरुवा, रानीपूर, आम्वासा	दलीत	सत्घरुवा, आम्वासा,रानीपूर, गोदना, मानपूर, मिचौया, ढुंग्रहवा, शाहीपूर, खानेपूर, वनविरपेर, वनकटटी, तकीया, मोतीपर, हालिगौडी, मोदनपूर (पश्चिम पाहाडवाट झरेका पहाडी मूल)	ब्राम्हण क्षेत्री, दलित	सबै गाउमा व्यप्त छ	

श्रोत : ठाकुरवावा नगरपालिका घरधुरी शर्भेक्षण २०७५

अनूसुची ८ शैक्षिक सस्था तथा विद्यार्थी विवरण

वडा नं	प्रकार		स्कुल वा क्याम्पस		विद्यार्थी संख्या	छात्र	छात्रा	जातको आधारमा			
	सरकारी	नीजि	स्कुल	क्याम्पस				वाहून	क्षेत्री	दलित	आदीवासी
१	३	४	६	१	४४२६	२१९२	२२३४	११४३	१०७०	३३९	१९७४
२	६	०	६		८८४	४०१	४८२	७५	१०६	१३५	५६७
३	५	१	५	१	११५१	५७५	५७६	१५०	२१६	९२	६९५
४	४	१	५		८०६	३७९	४२७	१०८	१२८	२९	५५४
५	५	१	६		१४८०	७९४	६८५	२४२	१७५	४१	१०२१
६	५	२	७		१६७८	८४९	८२३	४७७	५८	२४८	५३६
७	२	०	२		२९७	११५	१८२	४	५२	२०	२२१
८	२	१	३		२२८१	१०२३	१२५८	१५७	३९९	२०७	१५१८
९	३	३	६		१७४४	८८२	८९१	१७१	४०२	१७१	९९८
जम्मा	३५	१३	४६	२	१४७४७	७२१०	७५५८	२५२७	२६०६	१२८२	८०८४

श्रोत : ठाकुरवावा नगरपालिका घरधुरी शर्भेक्षण २०७५

ऋतुसूची ९ नरमँ रहेकँ स्वँस्थ्इ संस्थँहरु

वडा नं	स्वास्थ्य संस्थाहरुको नाम	प्रकार	क्षमता	स्थान
१	नेउलापूर स्वास्थ्य चौकी	सरकारी	सबैलाई प्राथमिक उपचार	भूरीगाउं बजार
२	गाउं किल्नीक	सरकारी	सबैलाई प्राथमिक उपचार	वेलहनी, वलाती, संगहवा
३	शहरी स्वास्थ्य केन्द्र	सरकारी	सबैलाई प्राथमिक उपचार	गोदाना
४	स्वास्थ्य चौकि बग्नाह र सर्षदंश उपचार केन्द्र	सरकारी	सबैलाई प्राथमिक उपचार	नगरपालीका भरी
५	पवित्र फार्मेसी शाहिपुर, चौधरी स्वास्थ्य क्लिनीक, पूरि स्वास्थ्य क्लिनिक	निजि	४१००	शाहिपूर र तकिया
६	शिवपूर स्वास्थ्य चौकी	सरकारी	सबैलाई प्राथमिक उपचार	ठकूवा
७	छैन			
८	स्वास्थ्य चौकि ठाकूरद्वार	सरकारी	सबैलाई प्राथमिक उपचार	ठाकूरबाबा ८चिउकैया
९	ठाकूरद्वार सामूदायीक स्वास्थ्य इकाई	सरकारी	जाचं र औषधी	ठाकूरद्वार, बर्दिया

श्रोत : ठाकुरवावा नगरपालिका घरधुरी शर्भेक्षण २०७५

ऋतुसूची १० द्वक्ँ स्व्ँस्थ्इ क्र्मीक्ँ ी्व्रण्

दक्ष स्वास्थ्य कार्य कर्ताको विवरण							
वडा नं	महिला	पूरुष	जम्मा	वाहून	क्षेत्री	दलित	आदीवासी
१	३	३	६	२	३	०	१
२	१८	३	२१	३	४		१३
३	३	५	८	२	३	२	१
४	७	३	४	३	३	१	
५	२०	८	१२	१०	४		६
६							
७	१	४	५	१	१	२	१
८	४	४	८	४	१		३
९	८	६	१४	४	२	२	६
जम्मा	६४	३६	७८	२९	२१	७	३१

श्रोत : ठाकुरवावा नगरपालिका घरधुरी शर्भेक्षण २०७५

ऋतुसूची १० सुरीक्ष्त शैंचँल्इ त्थँ प्नी सुद्धिकरणँ सुव्हँ भ्एकँ व्डँग्त घरधूरी

वडा नं	वडागत घरधूरी	सुरक्षित शौंचालय भएका घरधूरी	सुरक्षित शौंचालय भएका घरधूरी प्रतीशत	पानी सुद्धिकरणको सुविधा भएका घरधूरी	पानी सुद्धिकरणको सुविधा भएका घरधूरी प्रतीशत
१	१५३२	११२९	७४	३४१	२२
२	१६८६	१४८४	८८	१७६	१०
३	१४९२	१०११	६८	३७	२
४	१०८३	९०५	८४	३४५	३२
५	१२१३	१०८४	८९	५७	५
६	८६३	४३८	५१	५०	६
७	८७०	७१७	८२	१११	१३
८	८७८	८४५	९६	१०६	१२
९	१०५०	९९४	९५	१२६	१२

अनुसुची ११ भौतिक पुवाधारको अवस्था

वडा नं	नम	रोजगारी प्राप्त गर्नेको संख्या
१	चिउरा	५
१	बेसार मसला	
१	साबुन चायमीन	३
१	आकृती फर्निचर	४
१	गोरखा फनीचर	३
१	हामौ पसल फनीचर	४
१	अस्मिता देवि थापा तेल उद्योग	३
१	जया खाद्य उद्योग	३
२	थापा राइसमील	१
	यमन थापा राइसमील	
२		१
	राजू भाई राइसमील	
२		१

	प्रतीपूर राइसमील	
२		१
३	फर्नीचर उद्योग	१०
३	टायल उद्योग	२
३	ग्रील उद्योग	३
३	ग्रील उद्योग	२
४	गीता इटा उद्योग	३०
४	नेचूरल हृवील साबून	
४	पाउरोटी उद्योग	५
४	अगरवत्ती	५
४	डोरी वनाउने उद्योग	३
५	पदम राइसमील	
५	पविराम राइसमील	
५	गड्तोला राइसमील	
५	श्यामलाल राइस एण्ड आयल मिल	
५	धन्जीब राइस एण्ड आयल मिल	
६	कूटानी पिसानी मिल	६

७	पाउरोटी उद्योग	५
७	फर्निचर उद्योग	२
८	अती कम सूचना	
९	ठाकूरदार राइस मील	३
९	खूसालपूर राइस मील	१
९	रोकाय राइस मील	२
९	थानी राइस मील	२

अनुसुची १२ उद्योग विवरण

श्रोत : ठाकुरवावा नगरपालिका घरधुरी शर्भेक्षण २०७५

ऋनुसुची १३ वैर्क्ष्क ऋँन्तिरक त्थँ ऋन्त्रौक्ष्ट्रइ प्र्इटक्हरुकेँ संख्इँ र ऋँम्घ्चँनै

वडा नं	आन्तरिक पर्यटनको प्रकार	स्थान	वर्षिक आन्तरिक पर्यटकहरुको संख्या	वर्षिक आम्दानी	वर्षिक वाह्य वा अन्तराष्ट्रिय पर्यटकको संख्या	वर्षिक आम्दानी
१	धार्मीक	सिंहवाहिनीर भुरिगाउ	३०३००	१५००००		
२	कम सुचना प्राप्त					
३	कम सुचना प्राप्त					
४	पिकनिक र घुमघाम	बबइ नदी पुल	५००००		४५००	४४१९६४२९

५	हामस्टे	गोविन्दपुर	१२००	१२०००००		
६	सुचना उपलव्ध छैन					
७	सुचना कम					
८	सुचना कम	बबइ किनार, ब रा नि				
९	मनोरञ्जन	वेतहनी, ठाकुरदार, हात्तीसार , वर्दीया राष्ट्रीय निकूञ्ज	१४४६०	३५५०००००	२२४०	२२००००००

श्रोत : ठाकुरवावा नगरपालिका घरधुरी शर्भेक्षण २०७५

ऋतुसूची १४ कँठकें वैर्क्ष्क एत्प्ँद्यन, समुह भन्द्यँ वैह्रर्ाव्त्ीः ररेकें परण्म, ऋँम्द्यँनि र रेंजँरीकें ऋव्श्ँ

काठको वार्षिक उत्पादन, समुह भन्दा वाहिर विक्री, विक्रीवाट वुझाएको सरकारी कर					
वडा नं	**वनको प्रकार (सामुदायिक, नीजि, सरकारी आदी)**	**वार्षीक काठ उत्पादन कयुफीट**	**समुह भन्दा वाहिर विक्री गरेको परिमाण**	**आम्दानी रु**	**रोजगारीको अवस्था वा कामदारहरुको संख्या**
२	सामूदायीक	२१०	०	२३००००	८
३	सामूदायीक	२१८५	७००	८०००००	२
४	सामूदायीक			१००००००	५
५	सामूदायीक	१०५००	५०००	५२५००००	२०
७	सामूदायीक	८०५	छैन	१६५०००	१
८	सामूदायीक	१५२	छैन	१११२००	४
	जम्मा	१३,८५२		१६,५५,२००	४०

श्रोत : ठाकुरवावा नगरपालिका घरधुरी शर्भेक्षण २०७५

ऋतुसूची १५ समुचँइमँ ऋँधैरत व व्इवस्थँप्न समुह्वेँ वेँक्षँ त्थँ खर्चीव्वरणँ

समुदायमा आधारित वन व्यवस्थापन समुहको कोष विवरण				
वडा नं	समुहहरुको नाम	स्थान	वर्षिक आम्दानी	आम्दानीको खर्च गरिने मूख्य शिर्षकहरु
१	सिंहवाहीनी सा. वन	नेउलापुर	५०००००	बनपाले, संरक्षण,
१	भुरिगाउं सा. वन	नेउलापुर	३०००००	चेतनामूलक कार्यक्रम, सामूदायीक भवन तथा प्रतिक्षालय
२	• कर्मला सामूदायीक वन, • सन्ध देवि जनही, • सून्दरटापू, • जनचेतना सा .व	सबै	२३००००	चौकीदार, स्टेशनरी र सामाजीक कार्य
३	कोपीला सा . व. उ. स	गोदना	१००००००	व्यवस्थापन, आयमूलक, वनविकास
३	कञ्चनपूर म. सा . व. उ. स	कञ्चनपूर	३०००००	व्यवस्थापन, आयमूलक, वनविकास
३	नेउलापूर म सा . व. उ. स	नेउलापूर	८००००	व्यवस्थापन, आयमूलक, वनविकास
३	बनखेत सा . व. उ. स	नेउलापूर	५०००	व्यवस्थापन, आयमूलक, वनविकास
३	सोनबर्षा सा . व. उ. स	नेउलापूर	५०००	व्यवस्थापन, आयमूलक, वनविकास
३	खोदाउ सा . व. उ. स	जूडपानी मानपूर	१२०००००	व्यवस्थापन, आयमूलक, वनविकास
३	पेरहवा चटीया सा . व. उ. स	गीदरपूर	५०००००	व्यवस्थापन, आयमूलक, वनविकास
३	झरसलूवा सा . व. उ. स	मिर्चैया	२२०००००	व्यवस्थापन, आयमूलक, वनविकास
४	बाबनपूर म. सा वन	बबइ पारी	२०००००	वनपाले, जनचेतना, स्कूललाइ सहयोग
४	मैवनार	मैनवार	२०००००	व्यवस्थापन, आयमूलक, वनविकास
४	सैनवार	मैवनार	२०००००	व्यवस्थापन, आयमूलक, वनविकास
४	बर्गदा	बर्गदा	२०००००	व्यवस्थापन, आयमूलक, वनविकास
४	खैलार	खैलार	२०००००	व्यवस्थापन, आयमूलक, वनविकास

५	कैलास सा व. उ. स	वनवीरपूर	१२५००००	कर्मचारी तलव, वन व्वस्थापन, आयमूलक कार्यक्रम, शिक्षा विकाश
५	शिसवारा सा व. उ. स	वनकटटी	५००००	कर्मचारी तलव, वन व्वस्थापन, आयमूलक कार्यक्रम, शिक्षा विकाश
५	ढैरेनी सा व. उ. स	तकिया	८०००००	कर्मचारी तलव, वन व्वस्थापन, आयमूलक कार्यक्रम, शिक्षा विकाश
५	चन्दनपूर सा व. उ. स	खानेपूर	१२०००००	कर्मचारी तलव, वन व्वस्थापन, आयमूलक कार्यक्रम, शिक्षा विकाश
५	गूप्तेश्वर सा व. उ. स	ढ्ग्रहवन	७५००००	कर्मचारी तलव, वन व्वस्थापन, आयमूलक कार्यक्रम, शिक्षा विकाश
५	चन्दक चटीया सा व. उ. स	शाहीपूर	६०००००	कर्मचारी तलव, वन व्वस्थापन, आयमूलक कार्यक्रम, शिक्षा विकाश
५	खेदाउ, पेरहूवा सा व. उ. स	गोविन्दपूर	६०००००	कर्मचारी तलव, वन व्वस्थापन, आयमूलक कार्यक्रम, शिक्षा विकाश
९	वेतहनी म. सा वन	वेतहनी		सामूदायीक र वन विकास
९	ठाकूरदार म सा वन	ठाकूरदार		सामूदायीक र वन विकास
९	विन्दापूरी म सा वन	खूसालपूर		सामूदायीक र वन विकास
९	बानूगाउ म सा वन	वन्तरीया		सामूदायीक र वन विकास
९	शिबपूर बन्दहवा	वानूगाउ		सामूदायीक र वन विकास
९	ठाकूरदार धामिक वन	हात्तीसार		सामूदायीक र वन विकास
	जम्मा		१,०५,२०,०००	

श्रोत : ठाकुरवावा नगरपालिका घरधुरी शर्भेक्षण २०७५

ऋन्सूची १६ ऋन्न व्ँली एत्प्ँद्यन

	धन	गहू	मकै	मसुरो	अन्य दलहन

वडा नं	जमिनको क्षेत्रफल	वर्षिक उत्पादन क्विटल	आन्तरिक खपतको परिमाण प्रतिषतमा	अन्न वाली उत्पादन गरिने जमिनको क्षेत्रफल	वर्षिक उत्पादन क्विटल	आन्तरिक खपतको परिमाण प्रतिषतमा	अन्न वाली उत्पादन गरिने जमिनको क्षेत्रफल	वर्षिक उत्पादन क्विटल	आन्तरिक खपतको परिमाण प्रतिषतमा	अन्न वाली उत्पादन गरिने जमिनको क्षेत्रफल	वर्षिक उत्पादन क्विटल	आन्तरिक खपतको परिमाण प्रतिषतमा	अन्न वाली उत्पादन गरिने जमिनको क्षेत्रफल	वर्षिक उत्पादन क्विटल	आन्तरिक खपतको परिमाण प्रतिषतमा
१	३००	२१००	५०	१००	१४००	१००	८०	१५००	१००	१५४	१२००	५०	५०	१०००	१००
२	८६८	१७३६०	२०२.३२	६३	३७८	८४.३	२७	१३५	१३५	२५०	१५००	४२५	98	278	120
३	१०९५	२५१८०	६५	५०	५००	९०	१८	२६०	७५						
३	१८	२६०	७५												
४	११००	२१००	५०	८०	१४००	१००									
५	१०४१	२०८२०	१२४.९२	२६८	२१४४	१२८.६	३६.५	२९०	१७४	४३५	२१८०	१३०			
६	५००	१००००	८०.००	२०	१००										
८	८६०	१४४५०	११६.५०												
९	४७०	१८६९	१४०.१				४७	९४	१५०				१५	६०	४०
जम्मा	६,२५२	९४१३९	१००.००	581	18522	100%	२०८	२२७९	१२६	839	4880	201%	१६३	१३३८	

श्रोत : ठाकुरवावा नगरपालिका घरधुरी शर्भेक्षण २०७५

ऋतुसूची १७ वडाँगत पशुपँल्न्वें ऋवस्थँ

वडा नं	रांगा भैसी			गाई गोरु			खसी बाख्रा			बंगूर		
	घरधूरी संख्या	स्थानिय जातको पशु संख्या	उन्नत जातको पशु संख्या	घरधूरी संख्या	स्थानिय जातको पशु संख्या	उन्नत जातको पशु संख्या	घरधूरी संख्या	स्थानिय जातको पशु संख्या	उन्नत जातको पशु संख्या	घरधूरी संख्या	स्थानिय जातको पशु संख्या	उन्नत जातको पशु संख्या
१	२००	५००	०	१५०	४००	१०	३५०	३५०	११००	१९६		७२०
२	४००	४५१	०	३०	४५	०	११०१	१४००	३००	६०२	६२५	७५
३	१३००	१३००		५५०	४८५	६५	८००	१५००	१५०	७००		७००
४	३५०	१२००	४	१२०	३२०	१५	३८४	२७२	८००	१९७		१५००
५							१२५			६२८		
६	४२		१६	१००			८७		२४०	१००		२००
७	६६	६६	०				७१९	७१९	०	४६०	४४०	१०
८	१३१	३९३					२००	८००		२००	१०००	२१९३
९		१४०	२९४		१५०	३००		३७५	१२००		२११	४८०
जम्मा	२४८९	४०५०	३१४	९५०	१४००	३९०	३७६६	५४१६	३७९०	३०८३	२२७६	५८७८

श्रोत : ठाकुरवावा नगरपालिका घरधुरी शर्भेक्षण २०७५

ऋनुसूची १८ ज्लँरवें ऋव्स्थँ

वर्ष भरी अविरल वग्ने नदीको नाम	पानीको वहाव	स्थान (कुनकुन वस्ती वा जग्गालाई छुन्छ वा नजिकवाट वग्छ)	वर्षायाम र त्यस पछि केही महिना मात्र पानी वग्ने नदी/खहरे खोलाको नाम	स्थान (कुनकुन वस्ती वा जग्गालाई छुन्छ वा नजिकवाट वग्छ)	वाटो वा वहाव परिवर्तन नदीको नाम
बवई	अविरल	भूरिगनउं, डूम्रेनी, सिंहवाहिनी, खोदाउ	तलबेलूवा	खोदाउ र सिम्रनहवाफांट	तलबेलूवा
आम्वासा	वर्षा याममा वढी	वलाती रानीपूर हूदै सतघरुवा पूच्छार सम्म	दानूवा ताल	आम्वासा	आम्वसा
ओहारी	वर्षा याममा वढी		सूनगूलिया	वलाती	ओरही
सूनघूलिया	वर्षा याममा वढी		सतूवा खोला	र्कमला वलाती	तलबेलूवा
			कटनीया दून्दा	सान्धरुवा तिनघरुवा	कर्मला
			तलवेलूवा	रानीपूर	
			कमला खोला	र्कमला हूदै आम्वला	
ओहारी	वर्षा याममा वढी	गोदना	नेउलपूर झरन	गोदना नेउलापूर,	ओहारी खोला
जम्ती	वर्षा याममा वढी	नेउलापूर, मिचैया, गोदना	गहिखा दून्डा	नेउलापूर,कञ्चनपूर	
बबई	वर्षा याममा वढी	वर्गदा, मानूपूर,खैलार,बनकट्टी, बनवीर शाहिपूर	दून्डा खोला	गीदरपूर, जूडवानी	
			दून्डा खोला	मिचैया, ववनपूर	
			दून्डा खोला	मिचैया, गाविन्दपूर	

बबई	अविरल	बर्गदा गाउ र खोलार गाउको विचवाट			बबई
बबई		वनकटटी, शाहिपूर, खानेपूर			बबई
			गिठे नाला	मोतीपूर, तूलसीमूर,मनिकापूर, लंकापूर	
			खोकरपूर नाला	खोकरपूर, वनखेत, लठवा	
			रजकूडा	बनखेत, बकूवा	
			ओरही	सामूदायीक वन	
ओराही	खहरे वाढी समेत	भदेर्ला, कालिगौडी, खानीगाउ भएर बग्छ	कालीगौरीकूलो	कालीगौडी	
			माहनपूरकूलो	मोहनपूर	
			राज कडा	मोहनपूर बठनपूर	
			भूट्कैया कूलो	सून्दरपूर मूत्तीपूर कालीगौडि	
			मदेला कूलो	सून्दरपूर	
ओराही	भूटकैया र सूखड	भूटकैया र सूखडको पुर्वी भाग	ओराही जरही खोला	भूटकैया र सूखड, चिटकैया	
खौराह खोला	गाउंतर्फ	ठाकूरदार, शिदपूर, बन्दहवा, हात्तीसार			

औरही खोला	गाउंतर्फ	बन्तरीया			

अनुसूची १९ जलवायु परिवर्तन र यस संग सम्वन्धित विपद जोखिमहरु

वडा नं	जलवायु परिवर्तनसंग सम्वन्धित विपद जोखिमहरु	जलवायु परिवर्तनसंग सम्वन्धित जोखिहरु
१	खडेरी, अतिबृटी, बाढीको प्रकोप, वालीनालीमा रोग लाग्ने, सितलहर	बाढी
२	बाढीले कटान,आर्धी,शितलहर	बाढीले कटान,आर्धी,शितलहर
३	केही भरेको पाइएन	बाढीले कटान
४	वेमौसमी वर्षा तथा तापक्रममा बृदी	बालीनालीमा रोग
५	वाढी	वाढीले मानद वस्ती, वनक्षेत्र र कृषी याग्य जमीनमा असर
५	वेमौसमी वर्षा तथा तापक्रममा बृदी, खडेरी, अतिबर्षा, बाढी, आर्धी	
७	खडेरी, बाढी, रोग	कटान पटान डूवान, कृर्षी उत्पादनमा कमी, नया नया रोगहरु देखीनू
८	बाढी, हावाहूरी, कटान	सरुवा रोग, वाढी, उच्च तापक्रम
९	सूचना उपलव्ध छैन	

श्रोत : ठाकुरवावा नगरपालिका घरधुरी शर्भेक्षण २०७५

ठाकुरबाबा नगरपालिका को तापक्रम र वर्षाको अवस्था

यस नगरपालिकाको नजिक पर्ने चिसापानी (कर्णाली) मा सबस्टेशन रहेको जल तथा मौसम विज्ञान विभागको जलवायू मापन केन्द्रमा मापन गरिएको तापक्रम र बर्षाको विगत ३१ वर्ष (सन् १९८१ देखि सन् २०१० सम्म) को उपलब्ध तथ्यांलाई तत्कालीन ठाकुरद्वारा गा.वि.स. को स्थानीय अनूकुलन कार्ययोजना तयारीको सिलसिलामा वार्षिक औषत वर्षाको र तापक्रमको तथ्यांक विश्लेषण गरिएको थियो । उक्त विश्लेषणबाट प्राप्त नतिजा तलका चित्रहरुमा देखाईएको छ ।

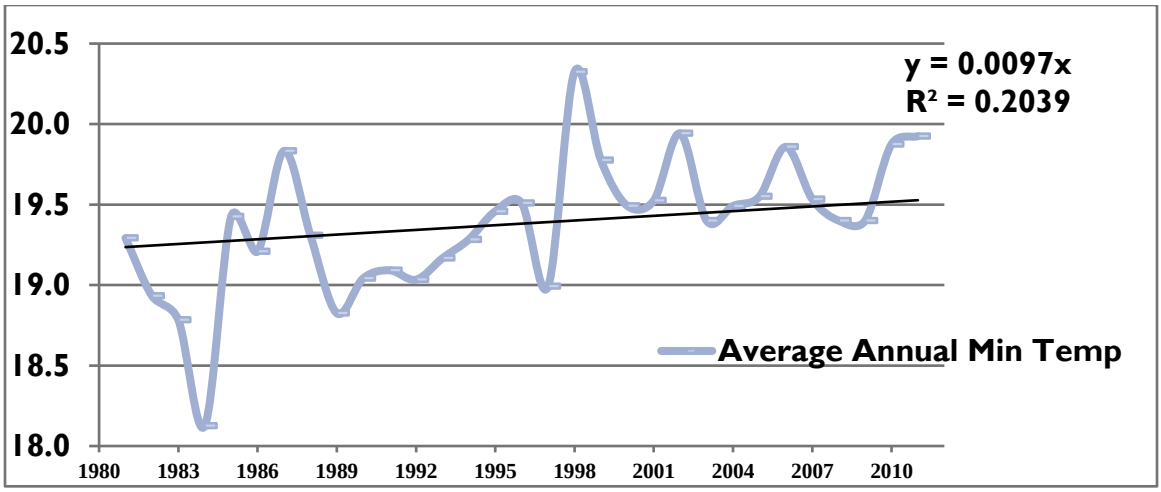

ीच्त ं. क: स्थनीइ न्डून्तम् तप्त:म्को ऋव्स्थ

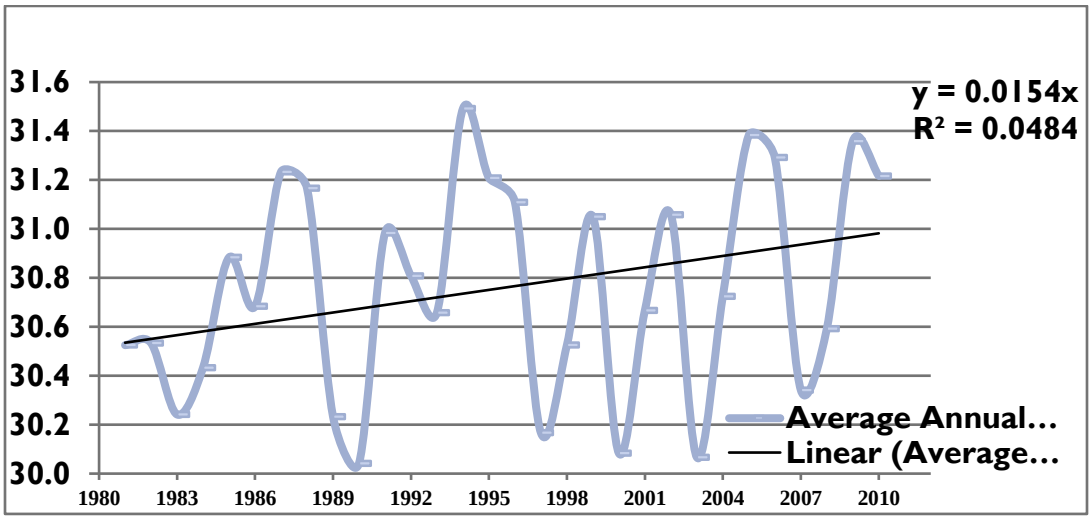

ीच्त ं. ख: स्थनीइ ऋीध्क्तम् तप्त:म्को ऋव्स्थ

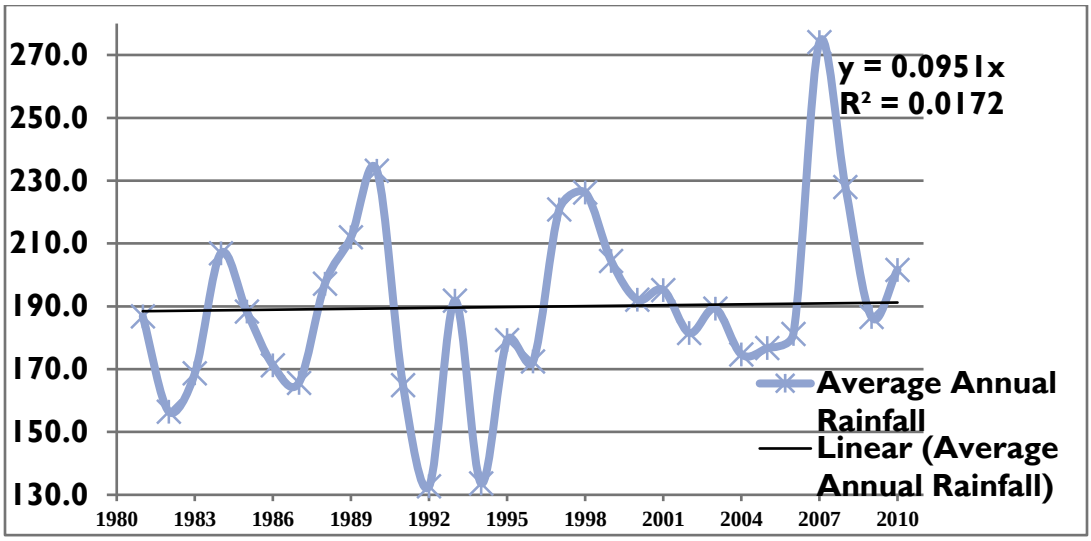

ीच्त नं. ग: स्थनीइ व्र्षाको ऋव्स्थ

माथिको ३ वटा ग्राफलाई विश्लेषण गर्दा यस क्षेत्रको ३१ वर्षको औसत अधिकतम र औसत न्युनतम तापक्रम वृद्धि हुने क्रम जारी रहेको छ । यसको साथै यस क्षेत्रमा हूने वर्षाको मात्रा ३१ वर्षको औसत हेर्दा थोरै मात्रामा बढ्दै गएको देखिन आउंछ । विगतमा कम वर्षा हूने क्षेत्रको रुपमा चिनिए तापनि हालका वर्षहरुमा यस क्षेत्रमा अन्य क्षेत्रको तूलनामा कुनै कुनै वर्ष अत्याधिक वर्षा हूने गरेको देखिन्छ । अत्याधिक वर्षाका कारण बाढीको प्रकोप पनि बढदै गएको छ ।

श्रोतः तत्कालीन ठाकुरद्वारा गा.वि.स. को स्थानीय अनूकुलन कार्ययोजना २०७१

ऋतुसूची २०७५ एप्झोग्को ऋव्स्थ

भू उपयोग	२०१८	२०१०	२०१८	२०१०
	क्षेत्रफल वर्ग कि मि	क्षेत्रफल वर्ग कि मि	प्रतिशत	प्रतिशत
कृषी	४६.१४	५९.८८	४४.६५	५७.९४
जंगल	२९.९५	३४.६७	२८.९८	३३.५५
घासे मैदान	१२.०३	४.९८	११.६४	४.८२
वस्ती	८.७१	१.९०	८.४३	१.८४
अन्य	०.८५	०.१७	०.८२	०.१७
पानीले ढाकेको	५.६६	१.७४	५.४८	१.६९
जम्मा	१०३.३४	१०३.३४	१००.००	१००

श्रोत : ठाकुरवावा नगरपालिका घरधुरी शर्भेक्षण २०७५

अनुसूची २१ बार्षीक अनुगमन तथा मूल्यांकन योजनाको प्रस्तावित खाका

विषयगत क्षेत्र	उपक्षेत्र	कार्यक्रम हरुको नाम	कार्यक्रम कार्यान्वयन क्षेत्र	बजेट	अनुगमन गर्ने निकाय	अनुगमन विधि	प्रतिवेदन पेस हुने निकाय	प्रतिवेदन कार्यान्वयन गर्ने निकाय

अनूसूची २२ : विषयगत क्षेत्रअनुसारको अन्तिम नतिजामुखी अनुगमन तथा मूल्यांकन योजनाको खाका

विवरण	सूचकहरु	आधार वर्ष	लक्षित वर्ष	पुष्टयाईंका आधारहरु	जोखिम तथा मान्यताहरु
असर तथा प्रभावहरु (लक्षित जनसंख्याले प्राप्त गरेको फाइदा)	फाइदालाई मापन गर्ने सूचकहरु				
उपलब्धि(सञ्चालित कार्यक्रमबाट प्राप्त भएको मापन योग्य उपलब्धिहरु)	उपलब्धिहरुलाई मापन गर्ने सूचकहरु				
प्रतिफल - कार्यक्रम सञ्चालन भएपश्चात् कार्यक्रमहरुको प्रत्यक्ष प्रतिफल)	गतिविधि मापन गर्ने सूचकहरु				
गतिविधि(सञ्चालित कार्यक्रमहरु)	गतिविधि मापन गर्ने सूचकहरु				
लगानी					

अनूसूची २३ योजना तजुमा गोष्ठीका सहभागी विषयगत समुह

विषयगत क्षेत्र	सहभागी सदस्यहरु
वन, वातावरण, वन्यजन्तू, भू तथा जलधार, तथा प्राकृतीक प्रकोप र विपत	राजेश लम्शाल, शेरवहादुर थारु, रुपकला कार्की, मोतीपरा तिरुवा, पदमराज जोशी
भौतीक पूर्वाधार, सडक, सिंचाई र खानेपानी उर्जा	चन्द्रमणी पौडेल,वालु विक, राम कु विक, गगांराम खनाल, सुविधा थारु
उद्योग, बाणिज्य तथा व्यापार	चित्र प्रशाद खनाल, जीवन कु शाखी, निता चौधरी, संगम नेपाली,इन्दीरा थारु

सामाजीक विकास	श्यामलाल थारु, मेतीराम सुनार,बिश्णु ब शाही, बालकृष्ण आचार्य, गोगनसरा आचार्य
कृषी, पशू, सहकारी तथा वजार व्यवस्थापन	निम प्र चौधरी, दामोदर अधीकारी, राम औनार हरीजन, मंगरु चौधरी, विना भट्राई
स्वास्थ्य	इन्द्र राजवंशी, राधा चौधरी,अनु थारु, सिता थारु, रामकुमारी थारु
पर्यटन, कला तथा संकृति	कृष्ण प्र भटराई, शंकर व पुन मगर,फुल कुमार नेपाली, भवानी प्र भटराई,ज्योती नेपाली
युवा, खेलकूद तथा जनसंख्या व्यवस्थापन	अकवर थारु, मानवीर घरकटवा,भिवक थारु,सिता राम

अनुसूचि

सरोकारवाला निकायहरु

यस नगरका निम्न सरोकाबाला निकायहरु रहेका छन्

सरोकाबाला निकायहरु	विषयगत कार्य क्षेत्र
कृषि विकाश शाखा	

जिल्ला वन कार्यालय	
वर्दिया रा. नि	
स्थानीय सहकारी विषयगत संथाहरु,	
जिल्ला सहकारी संघ	
लघूवित्त तथा बैकंहरु,	
भूमिगत जल परियोजना	
सिंचाई उपभोक्ता समिति	
जिल्ला खेलकूद विकास समिति	
बबई सिंचाई आयोजना	
जिल्ला सिंचाई आयोजना	
सा वन उ. समूह र समिति	
मध्यबर्ती वन उ समिति र समूहहरु,	
मध्यवर्ती क्षेत्र व्यवस्थापन समिति	
नागरीक आवास,	
स्थानीय सहकारी सस्थाहरु,	
नेपाल प्रहरी	
नेपाली सेना,	
बैकहरु, फाईनान्स कम्पनीहरु,	
विमा कम्पनीहरु,	
उद्योग बाणिज्य संघ	
नेपाल बसोबास संरक्षण समाज,	
नेपाल महिला एकता समाज	

जल उत्पन्न प्रकोप नियन्त्रण कार्यालय	
राजनैतीक पार्टीहरु,	
पेशागत तथा वर्गीय संघ,	
केयर नेपाल हरीयो वन	
प्लान नेपाल	
रेडक्रस,	
रुम टु रिड	
ADB	
बेस बर्दिया	
USAID,	
UNICEF,	
UNDP	
तराई भू परिधि कार्यक्रम,	
ओरेक नेपाल	
हेफर इन्टरनेशनल,	
राष्ट्रिय प्रकृती संरक्षण कोष	
वर्दिया संरक्षण कार्यक्रम	
WWF TAL	
थारु समूदाय विकाश मञ्च	
थारु महिला उत्थान केन्द	

अनुसूची २४ विकास परियोजनाहरु

वर्तमानमा निम्न विकास आयोजना र परियोजनाहरु संचालनमा रहेका छन्

विकास परियोजनाहरु	
आयोजनाको नाम	**सम्पन्न हुने मिति**
बबई नहर सिंचाई	
पश्चिम बबई सिंचाई,	
आम्वासा पुल नीर्माण	
बगैडा देखी र्खलार वाटा	
ओराही पुल नीर्माण,	
बजार क्षेत्रमा नाला निर्माण,	
खानेपानी ट्यांकी निमाण र वितरण,	
भुरीगाउ बजार चोक देखी सुखेत जाने रोडको सिंहवाहीनी सम्म पक्की वाटो,	

अनुसूची २५

प्रमुख कार्यक्रम र आयोजनाहरूका लागि बजेट व्यवस्था

वभिन्न विषयक्षेत्रलाई प्रमुख पाँच उप-शिर्षकभित्र समेटेर नगर विकासको कुल बजेटलाई प्रस्तुत गरिएको छ। यसरी विषयगत रूपमा प्रस्तुत गरिएको बजेट योजना अवधिको प्रत्येक आर्थिक वर्षका लागि छुट्टयाइएको छ। त्यसैगरी कुल बजेटको स्रोतहरू पनि खुलाइएको छ।

आर्थिक विकास

कृषि विकास कार्यक्रम र बजेट व्यवस्था

क्रियाकलापहरू	आ.व. अनुसार बजेट व्यवस्था (रु. हजारमा)					जम्मा रु. हजारमा	
	०७५/७६	०७६/७७	०७७/७८	०७८/७९	०७९/८०		नै स
जम्मा							

अनुसूची २६ योजना तजुमा गोष्ठीका केही तस्वीरहरु